

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

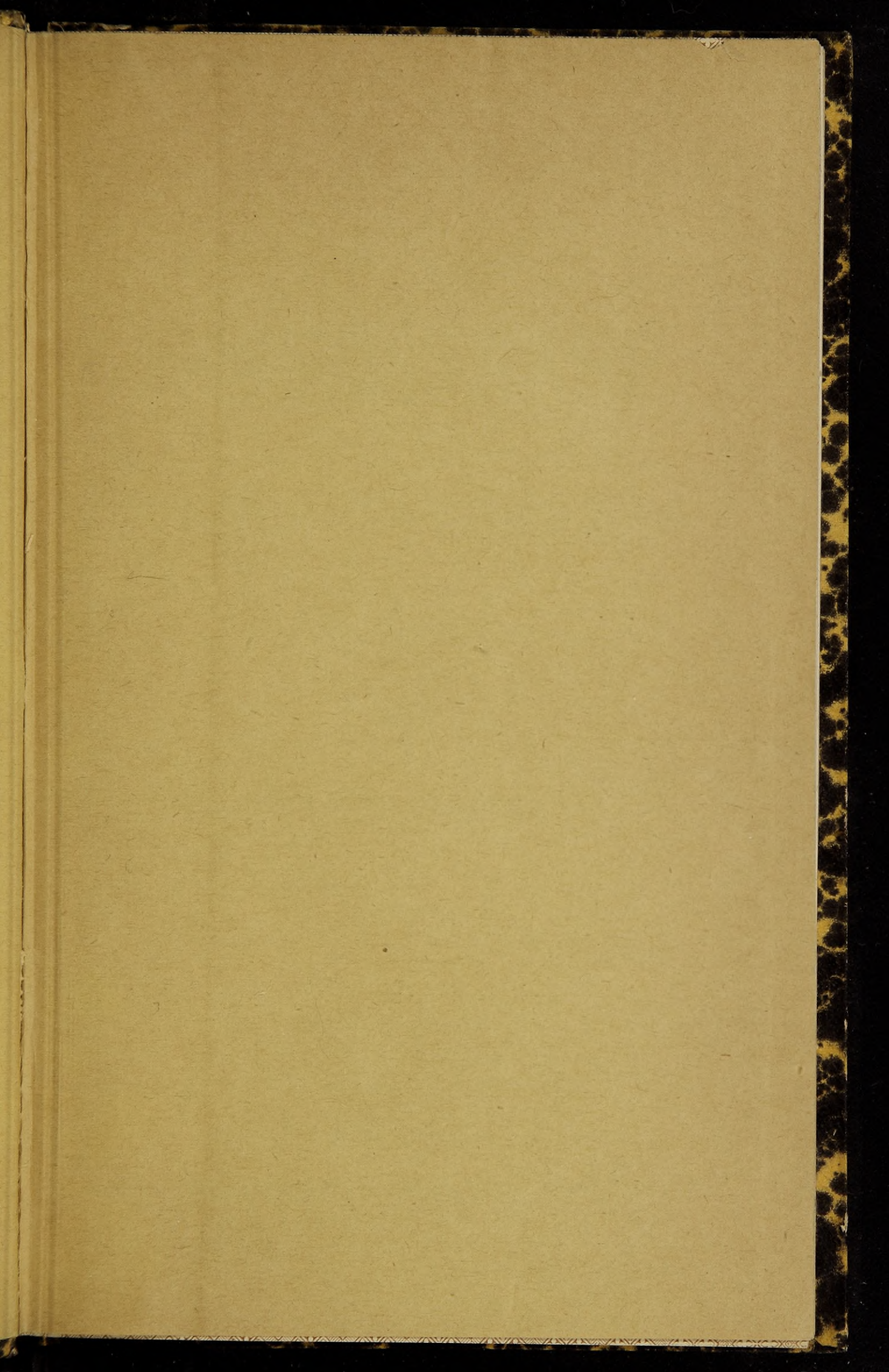

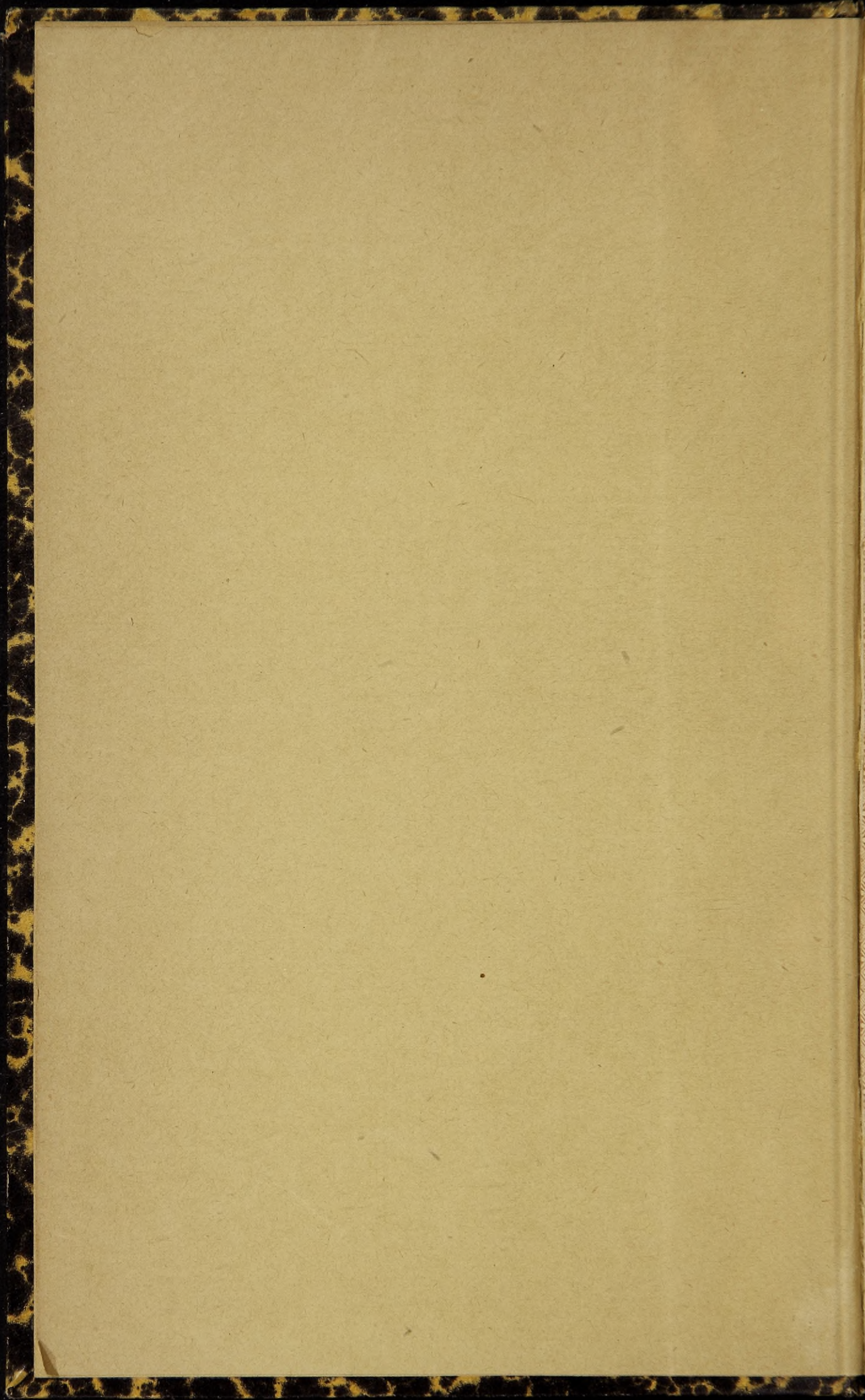
UPPSALA
UNIVERSITET

Nitt.

lv.

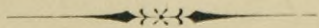
UPPFOSTRARE

ETT BLAD UR FOLKUNDERVISNINGENS HISTORIA.

BERÄTTELSE

AF

AUGUST LINDHOLM.

LINDESBERG
JOHAN HÖGBORGS FÖRLAG.

Pris: 1 krona.

ETT

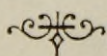
UPPFOSTRARE

ETT BLAD UR FOLKUNDERVISNINGENS HISTORIA.

BERÄTTELSE

AF

AUGUST LINDHOLM.

33

LINDESBERG
JOHAN HÖGBORGS FÖRLAG.

UPPFÖSTRARE

ETT BLAD UR FOLKUNDRVISINGENS HISTORIA.

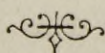
BERÄTTARE

AUGUST LINDHOLM

LINDESBERG 1890,
KNUT SEVERINS TRYCKERI.

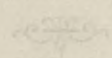
INNEHÅLL.

		Sid.
Kap.	I. En dum pojke.....	1
”	II. Morbrodern upphör att spela uppfostrare.....	9
”	III. “Svenska konungaboken“.....	19
”	IV. Konfirmationen och hvad därpå följde.....	24
”	V. Seminarie-eleven.....	38
”	VI. Lärareporträtter.....	45
”	VII. Hemlängtan och kärlekskval.....	51
”	VIII. Folkskolläraren.....	66
”	IX. En mönsterlektion.....	74
”	X. Om folkskoleväsendet i Friköping.....	80
”	XI. Hos folkskoleinspektören.....	93
”	XII. Bland dräggen och oppositionen i Friköping.....	101
”	XIII. Huru inspektören höll sina löften.....	115
”	XIV. En beskedlig ordförande.....	123
”	XV. Ett par år senare.....	129

INNEHÅLL

Kap. I.	En tunn pojke	1
II.	Montvorn uppträder på spets uppöstans	9
III.	"Svenska konungadömet"	19
IV.	Konfessionen och hvad därpå följde	24
V.	Seminarie-levnad	28
VI.	Lärarporträttet	45
VII.	Hembyggen och källskval	61
VIII.	Folkskolan	68
IX.	En röstatelken	74
X.	Om folkskoleväsendet i Friköping	80
XI.	Hos folkskoleinspektören	85
XII.	Bland dräkten och oppositionen i Friköping	101
XIII.	Huru inspektören höll sina föreläsningar	115
XIV.	En beskeddlig ordförande	123
XV.	Hitt på år senare	130

FÖRSTA KAPITLET.

En dum pojke.

Han var äldst af fyra syskon och hette Andreas efter sin fader, en fattig nybyggare i sydvästra Lappland. Såsom vanligen plägar vara fallet, ansågo föräldrarne den förstfödde vara ett högst ovanligt förståndigt barn, och de fäste därför vid detsamma många djärfva förhoppningar. Det dröjde dock ej många år, innan de fingo se sina förväntningar gäckade: gossen var ända från sitt andra lefnadsår sjuklig och tycktes komma att sakna både håg och anlag för kroppsarbete. På hufvudets vägnar syntes han icke heller vara rikare utrustad än flertalet, snarare tvärtom. Visserligen satt han ofta hela dagar med näsan öfver boken, men hvad gagn han hade af sin myckna läsning, det kunde ingen begripa, ty med katekesen, som naturligtvis ansågs såsom den förnämsta af alla böcker, gick det mer än lofligt trögt. Andreas hade till och med sett sin elfte födelsedag, innan han kämpat igenom den Lindblomska förklaringen, och detta vittnade, enligt släktingarnes tanke, allt annat än fördelaktigt om gossens begåfning; ty de flesta af hans anhöriga hade kunnat sin katekes vid åtta eller nio års ålder. Man trodde sig därför hafva tillräckliga skäl till det antagandet, att Andreas lika mycket saknade anlag för studier som för kroppsarbete. Detta antagande styrktes äf-

ven däraf, att Andreas ej kunde besvara mer än en enda fråga, när han första gången uppträdde på husförhöret. Att detta kunde bero på en medfödd blyghet, som gjorde gossen alldeles förvirrad i främmande människors närvaro, det tänkte naturligtvis ingen på. Prästen uppmanade honom att läsa på sina stycken bättre till nästa år, och föräldrarne sutto och skämdes för sonens skull. Men hade det fallit någon in att examinera honom i bibelkunskap, hade nog omdömet om honom blifvit betydligt annorlunda än nu; ty den besynnerlige gossen kunde nästan alla de historiska böckerna i både gamla och nya testamentet utantill. Men då man i hemmet aldrig tagit kännedom om hvad han läste mer än katekesen, visste man naturligtvis icke heller någonting därom.

Så länge Andreas ännu var ett barn blott, skrattade man endast, om han bar sig dumt och bakvändt åt, när han skulle uträtta någonting; men när han hunnit fjorton års ålder, utan att någon nämnvärd förändring försiggått med honom, började man se allvarsam ut. Så insmög sig hos föräldrarne misstanken, att han möjligen vore mindre oskicklig än han visade sig i hemmet. Om han blefve skickad ut bland främmande, skulle han kanske tvingas att göra skäl för sig som andra. Man utsände honom därför på försök till en timmerdrifvare, som var känd för att kunna sätta lif i sitt arbetsfolk, men det dröjde ej länge, innan Andreas blef hemskickad såsom oduglig. Arbetet var för tungt för honom. Dessutom saknade han alldeles den framfusighet, som behöfves för att vinna något anseende bland råde och ej särdeles ömsinte timmerhuggare. När man om kvällarne samlades i kojans för att koka och steka sina matvaror, lät han alltid undanskuffa sig, och därför fick han ofta gå till sängs utan kvällsmat. I själfva arbetet var han

nog icke stort sämre än många andra, men han saknade erforderlig tilltagsenhet och förmåga att försvara sig själf. Därför blef han förklarad oduglig.

Vid ifrågavarande tid förlorade Andreas sin fader. En morbroder kom till gården för att hjälpa änkan med hemmansbruket. Morbrodern var en duktig och driftig arbetare, men i hög grad grof, trätlysten och hårdhärtad. Ingen människa kunde vara olämpligare än han att handhafva gossens uppfostran, men själf ansåg han sig vara det viktiga uppdraget fullt vuxen. Nog skulle han »göra folk af pojken», det var säkert, det. Att lära honom arbeta skulle väl ej vara någon trollkonst.

Och så tog han honom en vacker dag med sig till skogen på tjärarbete, gaf honom yxa, hacka och handspak samt visade honom huru han skulle sköta dem.

Så långt var nu allt godt och väl, men då Andreas ändå fubblade och bar sig otympligt åt, brusade morbrodern genast upp i vrede.

»Du är då en satans kalf», skrek han. »Femton år gammal, och kan inte hålla i yxan ordentligt! Nog är det ljusblått, alltid. Ett sådant kreatur har jag då aldrig i min lifstid sett. Tag hit hackan, ditt nöt, och se på nu! Så här skall du göra. Förstår du det? Hva'?»

Och så gräfde han, så att småstenar och grus haglade om öronen på honom. Andreas stod emellertid alldeles tyst. När morbrodern slutat, tog han hackan och gjorde sitt bästa, men fort gick det icke. Marken var mycket stembunden, och det var därför nästan omöjligt att med yxan afhugga de längst ned i jorden gående rötterna utan att träffa en eller annan sten, hvilket dock var på det strängaste förbjudet. Emellertid arbetade han så träget som det stod i hans förmåga, och när han kom

hem om kvällen, var han så trött, att han knappt hann sätta sig på en stol, innan han somnade.

»Nå, hur går det?» frågade modern med bekymrad ton, när morbrodern och den dödströtte sonen inträdde i stugan.

»Åhjo, det går nog, bara han blir van», svarade morbrodern.

»Ja, det vore då väl, om du kunde lära den stackarn någonting, för hittills har han varit så svag och senfärdig i allt, så det aldrig varit likt någonting.»

»Åh prat, han är inte så svag som han låter, det har jag sett i dag; men han är lat som ett riktigt syndastraff, så nog får man hålla tummen på ögonen på honom, om det skall bli någonting gjordt.»

Återstoden af samtalet undgick gossens uppmärksamhet, ty han hade redan till hälften insomnat.

Tidigt följande morgon väcktes han af sin morbroder, fick i hast på sig kläderna, och så bar det af till skogs igen. Men nu gick arbetet betydligt sämre för Andreas än föregående dag. Han var öm i alla leder som om han legat under ett tröskverk och fått hvartannat ben i hela kroppen sönderkrossadt. Hackan och yxan tycktes honom minst dubbelt så tunga som förut. Men när han beklagade sig häröfver, svarade morbrodern, att det nog skulle gå öfver, om han bara arbetade bra.

»Men jag kan inte», sade Andreas.

»Jaså; då kan du väl inte äta heller?»

»Jo, nog kan jag det», svarade Andreas, som ej förstod i hvad sammanhang denna fråga kunde stå till hans oförmögenhet att arbeta.

»Nå, då ska' vi se, om du ej får lof att kröka latryggen din till slut. Den, som inte vill arbeta, han skall

inte heller äta, säger aposteln, och du skall minsann få suga ramarne, tills du vill göra rätt för maten.»

Andreas invände, att han ej vore lat, men han kunde icke göra mer än han förmådde. Ville icke morbrodern ge honom mat, skulle han omtala det för modern, så att han finge sin egen matsäck.

Öfver detta yttrande råkade morbrodern i eld och lågor. Han rusade emot gossen, fattade honom i håret och tycktes hafva föresatt sig att skalpera honom efter en alldeles ny metod, utan tillhjälp af skalperknif. Emellertid undgick Andreas detta öde därigenom att han vid sin själs salighet bedyrade att icke med ett ord förråda hvad morbrodern gjort eller komme att göra med honom.

Efter detta afbrott återgick man till arbetet och fortsatte därmed, tills morbrodern förklarade, att det var middagstid. Dock kunde Andreas ej få någon mat, om han ej uppbrutit lika många stubbar som vid middags-tiden föregående dag. Och då det ännu fattades tre, förklarade morbrodern, att Andreas icke behöfde komma till matstället, förrän han hade det erforderliga antalet fylldt.

»Men de här stubbarne äro större, än dem jag bröt upp i går», vågade Andreas invända.

»Och nu är du trött, förstås», svarade morbrodern ironiskt.

»Ja, det är väl ingenting att undra på.»

»Nej, det är väl bara som det brukar vara, det; men nu skall du nog få vänja dig af med att vara trött, det kan du lita på. När du gjort hvad du skall, så får du mat, men inte en bit förr.»

Härmed vände han Andreas ryggen och gick till matstället. Andreas stod tyst och såg efter honom, tills han försvann bakom träden. Då mumlade han några ord,

som läto ungefär så här: »Vänta tills jag blir stor, din rackare, så skall du nog få betalt för det här.»

Sedan tog han hackan och började gräfvä, så att mull och stenar yrde omkring honom. Så stötte han på en väldig rot, som måste afhuggas. Han slängde undan hackan, grep tag i yxan och högg blindt. »Tsack!» lät det, och ett regn af småsten smattrade omkring hans öron. Han hade huggit yxan midt i en stor sten och totalt fördärfvat henne.

Darrande af fruktan för hvad som komma skulle, tog han sina verktyg och gick att för morbrodern omtala sitt missöde. Denne satt med ryggen stödd mot en tall framför en präktig stockeld och lät maten smaka sig väl. Att systersonen fick svälta tycktes icke det minsta bekymra honom.

»Ack, om ett köttstycke ville fastna i halsen på den rackaren och kväfva honom», önskade Andreas, som stannat ett stycke ifrån matstället och med lystna blickar räknade hvarje matbit, hvarmed morbrodern smorde sitt krås. Denne fortfor emellertid att äta, och ingenting kom i orätt strupe. När morbrodern äntligen fått nog, knöt han omsorgsfullt igen matsäcken, lade den under sitt hufvud och redde sig till att taga en liten middagslur.

Då steg Andreas fram.

»Är det färdigt redan?»

»Nej, men —»

»Nå, packa dig tillbaka då, eller skall du få se på annat.»

»Det tjänar till ingenting, för yxan är sönder.»

»Hvad för slag!» utropade morbrodern och sprang upp. »Huru har du då burit dig åt?»

»Det tog i en sten; jag såg inte, att han var där», stammade Andreas.

»Ett sådant ärkenöt har man väl aldrig hört talas om förr. Går inte den svinpåsen och hugger sönder yxan bara för att slippa göra någonting! Men jag skall ta mig fan låta dig se hvar David köpte ölet, jag.»

Härmed sprang han mot Andreas, som dock ej tycktes vilja göra någon påhälsning i »Davids ölkällare», utan grep till flykten så fort han förmådde. Morbrodern sprang efter. Det blef en vild jakt öfver stockar och stenar, utefter kullfallna trädstammar och uppför en brant backe, så ned i en dal och öfver en liten myr samt återigen på slättmark, och i hvarje ögonblick väntade Andreas, att hans förföljare skulle upphinna honom. Han tyckte sig känna morbroderns heta andedräkt bränna i nacken, och så ansträngde han sig till det yttersta. Svetten strömmade ned utefter hans kinder och från pannan, så att han ej längre såg hvart det bar; men framåt gick det i samma vilda fart som förut, och alltjämt tycktes morbrodern vara honom i hälarne. Nu pustade han som en blåsbälg alldeles invid Andreas' öra. Så kändes det som om en slägga fallit ned på hans hufvud, det sjöd och brusade likt ett vattenfall i hans öron; så mörknade det omkring honom, och det kändes som om han höjdes och sänktes i ett oljehaf — sedan vardt det tyst, tyst som i grafven...

När han återfick medvetandet, stod morbrodern öfver honom och badade hans hufvud med kallt vatten.

»Du är då sannerligen den dummaste människa jag någonsin sett», påstod morbrodern och sökte visa sig vänlig. Men det syntes ganska lätt, att han var rädd. »Hvad i all världen tänker du på, som går och kör skallen rakt i en tall? Du kunde ju slagit ihjäl dig.»

»Men det var ju morbror som slog mig.»

»Är du alldeles rasande, människa!» utropade mor-

brodern med låtsad förvåning. »Jag sprang inte mer än några steg efter dig, och sedan stod jag och såg på hur du rusade af som en galning, precis som om du trodde, att jag tänkte dräpa dig. Nog kan du väl förstå, att jag bara ville skrämma dig litet, så att du skulle vara mera rädd om yxan en annan gång. Inte må du tro, att jag tänkte göra dig någonting.»

Andreas var för sjuk att svara, men han var säker på, att morbrodern aldrig haft så ömma känslor för honom som han nu låtsade. Han slösade på honom så mycken vänlighet, att Andreas aldrig kunnat tro honom om något sådant. Så ledde han Andreas till matstället och bjöd honom mat, men nu kunde denne ingenting förtära. Hans hufvud värkte, så att han knappt kunde hålla det uppe. Den i hast tjänstaktig blifne morbrodern tillagade därför åt honom en bädd af granris och mossor, bredde sin egen rock öfver den sjuke och pysslade om honom så godt han kunde. Slutligen satte han fram mat och vatten åt honom och uppmanade honom att taga för sig däraf, när han finge kraft därtill. Innan kvällen hade Andreas repat sig så mycket, att han utan hjälp kunde gå hem.

»Det är inte lönt att tala om det för mor din, när du kommer hem», sade morbrodern, sedan de gått ett stycke. »Hon blir bara uppskrämd, om hon får veta det, och det är onödigt.»

»Nog kan jag tiga», svarade Andreas, som mindes sitt löfte sedan föregående dag och därför ansåg sig vara bunden och tvungen att förtiga det skedda. »Men blir det inte bättre innan i morgon, så får jag nog lof att ligga hemma.»

»Ja, det är ju klart, att det inte blir någon skogsresa af för dig den här veckan.»

Och därvid blef det.

Modern fick aldrig veta orsaken till sonens sjukdom, och morbrodern var under de närmast följande veckorna en helt annan människa än förut. Sedan en månad gått från den minnesvärda dagen, började likväl morbroderns gamla lynne allt oftare skymta fram. Andreas trakterades åter gång efter annan med skällsord och svordomar; men ännu förekommo icke handgripliga tillrättavisningar. I stället hade morbrodern upptäckt en ny metod till systersonens upptuktande: han afknappade gossens middagsmåltider, så att Andreas var nästan lika hungrig, när han slutade, som då han började sina middagsmål.

ANDRA KAPITLET.

Morbrodern upphör att spela uppfostrare.

Man hade hunnit till inemot julen. Vid denna tid hade man alltid mycket att göra, ty höet skulle forslas hem från de aflägsnare myrarne, de sista tjärvedsrötterna måste föras tillsammans, och så borde man pröfva, om det ginge bra att klyfva rötterna, ifall stark köld inträffade. Andreas tyckte, att han arbetat som en hel karl, ehuru han naturligtvis aldrig erhållit beröm, men ofta blifvit klandrad af morbrodern.

En dag inträffade emellertid en händelse, som hade de goda följderna med sig, att Andreas slapp undan morbroderns välde, på samma gång denne förlorade lusten att spela uppfostrare.

Af sin farmor hade Andreas en gång fått ett par årgångar af »Missionstidningen» och »Bibelvännen», alltsammans flere år gammalt. För den oförstådde, men ef-

ter kunskap förstande gossen var denna lektyr en ovärderlig skatt. I fantasien lefde han ibland vildarne på Söderhafsöarna, i Ostindien, Amerika och Afrika samt funderade starkt på att resa ut bland dem såsom missionär, om han blott kunde få tillfälle att inhämta den bildning, som erfordrades för ett sådant kall. Af fruktan att blifva föremål för spe och gyckel dolde han emellertid på det sorgfälligaste dessa framtidsplaner inom sitt eget bröst. Icke ens åt modern yttrade han ett ord därom.

De båda tidningsluntorna voro dock snart genomlästa så många gånger, att Andreas ej mer fann något nytt i dem. Han började därför se sig om efter något annat, och nästan samtidigt med morbroderns ankomst till gården fick han tag uti några häften af »Läsning för folket» och en half årgång tidningar af allt annat än pietistisk färg. Dessa läste han med en ifver, som en i lyckligare förhållanden uppvuxen torde ha svårt att förstå. Läsningen vidgade emellertid hans andliga synkrets, men verkade visserligen icke i alla hänseenden hälsosamt. Han började väl tänka på egen hand, men utan ledning som han var och med otillräckliga förkunskaper, råkade han in i ett virrvarr af motsägelser och misstag. Ett var dock visst för honom: lifvet var långt ifrån sådant, som han drömt sig det. Han hade nu fått ögonen öppna för en hel hop oegentligheter. Han såg så många fattiga och förtryckta, som enligt den lära han fått inhämta näppeligen skulle få det bättre i en annan värld, medan åter mången rik man lefde i synder och laster för att efter döden gå precis samma ohyggliga öde till mötes som den fattige. Den rike hade dock haft det godt, så länge han lefde, den fattige däremot tycktes vara dömd till både timliga och eviga kval. Vore det en rättvis Gud, som ordnat världen sålunda? Hvarför hade Han satt männi-

skorna hit på jorden, när Han ändå visste, att de allra fleste efter större eller mindre pröfningar och lidanden skulle dömas till evig pina? Dessa och liknande frågor lämnade honom ingen ro, och då han icke fann ett tillfredsställande svar på dem, började han tvifla på, att de så kallade heliga sanningarna kunde sättas under rubriken sanning. Gud skulle vara grym, om Han dömde till evig förtappelse den ojämförligt största delen af människoslaktet, sedan Han satt dem hit i världen att utstå tusentals vedervärdigheter. Och hedningarne? Dessa olyckliga hade ju aldrig haft tillfälle att höra ordet, och ändå hette det om dem, att de voro utan ursäkt. Äfven de skulle således dömas till eviga kval. Huru kunde detta vara förenligt med Guds rättvisa? Det hette ju: »huru skola de tro, utan att någon predikar», och »tron är af predikan». Sådana tankar förföljde honom natt och dag och gjorde honom djupt olycklig. Ofta kände han sig till mods, som om han varit en större syndare än någon af hans jämnåriga, och han blygdes öfver sin egen otro, när han hörde andra med öfvertygelsens värma tala om Guds oändliga kärlek till alla sina verk och om det, som komma skulle på andra sidan grafven. Han förteg likväl sina tvifvel och utkämpade i tysthet och oförstådd sin andliga strid; ty han visste mer än väl, att en fritänkare ansågs af hans omgifning såsom ett riktigt vidunder. Stundom sökte han också intala sig en blind tro på allt, som rörde själens välfärd och det eviga lifvet; men då detta befanns vara omöjligt, fann han sig dubbelt olycklig. Nu började han låna böcker af grannarne; ty i dem hoppades han finna svar på alla lifvets frågor. Men ju mer han läste, desto mer fick han att undra på. En innerlig längtan att vinna klarhet i det virrvarr, hvori han råkat, dref honom att fortsätta på den väg han börjat gå: att söka san-

ningen i böcker. Morbrodern hade antagligen aldrig varit besvärad af sådana anfäktelser, och därför förstod han icke heller systersonens tysta kamp för vinnandet af en religiös öfvertygelse. När Andreas förde med sig en bok eller en tidning till skogen för att läsa under middagsrasten, vardt därför morbrodern mycket förtretad och förbjöd honom helt och hållet att läsa vid sådana tillfällen. Det var nämligen morbroderns öfvertygelse, att gossen begagnade sig af läsningen såsom täckmantel för sin oerhörda lättja. Men Andreas hade i trots af förbudet en dag smugglat med sig en tidning, som han tog fram för att studera, när morbrodern kröp så nära intill elden som möjligt för att taga sig en middagslur. Olyckligtvis blef han varse Andreas' lektyr, och nu brast det lös på allvar. Nästan utom sig af vrede, sprang han upp och började öfverösa Andreas med de gröfsta otidigheter och öknamn, och när denne svarade, att han väl måtte ha rättighet att göra hvad han ville, medan morbrodern sof, kände dennes vrede icke längre några gränser. Han svor och väsnades värre än ett helt regemente husarer, ref sänder tidningen i tusen bitar, hvilka han utan skonsamhet slängde på elden. I stridens hetta glömde han till och med att taga sin middagslur.

Detta var dock endast begynnelsen till denna dags händelser. Senare än någonsin förut slutade morbrodern denna gång dagens arbete; men när det ändtligen skedde, tycktes han finna det vara alldeles nödvändigt att med så mycket större brådska skynda hemåt.

»I kväll får du bära säcken, för jag är så trött, att jag knappt kan reda mig själf», sade morbrodern, när de kommo till matstället.

»Ja, det är jag också», svarade Andreas.

»Åh, är du det? Det var då fan så märkvärdigt», sade morbrodern gäckande.

Andreas teg, men han skulle haft god lust att piska upp den hånande morbrodern, om han blott haft förmåga därtill. Nu nöjde han sig med att önska honom allt möjligt ondt både i detta och det tillkommande lifvet. Sedan tog han skidorna på fötterna och matsäcken på ryggen samt stod sålunda redo att bege sig åstad hemåt, när morbrodern plötsligt tycktes erinra sig, att han glömt något.

»Ah, det var sant», utbrast han, »vi måste ju taga med oss redskapen i kväll.»

»Hvarför det?» frågade Andreas.

»Det blir ju en hel vecka, innan vi komma hit igen, vet jag.»

»Då kunna vi ju lägga järnkilarne och torfyxan* inne i buan**, så hitta vi dem nog, när vi komma hit igen.»

»Ja, om ingen stjal bort dem innan den tiden.»

»Hvem skall göra det, då ingen människa brukar fara förbi här?»

»Ja, nog har du tusen ursäkter för att slippa undan allt besvär, det är ju klart. Men nu är det inte värdt, att du pjålar och jämrar dig som om du sutte i het tjära, utan håll hit säcken bara, så skall jag lägga ned järnviggarne åt dig, torfyxan tar jag själf.»

»Men inte kan jag bära allt det här; det är bestämdt öfver ett och ett halft pund», klagade gossen.

* Redskap, hvarmed tjärrötter sönderklyfvas.

** Bua kallas ett litet hus utan fönster och med en mycket enkel dörr samt eldstad. Sådana hus finnas vanligen vid aflägsna ängar för slätterfolkets behof. Stundom pläga äfven tjärrarbetare uppföra sådana boningar, där de då äta om dagen och ofta sofva om natten.

»Och det är för mycket åt en halfvuxen karl! Jo, det är vackert att tala om det!»

»Inte rår jag väl för, att jag inte är så stark som I. Jag har väl inte skapat mig själf heller.»

»Nej, du rår inte för någonting, du, förstås, men tjaffsa emot hvad folk säger, det kan du, det, och det riktigt ändå. Men nu har jag hvarken tid eller lust att längre höra på ditt kältande», svarade morbrodern och skyndade åstad så fort som möjligt.

Andreas följde efter så godt han kunde, men marken var ojämn och skogen så tät, att man endast med svårighet kunde färdas fram där vid dagsljus. Snart kände därför den på en alltför tung börda släpande gossen, att det skulle blifva omöjligt för honom att med samma hastighet fortsätta färden ända hem.

»Morbror, vänta!» ropade han därför efter den bortilande släktingen.

»Nå, hvad är det nu igen?» blef svaret.

»Jag måste hvila en stund.»

»Gör det då, men jag far hem, jag.»

»Inte törs jag stanna här ensam.»

»Jaså, du är mörkrädd också! Herre Gud, hvilket kreatur till människa man skall nödgas dras med!»

»Vill inte morbror bära säcken ett litet stycke, så skall jag försöka att följa med.»

»Nej, se förr skulle jag då gå på hufvudet hem. Att vara femton år och ändå jämra sig öfver att bära ett pund, det är både synd och skam. Du var inte trött i middags, då du fick sitta och läsa den där skräftidningen.»

»Då I inte vill hjälpa mig, så måste jag lämna säcken här tills i morgon.»

»Ja, om du nödvändigt vill ha en örfil, så kan du ju försöka att göra det.»

Nej, det ville han naturligtvis inte, och stanna ensam kvar tordes han icke, ty det var omkring 30 grader kallt, och vargar funnos i trakten, så att han riskerade att bli uppäten af dem, om han gjorde det. Ingen annan utväg syntes sålunda återstå än att så länge som möjligt följa morbrodern. Han ansträngde sig till det yttersta och kom på det sättet något mer än halfvägs till hemmet; men då voro också hans krafter alldeles uttömda. Skidorna kändes tunga som blytackor, säcken med järnkilarne tryckte honom nära nog till jorden, och snart sjönk Andreas maktlös ned vid foten af en stor gran. Han var så varm, att det rök af honom. Luften tycktes honom så ljum och mild, snön så mjuk och len som en jättstor sammetsdyna, fylld med ejderdun. Skogen var fylld af en tystnad liknande ett trolskt sus af osynliga andeväsanden, som sväfvade fram där för att med ohörbara sånger vagga den uttröttade gossen till sömns. Om han lade sig en stund med hufvudet mot granens stam, vore det väl icke så farligt; han skulle nog hålla sig vakna, och vägen hittade han också härefter. Men tänk, om han ändå somnade och fröse ihjäl här? Nej, det vore omöjligt. Det vore visst inte så kallt nu. — Och så dukade han under för frestelsen, flyttade sig alldeles intill trädet och lutade sitt hufvud mot dess stam. Ack, hvad det kändes behagligt! Och huru skönt tindrade ej de otaliga stjärnorna ofvanom honom. Milda, smekande klocktoner ljödo i hans öron, än starkare, än liknande ett aflägsset eko, men alltid vällustigt sköna. Så småningom tonade de bort i ett oredigt brus, hans ögon slöto sig, lemmanne försjönko i en obeskrifligt ljuf domning — och så förflyttades han ifrån verklighetens värld in i drömmarnes, där endast ljusa, leende bilder mötte honom . . .

Huru länge hans lycka varade, det visste han icke,

men alltför snart, som han tyckte, återfördes han till verkligheten genom en ganska omild skakning i hans kropp och några förtörnade utrop, som han dock ej riktigt förstod. När han vaknade, såg han morbrodern framför sig.

»Är du då alldeles splittergalen, pojke, som lägger dig att sofva här?» ljöd morbroderns första fråga. »Tycker du, att det är väder att ligga ute i nu? Det är ju så kallt, att själfva fan skulle frysa af sig klorna, om han lade sig ute i natt, men det tänker du naturligtvis inte på. Bara du får sofva, så är allt bra, om du också skulle få frysa ihjäl på köpet. Du tycker väl, att det skulle ha varit roligt för oss att leta igen dig här i morgon alldeles stelfrusen. Och då hade det väl blifvit jag, som fått bära skulden för det, fastän Gud skall veta, att jag aldrig velat göra dig annat än godt. Men jag får skam till tack och hut till lön för mitt besvär, ty det är omöjligt att lära dig någonting, då du nödvändigt vill bli en stackare, och det blir du lika visst som jag lefver. Men det kan också göra mig detsamma. Får jag bara hem dig någorlunda helskinnad den här gången, skall jag inte heller befatta mig med dig mer, om du också vill bli det värsta vrak, som finnes på hela jorden. — Packa dig upp nu och rör på skänkarne en gång; ty de torde väl snart komma hit hemifrån för att söka oss, kan jag tro. Nå, hör du hvad jag säger? Stig upp nu, eller skall du få se på annat.»

Andreas ville visserligen lyda, men hans lemmar nekade honom sin tjänst. Morbrodern måste därför hjälpa honom upp på skidorna; men när han släppte af honom, föll han omkull och kunde ej resa sig upp utan hjälp.

Då förstod morbrodern äntligen, att saken var af allvarlig beskaffenhet och att gossen snart kunde somna för alltid, om han ej blefve riktigt behandlad. Hastigt

skyndade han därför att nedgräfvade Andreas i snön, hvar-
 efter han tände en väldig stockeld, bröt ett helt fång
 granriskvistar samt värmdde, gned och piskade den stel-
 frusne, tills denne åter kunde stå på benen.

Detta arbete hade emellertid upptagit en ganska lång
 tid, så att det var nära midnatt, innan hemfärden kunde
 ske. Ungefär en åttendedels mil från byn mötte de för-
 denskull folk, som kom för att söka efter dem. Man hade
 börjat frukta, att de drabbats af någon olycka, så att de
 ej kunnat taga sig fram till byn utan hjälp.

Morbrodern lugnade de sökande med den uppgiften,
 att någon olycka visserligen ej skett; men Andreas hade
 tröttnat upp under vägen, så att det varit nästan omöjligt
 att få honom med. Huru stor skuld han själf hade till
 gossens missöde förteg han dock visligen. För sin syster
 omtalade han likväl, att Andreas somnat, men morbrodern
 hade naturligtvis ej kunnat tro, att Andreas varit så trött,
 och därför hade han ej heller märkt, att han stannat ef-
 ter, förrän han redan hunnit insomna. Med denna berät-
 telse fick modern nöja sig, ty Andreas hade ju en gång
 för alla förbundet sig att ej omtala hvad morbrodern
 gjorde med honom.

Sedan modern kokat upp ett kvarter mjölk, hällde
 man ett halft kvarter brännvin däri och tvingade Andreas
 att dricka ur blandningen. Han blef häraf så berusad,
 att han förlorade medvetandet, föll i stark svettning
 och somnade mycket djupt.

När han vaknade, var det nära middagen. Solstrå-
 larne lekte med isblommorna på fönsterrutan vid hans
 hufvudgård och kastade ett blekrödt skimmer in i rum-
 met. Det nära sängen i ett stort fodral gömda dalkarls-
 vägguret mätte tiden med sitt regelbundna och sömniga
 tick tack, på spisen, där nu ingen eld syntes, låg katten

och spann af hjärtans lust, medan hennes matmoder kardade ull.

När modern märkte, att Andreas vaknat, vek hon tillhoppa kardförklädet, lade kardorna på spisen och gick fram till sängen.

»Huru är det med dig i dag?» frågade hon.

»Jo, det är nog bra annars, men jag har ondt i hufvudet och så är jag öm i hela kroppen», svarade Andreas.

»Kryp då ned och sof en stund till, så går det öfver.»

Nej, det ville han icke. Hvad hade morbrodern sagt?

Jo, det var en hel hop, det; men nu var han icke hemma. Andreas skulle inte behöfva följa med honom mer, han vore visst för svag därtill. Morbrodern trodde inte, att han kunde bli någon grofarbetare. Hemma skulle han kanske göra bättre skäl för sig genom att hjälpa modern med hvarjehanda småsysslor. Hans yngre bror var tillräckligt upptagen med att sköta de två yngsta syskonen. När Andreas blefve något äldre, kunde han kanske lära sig något lättare handverk, genom hvilket han kunde föda sig. För bokbinderi hade han redan visat någon fallenhet, då han en gång hopklistrat och lagat en del trasiga böcker, som han hittat på en vind. Det vore visserligen ingen särdeles lönande affär att vara bokbindare i hans hembygd, men han skulle möjligen kunna lefva på yrket, om han vore riktigt flitig och sparsam.

Oaktadt detta moderns meddelande egentligen var ett underkännande af hans arbetsduglighet och flit, kände sig Andreas allt annat än missbelåten med hvad hon sagt honom. Att morbrodern ansåg honom vara en ohjälplig odåga, det bekymrade honom så litet, att han tvärtom nästan var glad däröfver. Ifrån gårdagen hade han nämligen lärt sig att icke blott hata, utan äfven förakta sin

kar-
hon
gick
huf-
reas.
det
agt?
icke
nom
odde
ulle
älpa
bror
gsta
han
ilket
vi-
agat
Det
bok-
anna
n.
var
nde
sagt
plig-
tom
äm-
sin

morbroder, emedan denne då visat sig lika lågsinnad och oärlig som han var grym och hjärtlös. Hvad rörde det väl Andreas, om denne tyrann talade väl eller illa om honom! Härefter skulle han endast lyda sin moder, och med henne skulle han nog komma öfverens. Om han än icke vore lika stark och arbetsduglig som de fleste af hans jämnåriga, skulle han nog ändå en gång kunna visa, att han icke i alla afseenden vore en odåga. En inre röst sade honom, att han i ett eller annat måste vara utrustad med minst lika goda anlag som andra.

Härfpå tröstade han, när allting syntes gå honom emot. Han skulle väl någon gång upptäcka det verk han dugde till att utföra, och då skulle de få se på annat. Då skulle han ej längre vara någon odåga.

TREDJE KAPITLET.

“Svenska konungaboken.”

Andreas hade ej misräknat sig, när han trott sig blifva väl behandlad af sin moder. Hon var rätt nöjd med honom, ty han utträttade utan invändningar hvad helst hon befallde honom, och så senfärdig var han icke heller, som man förut påstått. För att uppmuntra honom lät hon honom få rätt mycken tid öfver till läsning. Morbrodern var visserligen ej nöjd härmed, men Andreas fick likväl behålla sina böcker. Dessa voro dock ej många, ty i hemmet inskränkte sig bokförrådet till bibeln, psalmboken, en postilla, tryckt år 1674 och därför allt annat än lättläst, men så mycket mera intressant, samt slutligen en liten brochyr om brännvinsbränning, ett ämne,

för hvilket han naturligtvis ej hyste stort intresse. Af grannarne hade han emellertid fått låna en del andra böcker, hvilka han med oförtruten flit läste. Någon lösning af de religiösa frågor, som nästan alltid förföljde honom, hade han ej ännu funnit. I stället kommo nya. Han fann läran om människosläktets frälsning genom Sönnens död alldeles obegriplig, om Jesus var Gud; ty huru vore det möjligt, att Gud, för att kunna bli försonad, skulle stiga ned till människorna såsom deras like och låta döda sig? Det vore ju lika orimligt som att säga, det en människa ej kunde bli vänskapligt sinnad mot en annan, innan hon fått ett riktigt kok stryk. Han hade aldrig hört någon tvifla på bibelns utsagor och Kristi gudom, men själf gjorde han det, och tviflet växte med åren, så att han slutligen ej riktigt trodde på någonting i andligt hänseende.

Genom en ren tillfällighet kom han en gång öfver en bok, kallad »Fäderneslandets häfder, framställda för menige man», och denna bok, jämte en i kateketisk form framställd lärobok i kyrkohistoria, blef under ett helt års tid hans förnämsta andliga spis. Märkligt nog ansågo hans anhöriga hans oerhörda läslust vara endast ett uttryck för en viss grad af idiotism, och ville han någon gång omtala hvad han läst eller om han bad om en förklaring af ett eller annat, som han ej förstod, hade man nästan aldrig tid att höra på honom.

Någon gång hände det likväl, att han fick berätta om de stora konungarne och deras bragder, som han läst om i »Fäderneslandets häfder», och man lyssnade då till honom med samma intresse, som man vanligen ägnade åt en saga eller dylikt. Stundom gycklade man med berättaren för att reta honom till vrede eller för att få skratta åt hans ifver att försvara sina påståenden. En

gång blef han narrad att springa till en granne för att låna »Svenska konungaboken», i hvilken det skulle finnas en hel hop märkvärdiga saker om Gustaf Vasa och Karl XII m. fl.

»Hvem har skickat dig hit för att låna en tocken bok?» frågade grannen, när Andreas framställt sitt ärende.

»Frans i granngården sa', att I hade en tocken», svarade gossen, som aldrig ett ögonblick tänkt på, att Frans kunnat ljuga. Han var själf för ärlig att kunna misstro andra.

»Jaså», sade grannen, som förstod, att Andreas varit föremål för ett vanligt aprilnarri; »jaså, det var han. Ja, honom bör du inte tro mer än jämt*; ty han är en stor gyckelmakare. Tala aldrig om, att du varit hit för att låna den där boken, så får han ingenting att skratta åt heller.»

Förlägen tog Andreas sin mössa och gick utan att säga ett ord. Händelsevis kom han dock att stanna ett ögonblick i förstugan för att beskåda ett par nya, präktiga skidor, som stodo där. Härunder kom han att höra grannen yttra något om att det vore synd att narra en sådan där att springa för ingenting. »Gud vet hvem den där pojken brås på», fortfor grannen; »ty ingen i slakten har varit så där; och inte ser han dum ut heller, om han inte vore så blyg.»

Mer hörde Andreas icke, ty han hade redan hunnit ut på gården. Men när han kom hem, grät han som om hjärtat velat brista. Modern ville veta hvad som händt, men han svarade blott, att det vore bäst, om han finge dö, då han ändå ej dugde till någonting här i världen. Hon sökte då trösta honom därmed, att mången, som ej

* D. v. s. så litet som möjligt.

vore stort skickligare än han, finge vara nöjd med sin lott. Ja, det funnes ju somliga, som ej hade så pass förstånd som Andreas, och de fingo inte klaga ändå. För öfrigt borde han besinna, att det hvilade ett tungt ansvar på den, som fått stora gåfvor af vår Herre; därför borde han ej vara missbelåten med sin lott. Kunde han rätt använda sitt pund, skulle det på den yttersta dagen heta om honom: »Gack in i din Herras glädje», om han också ej fått så mycket att förvalta.

I stället för att tröstas af moderns tal kände han sig snarare ännu mer bedröfvad; ty han fann däraf, att äfven modern ansåg honom vara i det närmaste en halfidiot.

Ifrån denna dag blef han ännu mer sluten och människoskygg, och aldrig besvarade han någon med svensk-historiska berättelser. Han började åter grubbla öfver hvarjehanda lifsfrågor, läste religiösa skrifter och »Fäderneslandets häfder» samt tidningar, så snart han fick någon ledig stund att förfoga öfver. Tidningarna fick han afhämta en gång i månaden hos en i närmaste by boende skraddare mot en afgift af 1 riksdaler för året. Denna summa erhöll han af sin moder därför att han afstod alla sina så kallade lördagssmörgåsar. Denna uppoffring var nog rätt kännbar, då han ofta fick äta bröd och potatis, medan andra smorde sitt krås med smör, men för så mycken lektyr skulle han ingått på ännu hårdare villkor. Hans bror delade dock stundom med sig åt honom, och dessutom höll ej heller modern alltid så strängt på det gjorda aftalet.

Af skraddaren fick Andreas äfven någon undervisning i skrifkonsten, hvilken han sedan flitigt öfvade på egen hand, förnämligast under söndagarne, då andra voro ute och roade sig med dans och lekar. Han skaffade sig en bok, i hvilken han nedskref sina tankar och käns-

lor så godt han kunde. Att boken innehöll en hel hop barnsligheter jämte ett och annat af värde faller af sig själf, men så var det icke heller meningen att i någon form låta hennes innehåll komma till allmänhetens bedömmande. Därför gömde han henne alltid sorgfälligt hvarje gång han användt henne. Men när byns ungdom en söndagseftermiddag kommit till hans hem för att roa sig med hvarjehanda upptåg; i hvilka Andreas äfven fick deltaga, föll det morbrodern in att yppa systersonens hemlighet, som han upptäckt samma dag. Orsaken till morbroderns ogrannlagenhet tycktes vara Andreas' glädje öfver, att han icke vardt förbisedd under lekarne. Man syntes till och med börja undra, om man ej dömt honom för hårdt förut; ty nu visade han sig vara fullt ut så klok som de fleste. Detta var för mycket för morbrodern, och han beslöt att gjuta malört i glädjebägaren.

»Vet ni hvad Andreas tänker bli?» utropade han därför.

Nej, det visste ingen.

»Jo, han skall bli From-Antes* efterträdare. Vänta bara, så ska' ni få se någonting roligt.»

Och härmed skyndade han in i kammaren för att hämta den omtalade boken.

Andreas både bleknade och rodnade, men skyndade efter morbrodern för att försöka rädda sin skatt, ehuru det dock ej lyckades. Med ett skadegladt leende återvände morbrodern till stugan, medan Andreas, gråtande af förtrytelse, harm och blygsel, stannade kvar i kammaren för att därifrån afhöra huru morbrodern under all-

* Anders From hette en i södra Lappland allmänt känd visdiktare, som lefde ännu vid slutet af 1860-talet. Han skulle antagligen blifvit en ganska betydande författare, om hans bildning varit lika god som hans begåfning.

mänt jubel uppläste en visa, i hvilken Andreas yppade sin kärlek till en flicka, som var nära dubbelt så gammal som han. Andreas stod under denna procedur alldeles som på glödande kol: harm, grämelse, ånger, vrede och hat mot den oförsynte morbrodern jäste i hans själ. I början önskade han, att huset skulle störta samman och döda honom själf och hela den hångrinande hopen där inne; sedan började han fundera på att hänga sig; men lyckligtvis stannade det vid blotta funderingar.

Efter denna dag vågade han aldrig se på föremålet för sin hyllning. Hon gifte sig ett år därefter och hade antagligen aldrig offrat en tanke åt honom och hans barnsliga kärlek.

Emellertid hade Andreas genom morbroderns tilltag blifvit för någon tid botad för skrifklåda.

Morbroderns glädje blef likväl icke oblandad. När han lämnade ifrån sig boken, uppsökte en af sällskapet en annan visa, och denna handlade just om morbrodern, som målades med hatets virtuositet på ett sådant sätt, att Andreas därigenom vann en viss ryktbarhet. Visan afskrefs nämligen och sjöngs rätt ofta både i denna by och annorstädes, hvarför morbrodern torde mer än en gång förbannat den stund, då han framdrog boken i dagsljuset.

FJÄRDE KAPITLET.

Konfirmationen och hvad därpå följde.

Andreas hade uppnått sjutton års ålder, innan han blef konfirmerad. Att dröja längre ansågs icke vara möjligt, och ehuru han ej kände någon egentlig önskan att på detta sätt blifva inregistrerad i det kristna samhället,

hade han icke heller nog mod och kraft att sätta sig där-
emot, då hans moder nödvändigt ville, att han skulle
rätta sig efter gamla kristliga plägseder.

I början af april sändes han därför till kyrkoby, där han inackorderades hos en målare Lund, hvilken var en aflägsen släkting till honom. I allmänhet bodde konfirmanderna i sina föräldrars kyrkstugor, där de slog sig tillsammans åtta till tio i samma rum och där icke så sällan någon kärlekshandel, kanske ej alltid af oskyldigaste art, uppstod. Andreas ansågs dock vara alltför opraktisk och tafatt att kunna under en hel månad reda sig på egen hand, och därför sattes han under målarens tillsyn.

Innan de barn, som bereddes till sin första nattvardsgång, blefvo inskrifna hos prästen, skulle de genomgått en kurs hos församlingens folkskollärare. Denna kurs var bestämd till minst 14 dagar, men för Andreas ansåg man en hel månad vara behöflig. Läraren vid skolan var en bland de bättre i den tiden, och Andreas vardt fördenskull gladt öfverraskad, när han efter en veckas kurs förklarades äga tillåtelse att sluta lika fort som de andra, om han så önskade. Han stannade likväl kvar den bestämda tiden, men behöfde icke sysselsätta sig med läsning och stafning som de andra, utan fick själf välja hvad han ville genomgå. Han valde då en kurs i räkning, ett ämne, hvori han icke förut erhållit någon undervisning.

Att skolläraren ej ägnade lika mycken tid åt Andreas' undervisning som åt de andra barnens tolkades emellertid i hemmet så, att skolläraren ansåge Andreas sakna förmåga att inhämta de kunskaper, som erfordrades, om man skulle kunna förstå de heliga sanningar, hvori prästen plägade undervisa. Han sändes dock till

prästen. Finge han ej slippa fram det första året, skulle han kanske lyckas bättre ett annat.

I början gick det också skäligen skralt för honom. Han mindes sitt första uppträdande vid husförhöret, och därför började han stamma, när han skulle läsa. Det blef hackigt och dåligt. Prästen skref ett stort C på anteckningslistan och vände henne snart därefter, antagligen ofrivilligt, så att Andreas ovillkorligen måste få se det från den plats han innehade. Längre dröjde det dock icke, innan prästen ändrade åsikt om den besynnerlige gossen: C'et utbyttes mot AB, och slutligen stod ett stort A efter hans namn.

I det från kyrkoby långt aflägsna hemmet visste man emellertid ingenting om gossens framgång hos prästen. Moderns förvåning blef därför så mycket större, när hon kom till kyrkoby för att hälsa på sonen och fick veta, att han var borta på namnsdagsbjudning hos handelsmannens dotter Charlotta Mogren, hvilken äfven konfirmerades detta år. Andreas var den ende af »sämre» klassens läs barn, som blifvit bjuden.

»Den där nippertippan har väl bjudit honom för att göra narr af honom», utbrast modern förtrytsamt, när målaren berättade denna nyhet för henne. »Men inte behöfver han vara till något åtlöje åt henne och hennes gelikar, fastän han är litet enfaldig; ty det finnes nog flere än han, som inte ha så mycket att skryta öfver i det fallet, kan jag tro.»

»Är han enfaldig, så måtte de andra vara riktiga kalfhufvu'n hela bunten», påstod målaren, »för Andreas är den bäste af dem allesammans.»

Så höga tankar vågade dock ej modern hysa om sin son. Hon gick fördenskull till prästen för att fråga, om denne trodde, att Andreas möjligen skulle »få slippa fram».

Prästen, som trodde, att hon kom för att få beröm för sonens skull, svarade tämligen snävt, att ingen vore skickligare än det behöfdes. Alla hade visserligen icke lika goda gåfvor, men det vore icke föräldrarnes förtjänst, om ett barn blifvit bättre utrustadt på hufvudets vägnar än de fleste; därför hade man att tacka all god gåfvas gifvare.

»Ja, det är nog sant som pastorn säger», medgaf modern; »men nog är det ändå svårt att se sitt barn vara mindre försigkommet än alla andras.»

»Men att ha det mest begåfvade i hela byn, det skulle nog inte kännas svårt, det?»

»Tacka för att man skall vara glad då.»

»Jo jo, det vore någonting att få skryta öfver, det. Men den, som mindre vet, kan vara behagligare för Gud. Glöm inte att gifva äran åt Honom, som äran tillkommer!»

Modern förstod icke prästens tal, men hon vågade ej fråga mer, ty hon insåg, att han ej gärna talade med henne om Andreas. Hon gick därför sin väg fullt öfvertygad om, att sonen icke var så skicklig som målaren påstått. Likväl hoppades hon, att han icke heller var den allra sämste af »läsbarnen»; ty då skulle nog prästen sagt det, tänkte hon.

* * *

Dagen före konfirmationshögtiden var inne. Andreas hade varit ett par timmar hos prästen och kom sedan hem blek och med förstördt utseende som om någon olycka händt honom.

På gården mötte han målaren, som förvånad såg på honom ett ögonblick, innan han sade någonting.

»Hm, hm, det gick inte bra för dig i dag», började

han; »men inte skall du tappa bort hufvudet för det, du slipper väl fram ett annat år.»

»Nog slipper jag fram alltid», svarade Andreas.

»Nå, hvad går du då och hänger hufvudet för?»

»Jag tror inte, att jag är värdig att gå till nattvar-
den nu», svarade han knappt hörbart.

»Jaså, är det på det viset.»

»Ja, det är det.»

»Nå, det där kan nog ha sina sidor, men skall man börja grubbla på om man är värdig eller ovärdig, blir det ingenting till slut. Huru många värdiga nattvards-
gäster tror du det finnes bland läsbarne i år? Kanske ingen enda. Och inte må du tro, att det varit så många förut heller. Det där är någonting som man är lika tvun-
gen till som att äta, när man är hungrig. Inte är det rätt, men det måste ske i alla fall, för eljes blir man in-
gen riktig människa. Är man ovärdig, så får prästen taga det på sitt ansvar. Bäst är att inte alls grubbla på sådant där.»

Detta var dock en klen tröst, och de timmar, som nu närmast följde, voro för Andreas de svåraste han hit-
tills genomlevvat. Han stängde sig inne i sin kammare, bad med brinnande ifver till Gud om en rätt tro på Je-
sus Kristus såsom sann Gud och sann människa i en person; men tviflets dämoner rasade nu värre än någon-
sin förut i hans själ. Fåfängt sökte han erinra sig ett enda bibelställe, däri Jesus sagt sig vara Gud; däremot påminde han sig en hel mängd utsagor om honom såsom människa.

Efter en i bön och anfäktelser genomvakad natt steg Andreas upp fast besluten att *icke* gå till kyrkan. Detta sitt beslut meddelade han till målaren. Denne gick strax till modern för att omtala det, och nu kommo de fleste

släktingarne till Andreas för att söka öfvertala honom att frångå sitt, som de tyckte, dåraktiga beslut, men förgäfves. Beslutet vore oryggligt, påstod han. Då kom morbrodern händelsevis till målarens gård. När han fick höra hvarom det nu var fråga, började han gapskratta och sade, att de voro bra dumma, som sökte öfvertala honom.

»Tro ni verkligen, att den där dumkalfven får slippa fram?» fortfor han i sin vanliga råa ton. »Nej, förr släpper väl prästen fram ett föl i gången.»

Hvad hvarken moderns böner eller släktingarnes öfvertalningsförsök förmått, det verkade morbroderns hånfulla ord: Andreas uppgaf sitt beslut och gick till kyrkan, fastän blek och förvirrad, så att han knappt visste, huru han kommit fram i koret, innan han stod där näst den främste och midt emot Charlotta. Orgeln brusade högtidligt, och psalmen 352 uppspelades, prästen talade något, som hördes likt ett oredigt sorl i Andreas' öron. Andreas kände sig till mods som en helgerånare och var färdig att digna till golfvet under tyngden af sin egen ovärdighet. Han, som icke trodde på Sonens gudom, måste ju varda förtappad. Ändtligen beslöt han att gå ut, men då var det redan för sent; prästen hade börjat förhöret, frågor och svar surrade genom templet i samma enformiga ton från början till slut, en och annan snyftning hördes från de talrikt församlade åskådarne, skådespelarne själfva voro i allmänhet lugna och väntade på sina repliker. Andreas hade besvarat ett par frågor, och prästen lämnade honom för att fortsätta förhöret med hans kamrat till vänster. Då kom han att se upp. Hans ögon mötte Charlottas. Aldrig förr hade han sett dem så sköna. Utur dem talade mod och förtröstan så innerligt, att Andreas kände sig mer styrkt däraf än af de ord han nyss hört. Under återstoden af förhöret förhöll

han sig lugn och likgiltig. Han var alldeles uttröttad af den andliga kampen.

* * *

Den högtidliga akten var äntligen slut, och den högtidsklädda skaran tågade ut ur templet, de flesta med tårfyllda ögon, ty konfirmationslöftena hade pressat fram tårar, där inga förut fallit. Man kände sig olycklig, emedan man af den rådande seden blifvit tvingad att aflägga löften, som man icke trodde sig kunna hålla. En och annan hade fördenskull ej svarat ja på de framställda frågorna. »Jag ville inte svärja bort mig», hette det.

Hos målarens voro alla glada, modern icke minst. Andreas hade ju svarat som en präst i kyrkan, där han fått en så framstående plats, att ingen af »sämre» klas-sens barn någonsin fått en slik: bara kronofogdens son, som var student i det närmaste, hade kommit före honom. Morbrodern syntes icke till bland de glada; han var visst icke rätt belåten med utgången af konfirmations-förhöret.

Innan Andreas lämnade kyrkoby, fick han bud från Charlotta, att han skulle komma upp till henne för att säga farväl. Hon var alldeles ensam, när han kom.

»Nå, det var då hjärtans roligt, att Andreas kom», utropade hon gladt, när Andreas inträdde. »Får jag lof att bjuda på ett glas vin, medan vi språka en stund?»

»Nej, jag tackar, jag dricker inte någonting», svarade han blygt.

»Åhjo, nog törs Andreas dricka ett glas vin, det är väl inte någonting farligt.»

»Ja, nog kan jag väl töras göra det förstås.»

»Nå, det var rätt. Var så god!»

»Tackar så mycket. Men nog törs väl mamsell säga

du åt mig som åt de andra läspojkarne», sade Andreas halft förlägen öfver den artighet Charlotta slösade på honom.

»Jag säger väl inte du till andra än bondgossarne.»

»Nå, då skall väl mamsell säga du till mig också.»

»Åh, det är stor skillnad på Andreas och de andra. Men vill inte Andreas, att vi säga du till hvarandra bägge? Vi ha ju varit goda vänner hela tiden, och så ha vi stått i gången mot hvarandra också.»

»Jo, nog vill jag det, men —»

»Nå, då säger du aldrig mer mamsell till mig, utan bara Charlotta och du. Kom ihåg det, för eljes blir jag ond på dig, och det vill du väl inte?»

»Nej, det skall Gud veta, att jag inte vill, för mams—, du, menar jag, har varit så snäll mot mig hela den här tiden, att jag aldrig skall glömma det, om jag också lefver i hundra år. Det blir nog ledsamt nu att skiljas från alla kamrater och börja med hvardagssysslorna igen, ty den här tiden har varit den roligaste jag haft i hela mitt lif.»

»Du kan ju skrifva?»

»Jo, det kan jag nog.»

»Då skall du skrifva till mig någon gång och tala om huru du lefver och har det där hemma.»

»Men får jag något bref från Charlotta då?»

»Naturligtvis får du det, om det är någon säker person att skicka det med. Men säg mig nu en sak. Hvad skall du bli? Inte tänker du väl bli bonde?»

»Det duger jag inte till. Men jag tänkte på en sak, då jag stod i kyrkan i dag och du såg på mig: jag skall studera.»

»Nå, det var det klokaste du kunde tänka. Gör det, så skall det nog gå bra för dig. Det skåla vi på. Vet du, jag har aldrig skålat med någon människa förr.»

»Inte jag heller.»

»Nå, det var roligt. Vet du, du såg riktigt duktig ut i kyrkan.»

»Såg du efter det, du?»

»Jag hade dig ju midt framför ögonen, så jag måste se dig, antingen jag ville eller inte.»

»Jag tror nästan, att jag gjorde mig skyldig till samma synd.»

»Du såg på mig, du?»

»Ja, och jag tyckte, att du var så vacker som en ängel.»

Samtalet fortgick ännu en stund i samma glada ton; men så kom det bud, att man väntade på Andreas. Han tryckte ömt Charlottas hand till afsked och tackade för all den godhet hon visat honom. Ett par klara tårar syntes därvid i Charlottas ögon, ehuru hennes mun log. Dessa tårar tände en riktig vådeld i Andreas' hjärta.

Det kostade Andreas både böner och tårar att öfvertala modern att låta honom återvända till kyrkobyen för att hos församlingens folkskollärare genomgå en förberedande kurs för vinnande af inträde vid ett folkskolelärarseminarium. Någon högre examen än som där kunde erhållas var ej att tänka på, då Andreas redan var öfver 17 år och dessutom fattig.

Folkskolläraren gaf Andreas de ypperligaste vitsord, och nu gällde det blott att skaffa pengar för studiernas fortsättande. Detta var dock ingen lätt uppgift, ty de fleste af släktingarne voro fattige, och de, som hade mer än de nödvändigt behöfde, ville ej gärna utlåna något till en så osäker person som Andreas. Därtill kom, att morbrodern, som genom giftermål förvärfvat en betydlig förmögenhet, fortfor att så mycket som möjligt utbasunera systersonens oduglighet, hvarigenom dennes kredit skadades ännu mer.

Andreas lät dock ej afskräcka sig, utan fortfor att läsa med samma flit som förut. Det var så mycket att lära, som han aldrig hört omtalas förr: geografi, geometri och zoologi och ännu mera dylikt, om hvars tillvaro ingen i hemmet haft en aning.

Hos målare Lund hade Andreas fått så att säga ett andra hem, ty denne i grunden hederlige, fastän ej så litet fåfänge karl var icke litet stolt öfver hans framgång på läsvägen. Lund påstod sig nämligen hafva varit den förste, som upptäckt, att Andreas hade ett ypperligt hufvud, fastän alla andra trodde, att han var dum. Huru det i själfva verket förhöll sig med »upptäckten», det må lämnas därhän, men säkert är åtminstone, att målaren var en af de få bland släktingarna, som aldrig talat annat än godt om honom.

Hos handlanden Mogren var Andreas äfven en gärna sedd gäst. Charlotta var sprittande glad som en liten lärka och aldrig gladare, än när Andreas kom på visit. Någon öppen kärleksförklaring hade denne väl icke vågat fram med; men han var dock hennes beständige kavaljer på alla dansnöjen och lekplatser, och hvad han icke vågade under det de voro på tu man hand, det fördristade han sig till för första gången under en pantlek — han kysste Charlotta midt på munnen. Hon rodnade och såg förvånad på honom, ty man plägade ej vid pantlekar bestå annat än ett slags »teaterkyssar». Emellertid syntes hon icke finna sig sårad af hans djärfhet, snarare smickrad. Detta blef för Andreas tillräcklig anledning att vid första tillfälle upprepa förseelsen. Den, som sett Andreas ett år förut, skulle näppeligen i den nu så ystre och lefnadsglade ynglingen igenkännt den rädde och tafatte bondgossen. Genom umgänge med jämnåriga, hvilka aldrig visat honom ringaktning, hade han blifvit en helt

och hållet ny människa. Väl besvärades han ännu ofta af en alltför stor blyghet, men denna tycktes ej kunna alldeles bortarbetas, utan skulle följa honom under hela hans lif.

En söndagseftermiddag i midten af augusti stod Andreas färdig att begifva sig till handlanden Mogrens för att med Charlotta gå ut på ett dansnöje, då målaren kom in till honom och började samtala om hvarjehanda. Slutligen sade han i skämtsam ton, att han icke var riktigt belåten med att Andreas flackade omkring på alla möjliga nöjen och tillställningar. Det vore inte bra, om han glömde boken för att beundra vackra flickor.

»Farbror skall inte tro, att jag är så särdeles belåten med det här själf», svarade Andreas; »men med någonting måste man i alla fall roa sig, när man inte kan komma dit man vill. Det blir nog inte bättre, om man sätter sig att gråta öfver det heller.»

»Nej, det har du nog rätt i; men visst katten skall du åstad i höst i alla fall», svarade målaren.

»Jo, bara jag kunde trolla fram pengar.»

»Det blir väl någon råd med dem också, kan jag tro.»

»Gud vet om det. Nog ser det mörkt ut ännu åtminstone, och inte har jag många dagar att vinka på, om det skall bli någon resa utaf.»

»Jag tror, att någon tänker hjälpa dig ändå i första hand.»

»Hvem i all världen skulle det vara? Inte är det väl — — —. Nej, det kan jag inte tro», afbröt Andreas sig själf, innan meningen fullbordades.

»Hvarför inte det?»

»Har Mogren verkligen sagt någonting?» frågade Andreas, i det han rodnade som en sjuttonårig ungmö.

Målaren brast ut i ett stormande gapskratt, som gjorde Andreas ännu mer förlägen.

»Jaså, du tror, att Mogren skall vara färdig att lossa på pungen förrän någon annan», sade Lund, när han ändtligen skrattat ut.

»Nej, inte just det; men jag tänkte — — jag vet rakt inte hvem — —», stammade Andreas förvirrad.

»Du tänkte, att han skulle vilja hjälpa sin blifvande måg ett stycke på vägen», fortfor målaren skämtande.

»Åh, det är väl inte så säkert, att jag — —»

»Att du blir hans måg», afbröt målaren i samma ton som förut. »Nej, det tror då inte jag heller; ty innan du hunnit riktigt till seminarium, har nog mamsell Mogren fått sig en annan fästman.»

»Charlotta är —»

»Ja, ja, låt henne vara hvad hon vill; men nu får du i alla fall bereda dig på att skiljas från henne; ty i öfvermorgon måste du resa till seminarium.»

»Utan pengar?»

»Pengarne släpper jag till.»

»Farbror!» utropade Andreas, som knappt vågade tro sina egna öron.

»Hvarför skulle inte jag kunna vara lika hjälpsam som Mogren?»

»Jag visste inte, att farbror hade pengar att låna ut.»

»Jag kunde just tro det. Fan vet ändå, om Mogren har mera godt om pengar än jag, när allt kommer omkring. Gubben Lund har kanske mer än någon tror. Men nu är det väl bäst, att du går till mamsell Charlotta ändå, för hon torde väl redan vänta på dig, kan jag tro. Det var ändå tusan hvad du blef för en duktig karl, sedan du kom från dina stora släktingar.»

Härmed lämnade målaren rummet utan att invänta någon tacksägelse af Andreas, som strax därpå skyndade till Charlotta för att omtala den stora nyheten, att han inom ett par dagar skulle få resa. Charlotta var vid dåligt lynne, men blef snart glad igen, sedan hon för Andreas omtalat orsaken till sin ledsnad. Hennes fader hade förbjudit henne att gå ut med Andreas, emedan hon nekat att följa apotekarens son till balen samma afton.

Andreas tröstade henne därmed, att han för sin enskilda del helst ville stanna ensam med henne, ty de måste nu snart skiljas för en lång tid. Och huru han nu talade, så hade han slutligen öppnat sitt hjärta för henne och fått höra det för en älskare så ljufva svaret, att hans kärlek var besvarad.

Aftonen flög bort under kärleksjoller, hvarvid de älskande byggde upp de djärfvaste luftslott, hvilka framtiden skulle realisera, om den vore riktigt hyggelig mot dem. Men då framtiden sällan är så gifmild som man är benägen att tro, var det alltför troligt, att den icke heller skulle förverkliga Andreas' och Charlottas luftslott. Den påfallande skymningen utdref slutligen Andreas ur paradiset och satte honom åter in i verklighetens värld.

Följande afton kom han för att säga sin utvalda farväl. Hon var glad öfver, att han erhållit pengar, men vid tanken på skilsmässan grät hon. Det föreföll Andreas, som om hon hade något att säga honom, som hon dock ej kunde komma fram med. Emellertid skulle de flitigt skrifva till hvarandra och naturligtvis aldrig glömma det löfte de gifvit hvarann om trogen kärlek.

Innan Andreas gick, lämnade han Charlotta ett så lydande kväde, som han med tanken på sin afresa nedskrifvit samma dag:

Glöm ej!

Glöm honom ej, som skall din bild
 Uti ett troget hjärta gömma,
 När han är fjärran från dig skild
 Och får om vännen sin blott drömma.
 Glöm honom ej, som skall din bild
 Uti ett troget hjärta gömma!

Glöm honom ej, som himlen ser
 I dina ögon azurklara,
 Och som, när du mot honom ler,
 Sig tror i paradiset vara.
 Glöm honom ej, som himlen ser
 I dina ögon azurklara!

Glöm honom ej, din hjärtevän,
 Som svär dig trohet in i döden,
 Hur uppå jorden växla än
 I ljus och skugga våra öden.
 Glöm honom ej, din hjärtevän,
 Som svär dig trohet in i döden!

* * *

Om afresan från hemmet är ej mycket att tillägga. Modern grät och önskade sin son all möjlig lycka och framgång på den bana, han nu skulle beträda; en fattig farbroder tog fram 2 kronor och förklarade med tårar i ögonen, att han nog skulle gifvit Andreas mycket mer, om han haft råd därtill; målaren åter tyckte, att man borde vara glad öfver att pojken komme i väg. Inte tjänade det till någonting att taga på sig »storglasögonen» *, ty det vore väl inte till världens ände han skulle resa, och efter nio månader komme han ju hem.

Emellertid tycktes målaren själf hafva råkat ut för någon elak åkomma i tårkörtlarne, ty han torkade allt

* Gråta.

emellanåt bort någonting ur ögonvrån och hostade som om han fått något i vrångstrupen; men att afskedet hade någon del i detta förhållande, det ville han dock ej erkänna, utan skyllde på — snufva.

»Låt nu se, att du reder dig som en karl i skolan, så att vi få heder af dig!» Dessa voro hans afskedsord till Andreas, när hästen och kärran satte af åt söder.

Andreas' yngre broder, Fridolf, som nu var husbonde i hemmet, skjutsade till Umeå, dit han äfven lofvade att komma sin broder till mötes följande vår, om allt ginge efter beräkning.

FEMTE KAPITLET.

Seminarie-eleven.

Till —d anlände Andreas Thalin, såsom han nu kallade sig, den 25 augusti. Terminen skulle börja med inskrifning den 28 i samma månad. Helt och hållet obekant i staden och, som vi veta, icke särdeles erfaren och praktisk, hade han icke liten möda, innan han lyckades erhålla rum. Detta gick dock till slut, ehuru han hvarken erhöll det bästa eller billigaste, som kunde fås. Då han var föga van vid bekvämligheter, kände han sig likväl ganska belåten med både rummet och den kost, som bestods.

Dagen efter sin ankomst till staden skref han sin inträdesansökan och gick med denna upp till seminarie-rektorn, den af alla sina elever högt värderade V—s. Sedan denne mottagit skrifvelsen och genomögnat den, betraktade han Thalin ett ögonblick utan att säga någonting.

»Thalin ser sjuklig ut», sade han slutligen. »Huru är det med den saken?»

»På senare åren har jag varit ganska frisk, men i barndomen var jag sjuklig», svarade Thalin.

»Jaså. Ja, det kan nog vara godt och väl, det; men har Thalin riktig håg att bli skollärare? Det är inte säkert, att hvem som helst duger till det nu för tiden. För en 20 à 25 år sedan var det helt annat. Då fick man taga emot hvad man kunde få, men nu nödgas vi sända tillbaka en hel hop, som inte kan få någon plats. Nu ha vi också rätt stora fordringar på dem, som skola intagas såsom elever här. Har Thalin tänkt på allt det där?»

Thalin kände sig allt annat än uppmuntrad af detta anförande, som dock uttalats mycket vänligt. Tänk om han blefve underkänd vid inträdesexamen och måste återvända hem! Då skulle nog morbrodern få vatten på sin kvarn och håna honom mer än någonsin förut. Men den glädjen skulle han ej få. Blefve Andreas underkänd, dugde han ju till ingenting, och då vore det bäst att dö. Han hade ju aldrig lyckats här i världen, hvarför skulle han då längre lefva till förtret för sina anhöriga? Dessa tankar genomkorsade i hast hans hjärna, och nu svarade han sanningsenligt på rektorns fråga, att han knappt visste, om han ägde några anlag för lärarekallet; men han hade trott sig möjligen vara begåfvad med anlag för studier, då han i alla fall ej kunnat lära sig ett handtverk. Medel saknade han likväl att genomgå någon högre läroanstalt, och därför hade han valt seminarium, där han desslikes kunde erhålla en grundlig kristendomsundervisning.

»Jaså, det är på det viset», svarade V. »Det var verkligen en konstig historia. Nå nå, vi få väl se huru det går. Kom emellertid hit i öfvermorgon klockan 10

och tag med sig papper och bläck och penna. Sanningen aktar jag högt, min käre Thalin.»

Härmed var audiensen slut. Andreas bugade sig vördnadsfullt, och rektor V. tog fram sin snusdosa och öppnade denna, medan han nickade ett gemytligt, halft farbroderligt farväl åt den utträdande.

Strax före tio den bestämda dagen infann sig Andreas i förste klassens lärosal, dit en af andre klassens elever hänvisat honom. Alla sittplatser voro där redan upptagna, hvarför han jämte ett par olyckskamrater stannade vid dörren. De blifvande kamraterna sutto tysta och allvarliga, som om de alla väntade på sin dödsdom. En enda gjorde ett försök att skämta, men han nedtystades genast.

Thalin kände sig nästan illamående vid åsynen af alla dessa högtidliga ansikten, och hans hopp om att lyckas, hvilket redan förut icke varit synnerligen starkt, sjönk nu all djupare med hvarje minut och försvann helt och hållet, när en af de blifvande eleverna började examinera sin sidokamrat i en del geometriska bevis, om hvilka Thalin aldrig förr hört ett ord nämnas.

I andre klassens lärosal voro endast tio eller tolf elever samlade; men dessa voro allt annat än allvarsamma och tystlåtna af sig. En af dem, hvilkens namn var Strömgren, såsom Thalin sedermera fick veta, stack slutligen sitt hufvud in i förste klassens lärosal, rynkade på näsan och sade försmädligt: »Jaså, vi ha alla fåren här.»

»Ja, nu är det fullt», svarade Andreas utan afsikt att vara elak.

Strömgren blef eldröd i ansiktet, men svarade efter en stunds betänketid i godmodigt skämtsam ton: »Du tyckes inte vara så dum, som du ser ut till, du. Hvarför har du inte sökt inträde i andra klassen? Nog måtte

du väl ha så pass bred panna, att du kan komma in där.»

»Skolläraren där hemma sade, att det var bättre att gå igenom alla klasserna från början, och för resten trodde han visst inte, att jag var mogen för andra klassen», svarade Thalín.

»Sa' han verkligen det? Då har du således inte råd att slösa bort något af ditt vett på kvickheter», sade Strömgren skrattande och skyndade ut igen.

Nu inträdde rektor V., åtföljd af adjunkterna B—n och L. Den sistnämde stannade för att pröfva de inträdessökandes kunskaper i kristendom och modersmålets språklära samt rätt- och välskrifning. Flertalet tycktes ha rätt goda kunskaper i kristendom. Andreas Thalín ensam intrasslade sig med svaren till följd af sin blyghet, så att läraren började se betänksam ut. Värre blef det likväl vid pröfningen i innanläsning och färdighet att återgifva det lästa. Thalín hade läst ett stycke om renen ur »Folkskolans läsebok». Det var just om det af lapparne använda åkdonet m. m. När han skulle återgifva det lästa, hade han på grund af examensfeber glömt det; men han berättade hvad han själf visste om dessa saker. Läraren sade, att hans framställning var oriktig; men Thalín påstod, att det då måste vara författaren till det upplästa stycket, som tagit fel; ty själf hade han sett hvad han berättat minst tusen gånger. Detta öfverensstämde också med verkliga förhållandet, men läraren, som var mycket mån om sitt anseende, ansåg Thalíns invändning vara alldeles fördömlig.

»Är Thalín så skicklig, att han kan mästra läsebokens innehåll, så behöfver han visst icke söka inträde i den här klassen», sade han därför i satirisk ton och fortsatte förhöret med en annan.

Härefter fingo de inträdessökande skriva en kort självbiografi. Thalín kom nu i stort bryderi, ty han tyckte, att han egentligen icke hade något att skriva om. Han hade ju icke upplefvat några anmärkningsvärda händelser, men sådana borde enligt hans åsikt nödvändigt finnas i hvarje lefnadsteckning. Om han skulle skriva om morbrodern? Nej, det dugde visst icke. Något måste dock skrivas, och så skref han sålunda:

»*Biografi.*

Jag undertecknad föddes den 22 april 18— i —sele socken i Lappland och Västerbottens län. Min fader var hemmansbrukare där, men nu är han död. Han dog, då jag var 15 år gammal, och då kom min morbror hem till oss för att hjälpa min mor att sköta hemmanet, som jag ej kunde. Nu är min broder husbonde hemma. Då jag var barn, var jag mycket sjuklig och svag, men nu är jag bra frisk. För tre år sedan höll jag på att frysa ihjäl en gång, då det var mycket kallt och morbror rände ifrån mig, när vi skulle fara hem om kvällen. I fjol blef jag konfirmerad, och sedan har jag varit i folkskolan ett par terminer, och nu har jag kommit hit för att lära mig bli folkskollärare, om det går för mig.

—d den 28 augusti 187—

Andreas Thalín.»

Med klappande hjärta och darrande hand framlämnade Andreas Thalín detta sitt opus till läraren, som lade det till de andra biografierna utan att förut genomläsa det.

Nu inträdde adjunkten B—n för att anställa pröfning i svensk historia, geografi och matematik. Det kändes alldeles som om en frisk vindfläkt släppts in i det kvafva skolrummet, när denne lärare inträdde. Hans frå-

gor voro raskt framställda och till formen mönstergilla, men aldrig cirklade. Ett och annat godmodigt skämt kryddade hans föredrag, och innan timmen nått sitt slut, hade B—n redan vunnit sina åhörarens odelade beundran. Inför honom kände Thalín sig icke förbryllad, utan afgaf sina svar så korrekt som möjligt. Hans vetande i fäder- neslandets historia kom honom nu väl till pass, och vid hans brister i geografiskt vetande tycktes den klarseende läraren icke fästa alltför stort afseende, särdeles som det matematiska profvet slutade mycket lyckligt. Sedan man slutligen pröfvats i tonträffning, förkunnade rektor, att de pröfvade finge återkomma följande dag för att höra huru profven aflupit.

Andreas Thalín sväfvade mellan hopp och fruktan. För B—n hade han i det hufvudsakliga redt sig ganska bra, men värre var det med L., som han dessutom varit nog olycklig att förarga.

Kl. 10 f. m. följande dag samlades åter alla elever och inträdessökande i seminariets musiksál. Efter en kort bön och afsjungandet af ett par psalmverser uppläste rektor V. seminariereglementets bestämmelser om ordning och tukt, hvarefter nyintagne och förutvarande elever uppropades i den ordning de skulle sitta i skolan. Af förste klassens elever voro redan tolf uppropade, men ännu stod Andreas Thalín kvar. Åtta af de tolf hade sökt inträde i andre klassen, men blifvit nedflyttade till den förste; bland dem var äfven Strömgren, som blef den sjunde uppifrån. Han syntes icke så litet snopen, när han gick förbi Andreas; men denne var själf så rädd att helt och hållet falla igenom, att han alldeles icke kände sig böjd att glädjas öfver en annans ofärd. Det ena namnet efter det andra surrade i hans öron, men ännu stod han kvar. Han räknade ej längre huru många,

som blifvit uppropade; tårarne fyllde hans ögon, och han ämnade just lämna rummet, ty minst tjugu elever hade redan intagits och klassen måste vara fulltalig — således intet hopp mer. Just när Andreas kommit till dessa bedröfliga slutsatser, hördes rektor V. med sin starkaste basröst framdundra: »Andreas Thalín», hvarefter han vek tillsammans den lista, hvarå namnen stodo uppskrifna.

Huru Andreas kom till sin plats i klassrummet, det visste han ej, men hans hjärta klappade af glädje och tacksamhet mot Gud, när han satte sig på sista platsen, begäpad och begrinad utaf kamraterna, som ansågo sig vara mycket bättre än han, därför att de kommit högre upp i klassen. Men hvad brydde han sig därom! Hufvudsaken vore, att han kommit in i klassen, och därför trodde han sig ej utan skäl hafva att tacka den duglige, fastän ej sällan kärfve B—n. Denne lärare tycktes redan från första pröfningen fattat behag för Andreas, hvilken han dock icke fördenskull visade någon undfallenhet i sina fordringar, snarare tvärtom; ty merendels förelade han just honom de svåraste uppgifterna.

Att lära de föreskrifna läxorna var för Andreas endast lekverk; men med svenska språkets grammatik gick det i början, till följd af den mindre goda undervisningen, skäligen klent. I rättskrifning redde han sig dock bra. Den alltid misstänksamme L. trodde därför, att han fuskade på ett eller annat sätt, och kallade slutligen en dag fram honom till svarta taflan för att på henne skriva en hel rättskrifningsöfning. Detta prof utföll icke fullt så bra som de föregående, men dock bättre än L. väntat. Han sade fördenskull ingenting om de två fel, som funnos i skriföfningen; och från denna dag visade han sig mindre onådig mot Andreas än förut. Dennes aktier

stego alltjämt under återstående delen af läsåret, och vid vårterminens slut fick han högsta betyget i svenska språket, ett betyg, som aldrig förr utdelats i förste klassen vid detta läroverk. Nåden förverkades likväl oåterkalleligen redan ett år därefter, då Andreas, stödd på »Svenska språkets lagar», tvingade L. att ur en kria bortstryka ett fel, som var fel endast i L:s inbillning.

SJETTE KAPITLET.

Lärareporträtter.

Lärarepersonalen vid seminariet i —d utgjordes af rektor, fyra adjunkter, en tecknings- och gymnastiklärare, musikdirektören och läroanstaltens driftkuku: trädgårdsmästaren.

Rektor V., som i förste klassen undervisade blott i katekes, men i öfriga klasser äfven i pedagogik och metodik samt kyrkohistoria, var sträng, men rättvis och välvillig. Till sina elever talade han nästan som en fader till sina barn, och såsom en fader var han afhållen af de fleste af dem. Aldrig gjorde han sig skyldig till småaktighet och pedanteri, seminarierektorernes vanliga svaghetssynder, ännu mindre till spioneri på eleverne, något som ej heller plägar vara alldeles främmande för en del seminarielärare; men fann han en elev verkligt ovärdigt det kall, till hvilket han utbildades, då var han obevekligt sträng. »Jag vill inte ha på mitt samvete, att jag frivilligt utexaminerat någon skamfläck för folkskollärarekåren», var hans tal vid sådana tillfällen, och han stod fast vid sitt ord då som alltid.

Seminariets andre lärare var B—n, säkert en af de skickligaste lärare i hela Sverige. Han var också elevernas älskling, oaktadt ingen af de öfrige lärarne var närmelsevis så kitslig som han. Men under hans kitsligheter låg ett drag af sann välvilja för eleverna, hvilka han, i likhet med rektor V., tycktes betrakta nästan som sina barn.

Adjunkten L. var i nästan alla hänseenden de två nämde lärarnes motsats. I hög grad misstänksam och af ett sjukligt och melankoliskt temperament samt i sitt uppträdande en fulländad världsman, passade han alls icke såsom lärare för allmogesöner. Han förstod icke dem och de icke honom, och det hände därför ofta, att han i sina omdömen om dem blef partisk, ehuru han antagligen icke ville det. För öfrigt sökte han hålla eleverna i ett omyndighetstillstånd, som alldeles icke var hälsosamt för deras andliga utveckling. Hans undervisningsmetod var cirklad och afmätt, men saknade värma i föredraget och det lif, som är nödvändigt, om undervisningen skall tränga till lärjungens hjärta.

Tredje adjunkten J—n var det personifierade lugnet. Man behöfde blott se honom för att i honom finna en man utan svek. Såsom lärare var han kanske näst B—n den bäste vid detta läroverk. Han bemötte eleverna såsom unge vänner och var med rätta högt aktad af alla utan undantag. I hans närhet var den ystraste lugn och allvarsam, men man kände sig ej tryckt eller generad. Ingen hade sett J—n skratta, och endast tvänne gånger visste man omtala, att han ledd.

Yngste adjunkten var G., en tjugufemårig teologie studerande, som började och slutade alla sina lektioner med böner af mer eller mindre löjeväckande art. G. undervisade i välskrifning och geografi samt biblisk historia och bibelkunskap. Att välskrifnings- och geografi-

bönerna skulle blifva ej så litet skrattretande, när de fram-sades i den svulstigaste ton, det faller af sig själft. G. plä-gade dessutom till elevernas uppbyggelse(!) citera långa ramsor af Homerus och Ovidius på grundspråket, hvilket naturligtvis för dem var grekiska och latin i mer än en bemärkelse.

Om läraren i teckning och gymnastik vare nog sagdt, att han var en godmodig fjäsk, som hade sin förnöjelse i att se eleverna »spänna kyrka» och lyssna till hvarje-handa historier. Hans undervisning däremot var nästan sämre än ingenting.

Musikdirektören var en utlevnad rucklare, som icke hade två skålpund kött på sin kropp. Han tycktes vara ett lefvande skelett. Ofta somnade han vid pianot midt under pågående lektion, och då fick han naturligtvis sofva, tills han vaknade. En gång lämnade man honom till och med sofvande vid pianot och gick. Endast ord-ningsmannen stannade kvar för att rapportera förhållandet, när direktören ändtligen vaknade.

Sist i raden bland desse lärare må nämnas trädgårds-mästaren Petter L., läroanstaltens driftkuku. Han skötte sin tjänst efter bästa förmåga, så därom är intet att säga. Men han ville äfven alltsom oftast uppträda såsom talare, och därtill saknade han alla förutsättningar. Hans röst var tunn och slog vanligen öfver i den mest gnällande falsett, så snart talaren blef ifrig och ville rycka med sig sina åhörare, hans minspel kunde jämföras endast med en apas, och hans språk utgjorde en komisk samman-röring af alla möjliga dialekter och tungomål. Han kunde nämligen aldrig lära sig att ens försvarligt använda sven-ska språket, oaktadt han därom lade sig mycken vinning. Tre terminer tog han lektioner i svenska språkets gram-matik för ett par af seminariets skickligaste elever, men

därunder lärde han sig endast att använda hjälpverben — oriktigt. Så satte han t. ex. presens af vara utan undantag i pluralis, när det borde vara singularis, och tvärtom. Hvem undrar då, att lektionsgifvarne tröttnade, den ene efter den andre? Slutligen insåg han själf, att han aldrig skulle nå det mål, hvartill han sträfvade; men då han ej kunde lära sig svenska, trodde han, att han åtminstone skulle äga synnerlig fallenhet för främmande språk, och så slog han en vacker dag svenska språkläran i väggen och satte sig ned att studera tyska.

Ett par månader därefter förklarade han med känsla och öfvertygelse, att svenska språket vore det svåraste språk på jorden att lära sig, men med tyskan ginge det som en dans, ty den kunde man lära, medan man sof. Emellertid torde det ej ha gått alldeles så lätt ändå, ty efter ett par år gaf han alla språkstudier på båten. Hade han på samma gång kunnat betvinga sin böjelse att vid alla möjliga tillfällen hålla tal till eleverna, skulle han antagligen undgått en stor del af det skämt och gyckel, för hvilket han nu nästan dagligen var utsatt. Men hellre skulle han antagligen försakat mat och dryck en hel vecka än att en enda gång inställa sitt tal till eleverna vid slutet af hvarje termin. Och eleverna skulle icke heller varit synnerligen belåtna, om något sådant inträffat; ty Petters afslutningstal beredde dem alltid riktiga högtidsstunder af skratt.

Se här ett af dessa talarekonstens mästestycken, ordagrant upptecknadt efter det muntliga föredraget vid terminsafslutningen i seminariets högsta klass höstterminen 1876:

»Mina Herrar!

Eftersom jag af vederbörande blifvit uppdragen på detta katedret för att vara Herrarnes lärare i denna så

kallande trögårdsskötseln, så känner jag nu, såväl inom mig själf som inom Herrarne, som Herrarne väl vet, att vi stå på det *yttersta* trappsteget till det sista terminet, då vi sna't skall gömngå skilsmässans tränga po't, hvarpå att jag nästans alltis skulle vilja säga Herrarne några ord, och det skulle då vara om den så kallande trögårdsskötseln, som äro ett suckulent viktigt ämne för Herrarnes tillkommande framtid; ty en kökströgård måste Herrarne nästans alltis ha, när Herrarne sna't bli sina egna her- rar å Herrarnes tillkommande fruar tycker om grönsaker, hvarpå att jag hoppas attä Herrarne nu följt med, så att Herrarne vet, hure en sådan skola vara beskaffadt, nämmeligen att vi har den väl skyddater för elaka luftströmmingar, i synnerhet för dem som komma från norr, som äro helst bevuxen med stora träd eller någontingen, som stå emot blåsten bra, och attä Herrarne ha sina blomsterrabutter och prydnadsväxter på den rätta punten. Ja, si det ä' då egenteligen beroende på skönhetssinnet med den däringa saken, för det finnes sådana, som få arbeta och sätta i hop gång på gång å det blir ingenting ändå, men somliga får det utmärkt bra på en enda gång, si Herrarne. — — —

Och så komma vi då till den egenteliga kökströgården. Si det kan just vara nåntingen riktigt roligt för Herrarne. Det äro visserligen sant, att man inte kan få hundradefalt frukt, såsom det står i bibeln, men den kan väl ändå vara bra att ha, sulle jag tro, för si hundradefalt frukt dä tror jag egenteligen inte mycket på i våra trögårdar, om man inte odlar ogräs, för jag har nog försökt både med ett och annat, men hundradefalt frukt det har aldrig lyckats, och jag skall säga Herrarne attä dä däringa tror jag äro ett påhitt af prästerna, och därför bör man inte tro på det så mycket, för de förstå sig inte på trä-

gårdsskötseln de som Herrarne gör, och Herrarne, som förstå den saken, kan nästans alltis hoppas på god afkastning, och hoppet det äro bättre än tron det, skall jag säga Herrarne; för om jag står vid ett dike och *tror* att jag skall komma på andra sidan, så går det ändå inte, men *hoppas* jag öfver, si då går det då, si Herrarne, å således äro hoppet bättre än tron. —

Ja, så får jag nu önska attä trögårdsskötseln måtte gönom Herrarne bli ett stort ljus, som skola upplysa hela svenska folket ifrån öster till väster, ifrån norr till söder, ifrån tiggarkojan ända upp till konungapalatset och tronen.

Och så får jag nu till sist och slutligen önska Herrarne samt och synnerligen en god och trefflig jul, hvarpå att hvar och en må roa sig på sitt vis, men alltis efter den rena lutherska läran och gamla kristeliga plägseder.»

För öfrigt lämnades en kort och träffande teckning af lärarne i följande rim, författadt af en elev i tredje klassen:

“Redan har jag trampat
Här i trenne år,
Sett hur B—n stampat
För en läxa svår.

Råd och varning höra
Jag af rektor fick,
Att som folk mig föra
Lärde L:s blick.

Lugn J—n sig visat,
Liksom Mästar'n from,
Torftigt G. oss spisat
Med sin kristendom“ o. s. v.

SJUNDE KAPITLET.

Hemlängtan och kärlekskval.

Redan efter ett par månaders vistelse i —d började Andreas känna hemlängtan. Han fann sig ohjälpligt ensam vid seminariet, där de fleste af kamraterna bemötte honom med en viss grad af öfversitteri, emedan de ännu ej lärt rätt känna honom. Därför undvek han deras sällskap och sökte sin tröst i böcker. I synnerhet studerade han flitigt historiska och poetiska arbeten, när han kunde öfverkomma sådana. Dessutom skref han hvarje vecka längre eller kortare bref till sin moder, till målare Lund och först och sist till Charlotta, för hvilken han tolkade sina känslor både på vers och prosa. Till henne sände han också en så lydande »sång till hembygden», hvilken han författat på själfva julaftonen, då minnena från hembygden lifligare än eljes uppdöko i hans själ:

Sköna, misskända land vid polen,
Fjällens land, där midsommarsolen
Gjuter purpur i midnattsstund
Öfver sjöar och berg och dalar,
Medan trånande vakan talar
Ömt om kärlek i löfrik lund,

O, jag minns dina vilda strömmar,
Invid hvilka, försänkt i drömmar,
Sedan sol sig i väster gömt,
Jag af brummande björn uppväcktes,
Jag af tjutande ulf förskräcktes —
Aldrig ännu jag detta glömt.

Och jag minns dina tusen sjöar,
Hvarur björkklädda gröna öar

Döko leende upp ibland,
 Medan svanar på böljans spegel
 Gunga syntes som hvita segel,
 Gullbestänkta i solens brand.

Huru skön är din skymnings ljusning!
 Med hvad underbart sällsam tjusning
 Drar hon själen från jordens grus
 Att på känslornas vingar svinga
 Öfver molnen och hälsning bringa
 Svunna släkten i högre ljus!

Lundens sångare stilla tiga,
 Blomsterdofterna sakta stiga
 Liksom offer till himlen opp;
 Tyst står björken och tyst står alen,
 Tystnad råder då uti dalen,
 Tyst är också på bergets topp.

Sakta stiger nu trolska natten
 Ned utöfver båd' land och vatten,
 Bondens hydda och lappens tjäll,
 Öfver skogar och berg och dalar;
 Vitra träder ur sina salar,
 Jätten öppnar sitt gyllne fjäll. —

Snart dock åter på fästet träder
 Dagens drott, hvilken jorden kläder,
 Uti skimrande högtidsskrud.
 Vinden höres nu åter susa,
 Böljan röras och muntert brusa,
 Fågeln sjunga och prisa Gud.

Slätterkarlen sin lie tager,
 Med sitt följe till ängen drager,
 Muntert sinne man medför dit.
 Bjällerklang hörs med lur-ton blandas
 Ifrån fjällen, när dagen randas, —
 Ledsna'n finner ej vägen hit.

Så din sommar. — I vinterkvällen
 Jag dig minnes, när mörkblå pällen
 Stråla syntes i stjärneglans;
 Minns, hur månen på drifvan blänkte,
 Norrskensflammar i blodrödt stänkte
 Nejden all. Mera skönt ej fanns.

Och när kvällsmoln på himlen jaga,
 Tjusad lyss man till mången saga,
 Som där täljes vid brasans sken;
 Drömmer drömmar om troll och jättar
 Vitror, tomtar och små, små vättar,
 Barans * språng öfver stock och sten.

Sant, du äger från svunna tider
 Knappt ett minne af vilda strider,
 Däri hjälten göt nästans blod.
 Tyst man stred här mot bistra öden,
 Emot kölden och hungersnöden —
 Kräfver sådan en strid ej mod?

Icke äger du stolta fästen,
 Endast bräckliga, låga nästen;
 Gyllne skatter du sparsamt ger;
 Men nomaden på höga fjället
 Liksom bonden i låga tjället
 Ger du frihet — och det är mer.

Därför, fattiga land vid polen,
 Jag dig älskar, så länge solen
 Ifrån fästet ser ned på mig.
 Skördar skall du en dag framtvinga
 Utur fjällen, då vill jag bringa
 Bättre hälsning, o land, till dig.

* * *

* Ett af trollpackor tillverkad vidunder liknande ett nystan.
 Baran skulle hembära hvarjehanda till sin ägarinna, såsom mjölk,
 grädde och smör m. m.

Under de första månaderna af sin vistelse i —d erhöll Andreas hvarje vecka ett långt bref från Charlotta, men snart kommo skrivelserna mindre regelmässigt och blefvo på samma gång allt kortare. Hon undskyllde sig därmed, att hon hade föga tid att skriva, och dessutom vore det ej mycket att skriva om. Mycket roligt hade hon haft under vintern, varit med på flere baler och dansat med de finaste herrarne i orten; men det skulle nog bli ännu trefligare, när Andreas komme hem. Han skulle då också få se hvilken vacker flicka hennes syster blifvit. Det skulle icke förundra henne, om han utbytte den yngre för den äldre system. Hon vore då redan till hälften kär i honom för de vackra verser han skrivit och hvilka hon fått läsa. Naturligtvis vore Charlotta själf mycket förtjust i hans poetiska utgjutelser. Andreas skulle bestämdt bli en stor skald med tiden. Han skrefve ju redan lika bra som mången riktig författare.

Detta bref fick han den 1 april! Det vardt också det sista. Han fortfor emellertid att skriva lika regelbundet som förut. Men så kom en dag ett långt bref från hans broder. Det var alldeles oväntadt, ty med honom hade Andreas ej brefväxlat, och oväntade nyheter innehöll det äfven. Det lydde sålunda:

»Käre Broder Andreas!

Om du blifvit så högfärdig, att du inte mer vill kännas vid din fattige broder, det vet jag inte; men nog hade jag trott, att du någon gång skulle kunnat sända en liten breflapp till mig lika gärna som till många andra, och därför hade jag nästan svurit på, att jag ej skulle skriva till dig, förrän du bekänt dina synder och skrivit till mig. Men nu kan jag inte tåga längre; ty din så kallade fästmö och hennes käre vän, pillertrillaren, apotekarens son, som du var tillsammans med några gånger i

fjol, så att du nog känner honom, de ha förargat mig så pass, att jag nu måste tala om för dig huru det står till här. Du vet visserligen mycket mer än jag och alla dina syskon tillsammans, men en blind höna hittar också ett korn, och jag tror, att jag kan ge dig ett godt råd ändå, och det lyder så här: gif du den där högfärdiga mamsell Charlotta Mogren fan och skrif aldrig mer en rad till henne, ty hon låter pillertrillaren läsa alla dina bref, och han skrattar och gör narr af dig och talar om att du brukar skriva långa bref på vers till henne och att du till nyåret hade sändt henne en lång visa, där det stod, att du varit rädd för björnar och vargar och Gud vet allt, då du var liten, och en hel hop andra dumheter, som han naturligtvis hittat på själf. Du kan gärna skriva en riktigt ful visa om honom och skicka den till mig, så skall den nog bli sjungen för honom. Men det är inte nog med det, må du tro. Din gamle plågoande, vår rike morbror, som nu är så snål, att han knappt nämns äta sig mätt på julafton, han har ännu ett horn i sidan mot dig och därför hjälper han till så godt han kan att svärta ned dig, och nu vet han berätta, att du inte kan hushålla med de medel du får hemifrån, utan att du super upp det mesta och köper en hel hop onyttiga böcker för resten. Att han själf hittat på det där, det förstå nog vi, som känna honom, och Lund har gifvit honom på käften för hans lögner; men det finnes andra, som tro hvad han säger, i synnerhet det där om böckerna, som till och med gubben Lund inte riktigt tviflar på, för det har allt gått åt bra mycket pengar för dig under det här året, och då kan du nog förstå, att det med tiden blir svårare att skaffa pengar åt dig. Lund har naturligtvis inte råd att kosta på dig hela kursen. Och inte må du tro, att Mogren skulle ha hjälpt dig, om också

mamsellen hållit ut med dig; ty han har svårt nog att reda sig själf, hörs det. Han vill nog ha apotekarens son till måg, ty han är ju rik och kan hjälpa upp svärfaderns affärer, om det blir alltför allvarsamt af. Ville du skrifva ett bref till morbror och visa dig litet höflig, så vore det nog mycket bra, ty han är väl mest förargad öfver, att du aldrig brytt dig om att skrifva till honom eller begära någon hjälp af honom, och därför hämnas han så där. I den saken må du i alla fall göra som du vill; ty han har väl inte förtjänat någon höflighet af dig. Men i fråga om fästmöu hoppas jag, att du lyder mitt råd och låter henne behålla sin pillertrillare; ty nog tusan är du väl så pass karl, att du inte låter den där dumsnuten, som knappt vet mer än jag, skratta ut dig, som om du vore en riktig åsna.

Lyder du nu mitt råd, så skall jag nog ställa till så, att pillerfabrikanten får en lång näsa för sitt prat; ty jag är inte så bortkommen, när det blir fråga om att lura sådana där herrar, må du tro. I går mötte jag honom, när jag var i kyrkbyn med ett vedlass, och då talade han om, att du skrifvit flera kärleksbref till mamsell Mogren; men hon ville inte ha dig, och därför svarade hon aldrig på dem. Jag skrattade bara och låtsade som om jag redan vetat af det, och så sade jag, att du bara gycklat med henne för att hon var så dum, att hon trodde, att alla gossar ville ha henne; men dig kunde hon i alla fall aldrig få, ty du var till hälften förlofvad med en fröken i —d, och då vardt han så snopen, att han stoppade en spade grönsåpa i en honungsburk, så nog få de goda saker därifrån, så länge den burken räcker.

En liten stund därefter gick jag in hos Mogrens, och då var bara mamsell Charlotta inne på boden. Hon frågade naturligtvis huru du mådde nu för tiden.

'Det måtte väl mamsell veta lika bra som jag, då han skrifver till mamsell så ofta', svarade jag.

'Åhja, han skref flitigt en tid, men nu har jag inte fått bref på en lång tid', sade hon och syntes något förlägen.

'Han har väl inte tid att skrifva nu, kan jag tro, sedan han fått sig en fästmö där borta.'

'Fästmö!' utropade hon och blef först alldeles röd och sedan hvit som snö i ansiktet. 'Jaså, han har skaffat sig en fästmö också.'

'Visste inte mamsell det förut?'

'Nej, men det var bra, att jag fick veta det. Hälsa honom så mycket ifrån mig, när du skrifver. Vi träffas väl som förlofvade båda två till sommaren, kan jag tro.'

'Skall jag hälsa det också?' frågade jag.

Då stod hon tyst en stund, och sedan sade hon: 'Åhja, det kan du nog få göra, om du vill, ty det blir väl snart bekant i alla fall', så nu har du det ur hennes egen mun, om du inte vill tro mig.

Skrif nu snart och låt mig veta huru snart jag skall möta dig i Umeå! Vi må för öfrigt alla bra och hälsa dig hjärtligen.

Din ringe broder

Fridolf.

P. S. När du kommer hem, skall du få höra ännu mer om mamsell Mogren, och jag gissar, att du skall bli riktigt rasande. D. S.»

Sedan Andreas genomläst detta långa bref, stod han länge som förlamad. Sorg och grämelse, vrede och svartsjuka söndersleto hans hjärta, medan kärleken hviskade med svag röst om hopp i hans kvalda själ. Brodern kunde ju ha blifvit vilseledd eller öfverdrifvit. Charlotta kunde omöjligt varit så falsk, att hon visat brefven för hans rival. Men denne måste i alla fall ha läst hans

poem, då han någorlunda kände till deras innehåll. Men hvarför hade hon då skrivit till Andreas och uppmuntrat honom att skriva? För att på hans bekostnad roa sig och apotekarsonen? O Gud, kunde detta vara möjligt? Nej, nej, den oskuldsfulla och godhjärtade Charlotta kunde ej på så kort tid hafva så förändrats och blifvit en lågsinnad varelse. Men hans rival visste ju af de många kärleksbrefven. Hvem kunde berätta om dem mer än hon själf? Ingen. Det fanns således ingen möjlighet att frikänna henne, hon var en förräderska. Detta var ett hårdt slag för Andreas. Han ville gråta, men det kunde han ej; ögonen brände som glödande kol i sina hålor, och tungan klibbade vid hans gom. Det kändes, som om någon fattat om hans hjärta med en glödhet tång och velat slita sönder det bit för bit. Så tog han en bok för att läsa, men bokstäfverna dansade rundt omkring för hans ögon som om han varit drucken. Han slängde då boken på bordet och gick att öppna fönstret. Det var så kvaft inne i rummet, tyckte han.

Vår luften slog honom i ansiktet, och tonerna af en munter vårvisa nådde hans öra. Den lät som ett hån öfver hans sorg och därför slog han åter igen fönstret. När han sedan vände sig om, föllo hans ögon på ett gammalt kopparsticksporätt, som hängde på väggen. Han tyckte, att det liknade hans rival, och ju längre han såg på det, desto tydligare syntes honom likheten. Så tyckte han, att porträttet hånlog åt honom, och då vardt han till ytterlighet uppbragt.

»Grina lagom, din satan!» röt han, tog en stol och slängde den mot porträttet.

Stolen gick på sidan om detta, återstudsade mot väggen samt slog vid återfarten omkull en vattenkaraffin. Häröfver råkade Andreas i fullt raseri och kastade allt

hvad han kom öfver mot den förhatliga figuren, som tycktes vara förtrollad, ty icke en enda af projektilerna träffade honom.

Nu öppnades dörren, och värdinnan stack in hufvudet i rummet just då Andreas fattat tag i bordet för att använda det såsom kastvapen.

»Hvad i Jesu namn går det åt herr Thalins?» frågade hon, häpen öfver hvad hon fick se inne i rummet.

Dessa ord verkade som en kall dusch på Andreas. Han släppte bordet och började plocka tillsammans spillrorna af de sönderslagna möblerna.

»Jag — jag tar lite motion», stammade han förlägen.

»Jaså, tycker herrn, att det är kristligt att bära sig åt på det här sättet och slå sönder mina möbler och allting?»

Nej, inte tyckte han, att det var rätt att göra så, och därför skulle han betala den skada han gjort, bara värdinnan nu lämnade honom ensam en stund.

Tvekande efterkom hon hans begäran, och så snart hon tillstängt dörren, kastade Andreas sig på soffan för att gråta ut; ty nu kunde han det ändtligen. Först var det våldsamt som om hjärtat velat brista, sedan blef det allt lugnare och lugnare, tills han insomnade som ett gråtande barn.

När han vaknade och såg den förödelse, han i första utbrottet af sin smärta anställt i rummet, blygdes han däröfver; men han gick dock efter en stunds besinning ned till värdinnan och bad ödmjukt om ursäkt för sitt otillständiga uppförande. Något liknande det nu skedda skulle aldrig mer inträffa, ty han kunde icke ännu en gång få en så obehaglig tidning från hemmet, sade han.

Värdinnan frågade skämtande, om han fått korgen

af sin fästmö, efter som han blifvit så där kollrig; men på denna fråga gaf han intet begripligt svar.

Samma afton skref han ännu ett bref till Charlotta. Att döma henne ohörd ansåg han vara orätt, ty det kunde ju hända, att hon vore oskyldig och att apotekarens son af en ren tillfällighet fått se ett af hans bref och däraf gjort ett helt dussin. Dock var han ej riktigt säker på Charlottas redbarhet, och därför skref han kort och utan poetiska utgjutelser. Om hon glömt sina löften till honom, skulle han visst icke besvara henne med någon efterhängsenhet. Det vore likväl ej mer än rätt och billigt, att han nu fordrade af henne ett bestämdt svar. Uteblefve detta, skulle han i alla fall anse hennes tystnad såsom ett medgifvande af att hon ej längre kunde för honom vara mer än en ungdomsväninna; ty aldrig skulle han kunna tänka på henne annat än med vänskap, äfven om hon icke mer ville tänka på honom.

När han aflämnat detta bref på posten, kände han sig till mods som om han afsagt sig all lifvets lycka. Något svar erhöll han emellertid icke heller denna gång, och därför trodde han, att broderns meddelande måste varit med sanningen öfverensstämmande.

Omedelbart efter vårterminens slut reste han hem. Om han fått goda eller dåliga betyg, visste han ej med säkerhet, ty betygen inskrefvos endast i examenskatalogen och upplästes icke vid examens slut. Man fick blott veta huru många och hvilka som blifvit uppflyttade till högre klass, och bland dem var Andreas en. Genom en tillfällighet fick han dock veta, att L. gifvit honom högsta betyget i svenska språket.

Enligt aftal mötte Andreas sin broder Fridolf i Umeå. Han hade många nyheter att förtälja från hemorten, och snart kom han äfven att nämna Charlotta.

»Nå, huru är det med henne nu för tiden?» frågade Andreas i en ton, som *skulle* vara likgiltig.

»Jo, hon är väl snart förlofvad, kan jag tro», svarade Fridolf.

»Jaså, inte riktigt ändå?»

»Nej, det hade då inte blifvit af, innan jag reste; men det måste nog ske snart, om det är sant som skvallerkäringarna påstå, att det inte skall vara riktigt bra med henne. Inte förstår jag mig på sådant där, men nog har hon blifvit ovanligt blek och tystlåten af sig på senaste tiden.»

»Åh, jag känner till —sele-käringarna. Börja de tala ondt om en, så är man olycklig, om man också vore renare än ärkeängeln Gabriel. Har du talt med Charlotta något sedan du skref det där brefvet till mig?»

»Tacka för det! Jag får väl aldrig vara inne i Morgrens bod fem minuter, utan att hon kommer ut dit, och får hon mig ensam ett ögonblick, frågar hon allt möjligt om dig och din fästmö. Gud vet om hon inte tycker om dig ändå, fastän hon inte kan låta bli den där pillertrillaren.»

Här afstannade samtalet, ty Andreas vardt plötsligt tyst och försjönk i sina egna tankar. Att dessa rörde sig omkring Charlotta, behöfver knappt sägas.

I hemmet mottogs han med glädje af alla; men han kände dock en viss tomhet, när han bland dem, som välkomnade honom, saknade henne, till hvilkens möte han ifrigast längtat.

Efter några dagar anställdes ett dansnöje i kyrkoby. Här träffade han Charlotta, som bleknade, när han med ganska märkbar likgiltighet hälsade på henne. Hon tycktes likväl ej fästa något afseende vid hans köld, utan bemötte honom som en gammal vän; men hon ägnade

en vida varmare uppmärksamhet åt hans rival. Andreas led grymt däraf, men han bemödade sig till det yttersta att ej visa det, utan låtsade vara mycket betagen i en ung flicka, som han nu såg för första gången.

Slutligen gick han ut för att söka svalka i en nära danslokalen belägen grotta. Men när han kom dit, fann han Charlotta där ensam. Han ämnade vända om, men hon hejdade honom genom att fråga, om han vore rädd för henne.

»Det beror på huru man tar det, jag är inte riktigt brandförsäkrad», svarade Andreas.

»Inte det? Hvad tror du din fästmö skulle säga, om hon finge höra, att du inte är säkrare än så?»

»Åh, hon toge sig väl en annan; det är ju så det brukar gå till här i världen.»

»Ja, det lärer vara det.»

Efter en kort paus frågade hon, om han ännu varit till Strömforsen. Denna låg nära kyrkoby och hade ofta varit målet för Thalins och Charlottas promenader under föregående sommar.

»Nej, jag har inte haft något sällskap dit», svarade han därför.

»Ska' vi inte följas dit nu? Jag vill inte dansa mer i afton, i synnerhet som —»

»Hvad?» frågade han, när hon tystnade.

»Åh, ingenting», svarade hon rodnande och tog hans arm. »Låt oss gå nu! Vet du, du har åtminstone icke lärt dig att blifva artigare, medan du varit borta. Nog hade jag väntat, att du skulle bjudit upp mig någon gång i afton, men det blef ingenting af, det.»

»Kan jag inte få godtgöra min försummelse just nu?»

»Nej, du har ju hört, att jag inte vill dansa mer i afton. Låt oss i stället tala om forna tider, då vi voro

så där lite kära i hvarandra, fastän det kanske var bara barnslighet,» sade hon leende.

»Jag känner en, som skulle önskat, att den där barnsligheten varit mera allvarlig och räckt längre,» svarade Andreas.

Detta yttrande blef uppslaget till en fullständig ömsesidig förklaring. Charlotta omtalade, att hon af sin fader blifvit öfvertalad att besvara Andreas' senaste bref så kyligt som möjligt, ty därigenom skulle hon få tillfälle att pröfva, om han verkligen älskade henne. Sedan fick hon ej något bref af honom, och af hans egen broder, Fridolf, fick hon veta, att Andreas varit henne otrogen och skaffat sig en fästmö i —d. Vid denna tid började hennes fader framkasta ett och annat ord om apotekarens son, den unge herr Strandén, och snart sattes det starkt i fråga att förena hennes öde med hans. Ännu hade hon dock ej kunnat förmås att gifva sitt samtycke till denna förening.

Innan hon aflade denna bekännelse, hade Andreas omtalat hela historien om hans »fästmö». För öfrigt förstod han nu, att hennes fader helt visst undanhållit breffven för att förmå henne att tvifla på Andreas Thalins trohet. Men han skulle nog finna på någon utväg att utan faderns vetskap brefväxla med Charlotta.

Sedan nu allt missförstånd var borta, kände sig de båda älskande mycket lyckligare än förut och förnyade sina trohetslöften. Dock skulle de hålla sin kärlek hemlig, ty därigenom skulle Charlotta ha friare händer att afslå Strandéns giftermålsanbud. Fadern skulle helt visst ej söka tvinga henne, om han icke misstänkte, att hon bortskänkt sitt hjärta åt den fattige Thalín.

Under denna sommar vistades Andreas mest hos sin beskyddare Lund. Alla tycktes nu ha fattat stor välvilja

för honom, och icke ens morbrodern hade något att förtälja om hans dumhet.

Med Charlotta sammanträffade han sällan utan vittnen, och i dessas närvaro förblefvo de båda älskande nästan såsom främmande för hvarandra. Fridolf var den ende, som blifvit invigd i hemligheten, och han lofvade att smugla fram ett eller annat bref till behörig ort, när det blefve vinter.

* * *

Vid höstterminens början blef Andreas Thalín primus i seminariets andre klass. Under detta och följande år hade han inga nämnvärda motgångar. Visserligen råkade han ej sällan i penningeförlägenhet och måste stundom lefva på mer än lofligt knapp kost, men detta bekymrade honom föga. Stark hushållare kunde han aldrig bli, i synnerhet var han svag för att samla böcker, och därför hade han en rätt försvarlig boksamling, när han slutade sin seminariekurs.

Afhållen af sina kamrater och mycket omtyckt af alla sina lärare, utom L., tog han efter tre års studier folkskollärareexamen med de utmärktaste vitsord. Hans glädje var dock ej alldeles oblandad. Till både hans egen och kamraternas förvåning fick han af L. endast andra betyget i svenska språket, ehuru han just i detta ämne var ojämförligt skickligare än någon af kamraterna, af hvilka likväl två erhållit högsta betyget i samma ämne. Öfver detta lilla missöde blef han visserligen ej så litet förtretad i början, men snart skrattade han åt L:s partiskhet, hvilken var så mycket mer påtaglig, som en af de med högsta betyget begåfvade var en bland de svagaste i klassen, ehuru han innehade en viss förmåga att slå omkring sig med fraser. Dessutom sökte han genom

en till öfverdrift gående ödmjukhet och inställsamhet vinna lärarnes ynnest, men kryperiet var en konst, som Andreas ej ville lära sig, och därför fick han nu plikta.

* * *

Under de två senaste åren hade Andreas ändtligen vunnit en fast religiös öfvertygelse. Innan detta skedde, hade han dock varit nära därän att sjunka i ren ateism. Af den för allt människoförnuft obegripliga treenighetsdogmen hade han för alltid tagit afsked liksom af den prostfarsaktige gud, som han fått lära känna i hemmet. I stället såg han i den ende och ene Guden den kärleksrike Fader, som icke vill någon syndares död och eviga förtappelse, utan »på glädjens eller sorgens stig dock slutligen förer alla sina barn till sig». Påståendet, att jorden är en jämmerdal, att vårt förnuft är alldeles förblindadt, att man endast genom sorg och mycken suckan kan vinna den eviga sällheten, ansåg han vara ett omedvetet förnekande af Guds godhet. Han ville njuta af sin tillvaro och trodde icke, att Gud tillräknade människan det såsom ett fel, att hon glädde sig öfver lifvet i den värld, dit Han satt henne att verka.

Till dessa åsikter hade han kommit genom läsning af sådana böcker, som de ortodoxe fördömde såsom ledande till människornas eviga förtappelse. Han visste dock, att han utan dessa böcker skulle slutat såsom ateist.

Sådan var Andreas Thalins, när han nu stod färdig att gå ut såsom lärare för folkets barn. Väl visste han, att mycket, som han själf trodde, måste hållas hemligt för hans blifvande lärjungar, men han tröstade sig därmed, att det vore ändå mycket mer, som han utan fara för sig själf kunde säga till dem. Hvad han tviflade på i den lutherska bekännelsen kunde han ju vidröra så litet som möjligt; att tala emot något ämnade han icke.

ÅTTONDE KAPITLET.

Folkskolläraren.

Andreas Thalins hemkomst firades med glädje och gamman hos målarens, dit de närmaste släktingarne voro inbjudna. Man fröjdade sig naturligtvis mycket öfver, att han med sådan heder tagit sin examen. Finge han nu en bra plats, vore allt godt. Själf var han alldeles obekymrad för framtiden, ty med sina vackra betyg trodde han sig skola få hvilken plats han än sökte.

Så kom en dag bref från B—n. Han erbjöd honom en plats i Jämtland. Det var icke någon särdeles förmanlig plats, och hans förhoppningar sträckte sig visserligen högre; men så tänkte han, att en fågel i handen vore i alla fall bättre än tio i skogen, och antog tillbudet. Likväl stannade han i sin födelsebygd så länge som möjligt, ty ännu hade han ej vågat begära Charlottas hand af hennes fader, och detta måste ske snart, om han icke skulle gå miste om henne för alltid.

Herr Mogren hade emellertid råkat på obestånd, och denna olycka ingaf Andreas mod att framställa sitt frieri. Under andra förhållanden skulle Mogren helt säkert visat honom på dörren såsom svar på hans begäran; nu däremot var han glad öfver att se åtminstone en af sina döttrar försörjd. Att Andreas och Charlotta blefvo glada öfver den lyckliga utgången af frieriet och i tysthet välsignade konkurslagens stiftare, det faller af sig själf.

Med lätt hjärta och de ljusaste framtidsförhoppningar reste nu Andreas till Jämtland för att där tillträda sin erhållna plats.

Han kom fram till sin bestämmelseort på en söndag, och däraf drog församlingens pastor, som var en ifrig läsare, den besynnerliga slutsatsen, att Andreas måste vara ett världens barn, som ej ens aktade hvilodagens helgd. Då han emellertid antagits endast såsom vikarie för höstterminen, hoppades prästen, att han icke skulle komma att stanna i församlingen längre än till jul, ty oftast är det ju så, att församlingens pastor efter behag till- och afsätter lärare i folkskolan och småskolan, ehuru det till formen synes vara församlingen och skolrådet, som göra det. När därför befattningen snart komme att förklaras ledig, skulle nog äldre och mera erfarne lärare än Andreas anmäla sig såsom sökande, och då blefve det lätt att undanpeta honom.

Tre dagar efter sin ankomst till församlingen skulle Andreas börja sin verksamhet såsom lärare. Klockan 9 f. m. inträdde han i skolsalen, där ett sjutiotal blifvande lärjungar voro församlade, hvilka alla med nyfikna blickar betraktade honom, som kände sig ej så litet förlägen, när han bland de församlade såg flere ungmör på 15 å 16 år. Emellertid tog han på sig en min, som han trodde vara särdeles vördnadsbjudande och som därför naturligtvis borde passa i skolan. Härefter började han förhörade barn, som skulle nyinskrifvas. Detta tycktes dock icke lyckats särdeles väl, ty de äldre barnen började snart se allt annat än allvarsamma ut. Häröfver blef han nu ganska orolig, ty han förstod, att hans debut skulle totalt misslyckas och hans anseende som lärare på samma gång gå förloradt, om han icke bättre än hittills förmådde fångsla elevernas uppmärksamhet. Den där öfverdrifvet värdiga minen passade säkerligen illa för hans unga ansikte. Han lade fördenskull bort den och började tala till barnen ungefär som en äldre bror till sina

syskon. Detta hade en märkvärdigt god verkan: de yngre barnen glömde snart att vara blyga och förlägna, de äldre tycktes icke mer ha något att skratta åt. Förhöret började gå allt bättre och bättre, och när det slutade, voro både lärare och lärjungar nöjda med hvarandra. Denna känsla af ömsesidig belåtenhet växte med hvarje dag, och inom en månad hade Andreas vunnit hvad ett stort antal, kanske de allra fleste lärare aldrig vinna: sina lärjungars kärlek på samma gång de för honom hyste vördnad och respekt. Alla sågo de upp till honom som till en faderlig vän, för hvilken de hyste det mest oinskränkta förtroende. Detta mål hade han vunnit därigenom att han så mycket som möjligt sökt ställa sig på barnens andliga ståndpunkt på samma gång han dock stod öfver dem. Under rasterna deltog han ofta uti och ledde deras lekar; minst ett par gånger i veckan berättade han goda sagor för dem, o. s. v. I början voro barnen visserligen förlägna, när de sågo sin lärare såsom deltagare i leken, och det ville därför icke riktigt gå så muntert till som förut; men snart ändrades förhållandet, och sedan voro barnen aldrig gladare, än när de hade läraren bland sig. Läxorna lästes med berömvärd flit, ty ingen ville bedröfva den så högt värderade läraren. Kanske voro sagorna äfven en kraftig sporre till flit för en stor del af barnen. De visste alla, att läraren aldrig berättade något för dem de veckor, då han haft skäl till missbelåtenhet öfver deras flit eller uppförande, åtminstone tillskref han själf sagan en stor del af det inflytande han ägde öfver sina lärjungar. Han älskade själf sagan och ansåg henne äga en mycket stor betydelse för en sund utveckling af barnens fantasi och sedliga känsla. Egendomligt är det, att många lärare finnas, som sakna blick för sagans uppfostrande inflytande. Orsakerna här-

till kunna vara flere, men torde i främsta rummet böra sökas däri, att lärarne själfve icke haft tillfälle att i sin barndom erfara kraften af detta bildningsmedel, ty på många ställen håller sagoberättandet på att höra till en tid, som för länge sedan flytt; andra lärare stöta sig på en eller annan i sagan förekommande episod, som inför ett mognadt förstånd kan förefalla mindre passande eller rent af skadlig för de små. Detta vittnar om en långt ifrån djup kännedom af barnnaturen. I fråga om sagor fästa sig barnen ganska litet vid bisaker, men däremot så mycket mer vid hufvudinnehållet, och det har bestämdt aldrig ännu fallit ett barn in att ur den allmänt kända sagan om »Rödhättan» framkonstruera ett så löjligt omoraliskt innehåll som en för öfrigt aktningsvärd skolman i våra dagar gjort. Barnet reflekterar så: Rödhättan var olydig mot sin moder och blef därför straffad, men vargen handlade ännu mer orätt, och därför fick han ett hårdare straff. Slutsatsen blir: det är större synd att förleda och bedraga andra än att själf begå ett felsteg, ehuru äfven detta är farligt. Slutligen hafva några lärare en så trångbröstad religiös uppfattning af lifvet, att de förkasta sagan, emedan hon ej är ordagrant sann. Hvad dessa personer än må passa till, icke äro de lämpliga till barnalärare; ty en god uppfostrare måste själf äga ett barnsligt sinne och får icke i något hänseende vara trångbröstad; en sådan skall aldrig lära sig känna sina lärjungar, utan de skola alltid för honom blifva mer eller mindre gåtfulla väsenden.

Några månader gingo sålunda under träget arbete, hvarunder Andreas lärde sig inse, att han, trots sina vackra betyg från seminariet, var i många hänseenden långt ifrån fullkomlig. Han studerade därför flitigt alla pedagogiska arbeten han kunde komma öfver och sökte

vid sin undervisning tillämpa hvad han inhämtat. Härunder märkte han emellertid, att mycket af hvad de lärde pedagogerna skrifvit var blott kammarlärdom, som tog sig mer eller mindre bra ut i teoretiskt hänseende, men var alldeles odugligt i praktiken. Detta var äfven förhållandet med mycket af det han inhämtat vid seminariet.

Sina lärjungars hem besökte han ofta och sökte göra sig förtrogen med deras föräldrars seder och tänkesätt. Fördenskull gick han äfven ett par gånger att åse folklifvet i lekstugorna. Däröf fick sedan prästen kännedom. Han fann tilltaget alldeles oförsvarligt och kallade därför Andreas till enskildt förhör. Denne försvarade sitt handlingssätt och bestred, att dansen i och för sig vore ett syndigt nöje.

»Anser då herr Thalín det vara tillåtet för en lärare, som bör föregå andra med godt exempel, att sätta sig bland bönderna och dricka med dem samt deltaga i deras dansnöjen?»

»Då jag aldrig själf gjort något sådant, vet jag ej på hvilka grunder herr pastorn anser sig berättigad att framställa den där frågan till mig. Men om det är tillåtet att dansa och dricka bland andra, så måtte det väl vara lika rätt att göra det bland bönderna.»

»Jag menade inte så; men jag vet, att Thalín satt och berättade historier för bönderna på ett bröllop här om dagen.»

»Det är sant, och jag tänker göra om det, så snart jag får tillfälle därtill; ty en god historia kan mången gång verka mer gagnande än en dålig predikan, i synnerhet om denna kommer fram i otid.»

Prästen stod nu svarslös och mumlade blott något, som Andreas icke förstod, hvarefter Andreas fick gå. Men den gode pastorn glömde icke så snart sitt neder-

lag. När den lärareplats, Andreas nu innehade såsom vikarius, kort tid därefter skulle besättas med ordinarie lärare, gjorde prästen allt hvad i hans förmåga stod att motarbete Andreas Thalins val. Men när allt hans bemödande kröntes med så ringa framgång, att Andreas valdes med öfver 9,000 röster, medan den kandidat, för hvilkens val prästen så ifrigt verkat, knappt erhöll en tiondedel af detta röstetal, blef prästen så förbittrad, att han i första hettan fogade till valprotokollet en reservation, som var rent af ärekränkande för den valde. Denna reservation upplästes jämte valprotokollet från predikstolen följande söndag. Andreas fick sålunda åhöra de lika oförsynta som orättvisa tillvitelser prästen utslungade emot honom. Han blef strax mycket upprörd däröfver och funderade på att stämma prästen, men snart ändrade han sig; ty han hoppades, att denne med tiden skulle lära sig inse sitt misstag och då ångra och erkänna det. Hans hopp bedrog honom icke heller. Strax efter vårterminens början kom folkskoleinspektören till skolan. Inspektören var en skicklig skolman, hvilket icke alltför ofta är fallet med våra folkskoleinspektörer. Prästen följde med honom och öfvervar inspektionen, vid hvars slut inspektören förklarade sig vara synnerligen belåten med det sätt, hvarpå Andreas Thalins skötte undervisningen.

Ifrån denna dag kom prästen ofta till skolan och var alltid vänlig och belåten med lärarens görande och låtande. Väl hyste han ännu en viss motvilja mot dennes folklifsstudier, men han sökte dock ej att med maktspråk hindra honom att fortsätta med dem. Vid vårterminens slut bad han också offentligt Andreas om ursäkt för uppträdandet vid skollärarevalet. Väl hade han funnit, att Andreas i många frågor måtte hafva andra åsikter än han; men han hade också i honom lärt att känna

en lärare, hvares like ej vore så lätt att finna. Han ville nu säga det rent ut, att han själf förvånats öfver, att barnen på så kort tid kunnat inhämta så goda insikter i många ämnen, som här vore fallet. Grunden härtill vore nog att söka i främsta rummet däri, att läraren jämte sin duglighet i öfrigt äfven lyckats tillvinna sig sina lärjungars kärlek till den grad, att dessa ansträngt sig till det yttersta för att kunna tillgodogöra sig de lärdomar han velat meddela dem. De ömsesidiga ansträngningarna hade redan burit rika frukter och skulle med Guds hjälp bära ännu rikare. Det var därför med uppriktigt hjärta han nu, såväl å egna som å församlingens vägnar, bad att få frambara en tacksägelse till Andreas Thalin för all den osparda möda denne offrat på dessa barns uppfostran och undervisning i Herrans fruktan och medborgerliga dygder, och hoppades han, att församlingen under många år måtte få behålla honom såsom de unges lärare.

Denna hans önskan skulle likväl icke gå i fullbord, ty tre år härefter hade Andreas Thalins rykte vuxit så, att det hunnit ända till Friköping, där en f. d. seminarie-lärare, Jöns Olympius, vid denna tid blifvit antagen till inspektör vid folkskolorna. En vacker dag fick Andreas helt oförmodadt ett vänligt bref ifrån denne af honom hittills okände pedagog. Olympius skref, att han hört Andreas omtalas såsom en särdeles duglig lärare, och då det låge honom, Olympius, varmt om hjärtat att samla så många som möjligt af Sveriges skickligaste lärare och lärarinnor till Friköping, hvares föråldrade folkskoleväsen han föresatt sig att omdana helt och hållet, och enär man slutligen i nämnda stad aflönade sina lärare betydligt bättre än på landet, hoppades han, att herr Thalin ej skulle finna det olämpligt att antaga en extra ordinarie folkskollärorefattning därstädes, ehuru han redan innehade ordinarie

anställning. Efter ett eller annat års tjänstgöring kunde han erhålla ordinarie anställning i Friköping, om han så önskade.

Tillbudet var ganska lockande, ty Andreas var, som vi redan nämt, ej särdeles högt aflönad på den plats han innehade, och då han redan året efter sin ordinarie anställning gift sig med Charlotta och familjen sedan dess ökats med två barn, ansåg han det nästan vara sin plikt såsom familjefar att ej afslå anbudet. Emellertid skref han till Olympius och frågade, om det ej vore möjligt att erhålla ordinarie anställning vid Friköpings folkskolor utan föregående tjänstgöring därstädes. Svaret blef, att detta på grund af särskilda bestämmelser ej kunde ske, men det vore ju lätt att genomgå ett eller högst två profår, när man visste, att ordinarie anställning ovillkorligt följde därpå.

Nåja, tänkte Andreas, detta vore nog sant, och så antog han den erbjudna platsen till stor ledsnad för sina lärjungar och deras föräldrar, hvilka vid hans afresa skänkte honom en vacker och dyrbar present till minne af hans första lärjungar och såsom ett uttryck af tacksamhet för hvad han gjort under sin nära femåriga vistelse i församlingen.

Det var också med tungt hjärta han lämnade denna plats, där han rönt så mycken välvilja, så stort förtroende. En aning sade honom, att han nu gick sämre dagar till mötes.

NIONDE KAPITLET.

En mönsterlektion.

Höstterminen vid Friköpings folkskolor började den 16 augusti.

Andreas hade genom bref fått veta, i hvilket skolhus han skulle tjänstgöra, och därför ansåg han det vara onödigt att personligen uppvakta inspektören, då han likväl ej tyckte sig ha något att säga denne. Detta var dock ett förskräckligt fel, om också ej oförlåtligt.

På bestämd tid infann sig Andreas hos förste läraren i det skolhus, där han skulle tjänstgöra. Denne presenterade honom för de blifvande kamraterna.

Sedan man en stund samtalat om förhållandena vid skolan, därvid särskildt en herr Sandén och en lärarinna fröken Hammarling ganska strängt kritiserade en del af inspektören vidtagna anordningar, anvisade förste läraren Andreas den lärosal, där denne skulle mottaga sin blifvande klass. Han behöfde ej vänta länge, innan en lärarinna kom med 28 gossar samt lämnade intyg om deras uppflyttning från förste till andre klass. Efter hand kommo flere lärjungar, och inom en timme hade han mottagit 42 och tilldelat dem platser i klassen. Denna var sammanrafsad från 13 olika håll och bestod till största delen af så kallade kvarsittare. Ännu visste han visserligen icke hvad hvar och en af dem dugde till; men han kände sig ängslig till mods, när han öfversåg den skara, som ställts under hans ledning; ty hvart han blickade mötte honom endast slöa och uttryckslösa ögon samt halffåniga leenden. Nöd och elände hade redan

tryckt en outplånlig stämpel på de flestes anleten och till stor del kväft deras själsgefvor, så att de tycktes stå bra nära djuren. Ungefär en fjärdedel af klassens lärjungar tuggade snus. De fleste af dessa hade förut undervisats af en småskolelärarinna, som ej ägt tillräcklig kraft att upprätthålla disciplinen bland dessa fördärfvade varelser.

I skoltidningarna hade Andreas under sista året läst långa berömmande artiklar om skolväsendets förbättring i Friköping, och han hade därför gjort sig mycket höga föreställningar därom. Men redan första dagen efter sin ankomst till staden började han undra, om det vore alldeles så bra som han tänkt och om de reformer Olympius vidtagit verkligen voro så prisvärda som tidningarna påstått. Han visste icke då, att Olympius själf i tidningarna utbasunerade beröm öfver sina egna verk. Sedan han fått tillfälle att blicka litet bakom kulisserna, ramlade emellertid alla hans illusioner som korthus. Han fann, att undervisningen från början till slut visserligen var reglementerad, men oftast mycket mekanisk, ehuru nästan ingen, och minst af alla inspektören, ville erkänna det. All mekanisk undervisning fördömdes därför i teorien, men utöfvades icke desto mindre i praktiken.

Ett par dagar efter terminens början sammankallade inspektören folk- och småskolornas lärare och lärarinnor till ett möte i ett af skolhusen. Han skulle vid detta tillfälle lämna noggranna uppgifter om de förändringar, som med denna termin af honom vidtagits till skolans förbättring, hvarjämte han själf ämnade hålla en mönsterlektion i räkning. En af de viktigaste ändringarna var nämligen införandet i skolorna af en ny lärobok i detta ämne, ty den förut använda ansågs vara föråldrad.

Sammankomsten öppnades med bön och afsjungande af psalmen nr 424, hvars alla nio långa verser genomså-

gades. Bönen framsades af inspektören. Ett tjugutal barn voro närvarande. Inspektören gick efter bönens slut fram till svarta taflan, harklade sig, ryckte ett par gånger på sina manschetter och uppmanade barnen att med mycken uppmärksamhet följa undervisningen. Här-efter ritade han upp ett lodrätt streck på taflan, vände sig därpå till en af de närvarande gossarne med frågan:

»Huru många streck har jag nu uppritat?»

»Ett, förstås», blef svaret.

»Hvad?» utbrast inspektören otåligt. »Skall man svara så där vårdslöst? Är det inte ett *streck*?»

»Jo.»

»Nå, säg det då!»

»Ett streck!»

»Så där ja! Så skall det heta.»

Ett nytt streck ritades upp på svarta taflan.

»Huru många streck har jag nu?»

»Två streck», ljöd svaret.

»Rätt!»

Åter igen ett streck.

»Huru många streck är detta?»

»Tre streck.»

»Riktigt!»

Så uppritades nya streck oupphörligt och framställdes evigt samma frågor: »Huru många streck är detta? Huru många har jag nu?» o. s. v., tills man nått öfver 100 streck. Det blef kvalmigt i rummet och gräsligt tröttande att åhöra detta eviga: Huru många streck nu? och nu? och nu? som af inspektören framsläpades på hans allt annat än melodiska provinsdialekt.

»Hvad i all världen är meningen med det här?» hviskade Andreas till Sandén, som satt närmast framom honom. Han kunde ej tiga längre, ty han tyckte, att

lektionen närmade sig rent gyckel eller åtminstone en karrikatyr.

»Det är naturligtvis meningen att lära oss undervisa mönstergilt i räkning», hviskade Sandén tillbaka. »Hvad är du för en pedagog, som inte begriper det?» tillade han med ett illparigt leende, hvaraf Andreas förstod, att han i Sandén ägde en meningsfrände.

Inspektören, som stod vänd åt svarta taflan, trodde, att något af barnen försyndat sig genom en hviskning, och därför vände han sig hastigt om och röt så barskt som en gammal sergeant:

»Töst där!»

Uppmaningen väckte någon munterhet bland de församlade, dock icke högljudd, och lektionen fortsattes på samma enformiga, dödande tråkiga sätt, tills 657 streck voro expedierade; men då var äfven barnens tålamod alldeles slut. När Olympius nu frågade, huru många streck han uppritat, fick han därför det öfverraskande svaret: »Tusen streck!»

»Hvad nu då?» invände Olympius. »Tycker du, att det här ser ut som tusen streck?»

»Nej, men det ska la bli tusen streck ändå», envissades gossen.

»Ja ja, det kan väl hända, det», medgaf inspektören förlägen; »men huru många är det nu?»

Svaret blef denna gång riktigt, men afbrottet hade framkallat en del förargliga fnissningar bland de församlade lärarne och lärarinnorna. Inspektören tycktes nu ändtligen märka, att hans lektion åtminstone icke var riktigt intressant, huru »grundlig» den eljes kunde vara; ty han började härefter upprita minst tio streck mellan hvarje fråga och afbröt lektionen, när han hunnit till 780 streck. Tiden tillät honom ej att fortsätta längre, sade

han; men detta vore väl icke heller alldeles nödvändigt, då de närvarande utan tvifvel förstått huru man borde gå till väga för att nå tusentalet, som var lektionens mål.*

Härefter ordade han vidt och bredt om den hållna lektionen, hvilken han alldeles icke drog i betänkande att framhålla såsom mönstergiltig, ehuru Andreas Thalin för sin del ansåg den vara under all kritik. Han såg på de andra liksom ville han i deras ansikten läsa deras tankar, men de voro allvarsamma och outgrundliga. Det förundrade honom äfven, att Olympius talade till de församlade alldeles som om han haft framför sig en skara individer, hvilka aldrig förut hört ett ord om uppfostringsläran.

»Herr inspektor!» ljöd det nu i salen, och en af lärarne reste sig.

»Jaha, jaha, hvad är det fråga om, herr Valdberg?» frågade inspektören med en grimas, som tydligt nog visade, att afbrytaren ej var någon särdeles omtyckt person.

»Jag, och jag förmodar, att jag inte är ensam om den saken, jag skulle önska få veta, om det är meningen, att vi ska' få yttra oss om den hållna lektionen och göra de anmärkningar vi anse vara befogade, eller om lektionen skall anses vara så fullkomlig som en lektion kan bli.»

»Ja, vet herr Valdberg, inte var det där särdeles artigt sagdt», svarade inspektören med ett sötsurt leende, »men sådant fäster jag mig naturligtvis inte vid. Hvad det andra beträffar, har jag visst ingenting emot, att Vald-

* Författaren anser sig böra påpeka, att denna framställning är fullkomligt sann, ehuru den nog torde förefalla som en karrikatyr. Lektionen i fråga hölls verkligen för endast några få år sedan af en känd folkskoleinspektör i en af våra större städer.

berg framställer sina anmärkningar, om han tror sig förstå bedöma en lektion bättre än jag. Det kan ju hända, att det är så; men vi ha mycket annat att göra också, det beror på om herrskapet vill stanna här så länge.»

En af de äldre lärarne reste sig och begärde ordet.

»Hvad var det nu, herr Tisell?» frågade inspektören med ljusnande uppsyn, bläddrande i några på bordet liggande papper.

»Jo, jag skulle be att få säga, att jag anser den af herr inspektorn hållna lektionen vara af den halt, att det måste anses vara i hög grad indiskret att på något sätt söka degradera den, ty därtill finnes sannerligen icke något giltigt skäl, och därför anser jag för min del, att det vore mycket intojourt af oss att lyssna till herr Valdbergs förslag och upptaga vår ärade inspektors dyrbara tid med onyttigt 'plätterande', då jag tvärtom tror, att det skulle blifva till oerhördt gagn för skolan, om hvar och en af oss kunde på ett så utomordentligt åskådligt sätt, som vår högtärade inspektor nyss visat oss, lära barnen talbegreppen från *ett* till *tusen*, och därför tror jag mig uttala de allra flestes känslor, då jag nu ber att få säga vår *vördade* inspektor ett hjärtligt tack för denna intressanta lektion.»

»Tänker du hvad du säger, så borde du sannerligen sättas in på dårhuset», tänkte Andreas, när Tisell slutade sitt tal.

Ett tiotal lärare ropade: »Bravo!», ingen hyssjade, och inspektören låtsade som om han alldeles glömt bort Valdbergs anhållan.

De öfriga ärendena expedierades i största hast, hvar efter mötet slutade med ett par psalmverser och bön.

TIONDE KAPITLET.

Om folkskoleväsendet i Friköping.

När man åter kom ut på gatan, vände sig Andreas till Sandén.

»Undervisar man alltid på det där sättet här i sta'n?» frågade han.

»Härefter skall det väl bli så», blef det föga upp-lyssande svaret.

»Den där Tisell, det var mig en baddare att hugga till.»

»Det gör han alltid, när det är fråga om inspektör. Nå, han har också redan fått trohetens lön, ty han är förste lärare, fastän han talar om att 'plättera'.»

»Jaså, han är en så'n där. — Men huru är det egentligen med den här inspektören, är han läsare?»

»Huru kan du komma på en sådan tanke?»

»Han sjöng ju så många psalmverser, att man kunde bli trött af att höra på.»

»Du tyckes inte känna karlen, du.»

»Nej, jag har aldrig hört hans namn förrän han blef utnämnd till inspektör här.»

»Du måtte allt vara en riktig hedning, du! Tala för all del inte om din okunnighet för Tisell eller någon annan, ty då blir du aldrig ordinarie lärare i Friköping.»

»Det hör väl inte hit, det.»

»För vanligt människoförstånd synes det väl inte så, men det finns mycket här, som ingen ser, och vår enda saliggörande lära måste vara: pedagogiken är *en* och Olympius är hans störste profet. Det går underligt till här, skall du få se. Är du en duktig lärare, som ryktet

vet att berätta, kan det väl vara bra; men skulle det falla »vår ärade inspektor» in att göra en eller annan dum anmärkning om din undervisning, när han kommer i din skola, så är det inte värdt, att du kör fram med dina erfarenheter eller ditt pedagogiska vetande, ty då blir du olycklig; utan tag bara tacksamt emot hvad han tackes ge och låtsas som om du ansåge det vara riktiga visdomsord alltsammans, om det också är så dumt, att ett får bräker åt det. Och så skall du flitigt umgås med Tissell och hans gelikar, göra dig många ärenden till folkskoleexpeditionen och förfråga dig om både likt och olik, men akta dig för Valdborg och mig och dylika personer.»

»Hvarför det då?»

»Därför att allt hvad du talar eller gör kommer fram till Olympius i mer eller mindre förvrängd och förändrad form, i fall du visar dig icke tillhöra männen af den rätta ullen. Det är nog sant, att man vill ha duglige lärare här; men till dugligheten måste äfven höra blind undergifvenhet och lydnad för inspektörens nycker och infall. All opposition är alldeles förbjuden.»

»Men om jag lugnt sköter min syssla, kan ju inspektören icke veta hvad jag tänker om hans anordningar.»

»Sådant gissar man sig till. Säg mig med hvem du umgås, och jag skall säga dig hurudan du är, tänker man, och det är bland annat förste lärarnes uppgift att lämna rapport om hvarje lärares och lärarinnas dagliga umgänge. Detta står visserligen icke i deras tryckta eller skrifna instruktioner, men, som du kanske vet, har man inom alla hemliga sällskap och ordenssamfund något oskrifvet arbete, och så är det äfven här. Systemet är underligt, skall du få se.»

»Då du nu kommit på trafven, kan du gärna inviga mig något närmare i de Friköpingska mysterierna med

Lindholm, Uppfostrare.

afseende på ställningar och förhållanden inom folkskolan. Men låt mig först veta något om 'vår högtärade inspektors' förtid.»

»Skall jag börja ifrån början, blir det en lång historia; men vi ha ju ledigt i afton, så att vi godt hinna med att expediera den. Mina uppgifter om Olympius förr än han kom hit har jag från Valdberg, som för tio år sedan var lärare i R. Olympius var då nyutnämnd inspektör inom norra delen af landskapet och gjorde ett fasligt buller af sig, där han for fram, så att alla lärarne önskade honom dit pepparn växer. Alla talade om honom den tiden, och på det sättet fick äfven Valdberg reda på hans lefnadshistoria. Mycket märkvärdig är den just icke, men den visar åtminstone hurudan karl han är och varit. Hans far var präst i västra delen af landskapet och hette Per Jönsson. Han hade fyra söner och bland dem Jöns, som var den andre i ordningen. Han undervisades till en början i hemmet och blef student vid 20 års ålder. Vid denna tid bytte han om namn och kallade sig Jonas Olympius, ty han ansåg väl Jöns Jönsson eller Jöns Persson vara alltför simpelt för ett professorsämne. Hans morbror var nämligen professor i teoretisk filosofi, och nu hoppades både Jöns själf och hans far, att han en vacker dag skulle komma att efterträda morbrodern. Detta tycktes icke heller kunna vara alldeles omöjligt, då professorn, som själf var barnlös, naturligtvis ville hjälpa sin släkting fram så långt som möjligt; men det gick inte riktigt bra ändå. I hela 11 år låg Jöns vid universitetet, innan han lyckades bli filosofie doktor, men då hade han också rätt goda betyg. Huruvida han gjort sig förtjänt af dem, må lämnas därhän, ehuru jag verkligen tviflar därpå; säkert är åtminstone, att han icke blef kallad till docent, oaktadt han för att vinna detta

mål öfversatt en af Tysklands dussinfilosofers arbeten och själf skrifvit och utgifvit en originalafhandling om hela fem sidor och med titeln 'Känslorna och det mänskliga förnuftet'. Den där afhandlingen måtte dock ej varit något mästerverk, som vann erkännande af högre auktoriteter, ty ett par månader efter 'känslornas och förnuftets' offentliggörande tycktes han förlorat hoppet om befordran vid universitetet. Han sökte i stället en ledig adjunktsbefattning vid —nds folkskolelärareseminarium. Denna befattning fick han naturligtvis på grund af sin lärdomsgrad; men att det inte var till fromma för läroverket, det torde man kunna döma af hans mönsterlektion i dag.»

»Ja, det var sannerligen det uslaste i den vägen jag hört på länge. Han måtte inte alls beredt sig på lektionen, innan han började den.»

»Åjo, det har han nog och mer än någon skulle kunna tro. Det är väl åtminstone åtta dagar sedan han började studera alla möjliga räkneböcker, och i fyra dar har han sprungit hos Tasselkvist och trumfat med de där pojkarne samma sak, som han nu förehade. Du hörde ju också, att de visste hvar han skulle sluta.»

»Ja, det var sannerligen tur för oss, att den där pojken afbröt honom, eljes hade vi väl suttit där ännu. Men hvem är Tasselkvist?»

»Jo, det är den värsta räf vi ha bland alla lärarne här i staden. Han narrade till och med Valdberg att tro honom vara en hederlig karl; men snart nog visade det sig hvad han var för en juvel. Lyckligtvis duger han inte till förste lärare, emedan han saknar erforderliga kunskaper; men däremot höll han på att bli riksdagsman här om året, och det skulle icke alls förvåna mig, om han lyckas vid nästa val, ty han begagnar sig

af alla möjliga medel för att bli populär: hos läsarne är han from och mycket kyrklig, hos nykterhetsiffrarne är han en varm vän af absolut nykterhet, hos supare dricker han gärna sin toddy, och hos världens barn är han alls icke så nogräknad med uttrycken, en och annan liten svordom kan till och med halka öfver hans läppar. Kort sagdt: han är en man, som kan taga kappan på båda axlarne, eftersom det bäst passar hans syften.

Men vi återgå till Olympius. Seminarieeleverna voro i allmänhet missnöjda med honom, emedan han var orättvis och obillig i sina fordringar gent emot dem. De tvingades att göra anteckningar i alla hans ämnen och fingo sålunda läsa hiskliga luntor bredvid läroböckerna. Hade dessa luntor innehållit någonting af värde, kunde det väl gått an, men så var ej förhållandet. Innan kort hade han så genomförargat alla sina elever, att dessa icke önskade någonting högre än att bli honom kvitt. En mörk höstkväll öfverföllu honom också ett par af dem och höllo rent af på att göra slut på den store mannens lefnadsbana. Han bär ännu ett märke i pannan efter det där kalaset. Sedan tordes han aldrig gå ut ensam, när det blifvit mörkt. Mot sina medlärare hade han redan från första tiden af sin vistelse vid seminariet antagit en öfversittareton, som dessa icke funno sig särdeles väl uti. I synnerhet visade han ringa eller ingen aktning för seminarierektorn. Denne hade fordom varit Olympius studentkamrat, men ej haft råd att taga högre examen än filosofie kandidaten, och därför ansåg sig Olympius' nu vara bra mycket bättre än han, ehuru ödet fogat det så, att den större blifvit satt att tjäna den mindre. För att åtminstone under någon tid af året slippa ifrån allt onödigt bråk med den egenkäre adjunkten förordade rektorn honom till folkskoleinspektör. Han fick äfven så stort

inspektionsområde, att han nödgades begära tjänstledighet under större delen af läsåret för att kunna sköta sin inspektörsbefattning. Genom den där utnämningen vann Olympius på sätt och vis ett namn såsom skolman; men det vardt ett sjuhelsefyrs oväsen, då han började resa omkring och inspektera. Folkskolläraryne ansågo honom vara aldeles oduglig som inspektör, men att han däremot hade goda anlag att bli spögubbe. De skrefvo många och långa artiklar om honom i ortens tidningar, talade om, att han bemötte lärarne som om de varit skolpojkar och inte vuxne män, att han sökte införa den ena galna metoden efter den andra i skolorna, som han tycktes vilja förvandla till ett slags experimentalfält, och att han ställde till krängel och oreda allestädes, där han for fram. Men vederbörande tycktes hafva andra åsikter om honom, och därför förnyades hans utnämning med tillägg af ännu större område för hans verksamhet. Detta var ju också ett svar på berättigade klagomål! Så underligt var det likväl icke, ty Olympius äger en aldeles otrolig förmåga att inbilla folk, att han är klokare och begriper allting bättre än andra. Läs bara inspektörernas femårsberättelser, skall du få se, att han inte alls baxnar för att påstå sig vara Sveriges dugligaste folkskoleinspektör. Naturligtvis har han väl så mycken försyn, att han icke säger det rent ut; men då han mer eller mindre hårdt klandrar alla andra inspektörer, är det ju tämligen tydligt, att han anser sig själf vara den bäste.

För tre år sedan blef inspektörsbefattningen vid folkskolorna här i staden ledig, som du vet. Det var ett godt brödstycke, som också lockade öfver 80 sökande, och bland dem åtminstone ett par framstående skolmän. Den lycklige blef emellertid Olympius, ty han ägde en merit, som ingen af de andra kunde skryta med: han

var måg till folkskolestyrelsens vice ordförande. Han lär dock valts med endast *en* rösts öfvervikt. — Spjutqvist, den förre inspektören här, var egentligen ingen pedagog, men nog gjorde han väl åtskilligt, som kunde duga ändå. Nu har likväl Olympius föresatt sig att rifva ned allt hvad hans företrädare byggt upp. Redan första året efter sin ankomst hit slog han ned på folkskolans afgångs- och terminsbetyg för att reformera dem. Året förrän Spjutqvist reste härifrån lät skolstyrelsen på inspektörens initiativ trycka 150,000 exemplar betygsblanketter på vanligt skrifpapper. Ingen människa såg väl något ondt i det; men så kommer Olympius och gör sig så viktig inför folkskolestyrelsen som om vår stads folkskoleväsendes väl eller ve hängde på de där fattiga betygsblanketterna, hvilka han visste vara Spjutqvists verk. Han hade räknat ut, att betygsblanketter kunde fås 5 kronor billigare årligen, om man till dem använde mindre godt papper, och därför hade han själf uppgjort ett förslag till blanketter, hvilket han hoppades, att folkskolestyrelsen skulle godkänna, emedan det vore lika förträffligt som billigt. Och godkänt blef det naturligtvis. 145,000 gamla blanketter makulerades utan krus för att bereda rum för de nya, men det var förstas intet slöseri, det, utan bara pedagogiskt.»

»Huru mycket är sant utaf det där?»

»Sant! Ja, hvartenda ord. Fråga hvem du vill, får du snart höra, om jag ljuger.»

»Men då är ju inspektören en riktig skojare.»

»Tst! Akta dig för att säga sådana ord högt; ty här ha väggarna öron, skall du veta. Jag skall tala om för dig, att vi ha ett litet Ryssland här i Friköping. Utom de aflönade spioner, som kallas förste lärare, har Olympius förstätt att skaffa sig ett halft tjog frivillige.

Det är aspiranter till förste lärareplatserna, som sålunda söka meritera sig. Dessa spioner få nog också sin lön, fastän på smygvägar. Enligt reglementet för Friköpings folkskolor har hvarje lärare skyldighet att undervisa högst 34 timmar i veckan för sin lön. För öfverskjutande timmar betalas 1 kr. 50 öre pr timme. Olympius har dock visat, att han kan sätta sig öfver reglementet liksom öfver mycket annat. Så har Tasselkvist till exempel under det senaste året undervisat endast 26 timmar i veckan, men likväl åtnjutit full lön. Men så har han haft 10 timmars läsning hvarje vecka vid det småskolelärarinneseminarium, som Olympius upprättat här för att, som det säges, förse staden med dugligare småskolelärarinnor än de hittills varande, men egentligen för att förtjäna på det; ty vår beskedliga, för att ej säga odugliga, folkskolestyrelse har hittills bekostat det mesta af utgifterna för seminariet och Olympius har tagit inkomsterna, som torde uppgå till minst 2,500 kronor. Numera får ingen småskolelärarinna plats här i staden, om hon ej genomgått Olympius' seminarium. Detta sitt förfaringssätt försvarar inspektören därmed, att de andra icke känna *hans* metod. De timmar Tasselkvist borde ytterligare läsa i folkskolan har Olympius öfverlåtitt åt en annan lärare af det rätta sinnelaget, hvilken naturligtvis får 1 krona och 50 öre i timmen för öfverläsning, och på liknande sätt lönar han hela raden af sina krypdyr för deras tjänster.»

»Men har man ingen kontroll öfver utgifterna för folkskoleväsendet här i staden?»

»Jo, det har man nog; men det finnes mycket, som inga revisorer i hela världen kunna taga reda på. Och börjar det se betänkligt ut någon gång, vet nog Olympius huru han skall göra revisorererna oskadliga. Han har

bland mycket annat dumt här infört en från Tyskland härstammande metod att lära barnen i småskolan läsa innantill. Metoden är så tokig som möjligt och tillämpas ännu galnare. Början göres med en fullt vetenskaplig framställning om ljudens uppkomst och uttal; härefter vidtager innanläsning och sist bokstafvering, d. v. s. man skall först lära sig gå och sedan krypa. Men nu tar den där utmärkta metoden minst dubbel så lång tid som en vanlig förnuftig undervisning och medför dessutom den olägenheten, att barnen sällan eller aldrig kunna lära sig att skrifva en mening felfritt. Om man hade lika höga fordringar som förr, skulle därför knappt något barn kunna flyttas upp från småskolan efter två års kurs. Men Olympius har icke låtit afskräcka sig därpå, utan *sänkt* fordringarna för uppflyttning från småskolan. Att detta skulle återverka på folkskolan är ju alldeles tydligt. Så började i fjol en af revisorerna anställa en liten undersökning i folkskolorna; men då fick Olympius brådtom, skall jag säga. Han lyckades också af folkskolestyrelsen utverka ett så lydande beslut, som omedelbart därefter hektografierades och sändes till alla folk- och småskolor i Friköping:

Revisor äger rättighet att pröfva barnens insikter och färdigheter, men bör då minst tre timmar förrän pröfningen skall ske meddela skolans lärare eller lärarinna hvad vid pröfningen skall genomgås. I räkning och rättskrifning kunna uppgifterna lämnas en timma före profvet. Skulle de inlämnade uppgifterna icke befinnas lämpliga att behandlas, äger läraren rättighet att själf bestämma ämne för pröfningen, men bör då efter lektionen underätta inspektören därom.

Härefter blefvo alla undersökningar om det verkliga tillståndet naturligtvis omöjliga, där icke lärarne själfve

voro nog ärliga att visa hurudana barnen voro. Men det är farligt nog att vara ärlig, ty då riskerar man att bli förklarad vara oduglig. Den olyckan har redan drabbat flere och underligt nog nästan alla de lärare, som Spjutqvist ansåg vara de skickligaste. En af dem trakasseras på alla upptänkliga sätt, tills han i våras fann sig föranlåten eller rättare så godt som tvungen att begära afsked, ehuru han var en i alla afseenden aktningsvärd person, men ingen fjäsk. Lyckligtvis hade han hunnit pensionsåldern; men nog hade han fått tjänstgöra ännu åtskilliga år, om han varit en sådan som Tissell eller Tasselkvist. — Ja, nu vet du huru det står till här och kan rätta dig därefter.»

»Särdeles lofvande synes det åtminstone icke. Men huru är det med hans religiösa åsikter?»

»Det kan jag sannerligen icke säga. När han kom hit, sade han, att han icke höll så strängt på katekesläsningen; men så fick han veta, att skolstyrelsens ordförande anser katekesundervisningen vara skolans viktigaste ämne, och sedan ändrades signalerna. Nu sjunger han psalmer och läser långa böner vid alla möjliga tillfällen, och mången tror honom vara en from man. Huru länge det går, innan bubblan brister, det kan man ej så noga veta; men antagligen få vi kämpa flere år med den här galna metoden, innan katastrofen inträffar. Allra värst är det, som sagdt är, med rättskrifningen; ty då barnen komma från småskolan utan att kunna sönderstafva de enklaste ord, tar det minsann tid och arbete att lära dem skriva någorlunda rätt.»

»Ja, rättskrifningen är ju också folkskolans svåraste ämne.»

»Skall man vara ärlig, så är det nog sant, men genom att fuska kan det bli lätt nog.»

»Nog kan man fuska i mycket, men i rättskrifning kan det väl inte gärna lyckas.»

»Inte lyckas! Det hörs, att du kommer direkte från det ärliga bondlandet. Tror du verkligen, att det finnes ett ämne ifrån kristendomsundervisningen till slöjden, som det inte af flere lärare och lärarinnor fuskas uti mer eller mindre vid våra folkskolor? Ännu har jag aldrig kunnat afhålla mig från att skratta, när jag i tidningarna läst om vårt utmärkt väl ordnade folkskoleväsen. Finge man bara titta litet bakom kulisserna, skulle nog berömmet torka in. Här duger inte ordspråket: ärlighet varar längst, utan man sätter ett o framför ärligheten och tycker, att det går bäst på det sättet. Du känner ju par renommé hrr Tissell och Tasselkvist samt Petrus Leander. De räknas af inspektören till de mest framstående inom Friköpings lärarekår, och hvarför? Jo, de förstå att fuska bättre än någon annan. I en så pass stor stad som vår bör man naturligtvis ha några skolor att lysa med, om en skolkarl från annan ort kommer hit, och när detta inte så lätt kan ske på ärligt sätt, måste man gripa till humbugen. Då äro de där herrarne goda att ha, ty de visa icke skolan i hennes nakenhet, utan dölja hennes blygd. Detta sker på det sättet, att barnen få i minnet inplugga några katekesstycken, helst de svåraste, med långa och krångliga förklaringar samt teologiska spetsfundigheter, några berättelser ur bibliska historien på liknande sätt, ett par sidor i geografin med säkerhet, någon bit i svenska historien och lika mycket i naturläran, och kommer nu någon på besök i skolan, — så kör man genast fram med den lysande reserven. Det går naturligtvis som en dans, ty frågor och svar äro stereotypa, och den besökande är mycket belåten med hvad han får höra. Ja, han förvånas kanske öfver det goda resultat

undervisningen här tyckes lämnat. Sedan komma väl-skrifningsböckerna fram. De äro visserligen icke fullt så prydliga, som man af det föregående kunnat vänta, men vackra nog i alla fall, — ty de sämsta framtagas icke till beskådande. Nu är det tecknings- och rättskrifningsböckernas tur. De äro rena och snygga, knappt tio oriktiga streck finnas i hvar och en af de förra och knappt flere staffel i de senare. Det är ju utmärkt. Ja, det är mer än så: det vore beundransvärdt, — om det bara vore annat än humbug. Så här går det till. Man låter lärjungarne stafva högt hvarje ord, som möjligen kan fel-skrifvas, omedelbart innan det nedskrifves på papperet, eller också skrifver man ordet på svarta taflan, och ha de likväl mer än ett par riktiga fel hvardera i sina skriföfningar, tager läraren i värsta fall fram raderknifven och skrapar bort det som är för mycket. Återstoden rättas med rött eller blått bläck, och så komma böckerna att se riktigt fina ut. Har en pojke varit nog olycklig att göra en bläckplump i sin bok, får han slita rotting därför, så att han blir både gul och blå. Teckningsböckerna äro naturligtvis äfven förbättrade af lärarne. Man hinner visserligen icke mycket på det sättet, och stort gagn ha barnen icke heller däraf, men det synes bra för den, som icke känner till hemligheten. Gå vi nu till slöjdskolorna, är det ännu värre där; ty lärarne ha själfva gjort det allra mesta, ja nästan allt, som utgifves för att vara elevernas arbeten. Vid julen exponeras dessa saker i en för ändamålet särskildt hyrd utställningslokal till allmänhetens bedömande. I Friköpings Allehanda, som är en stor vän af det svenska arbetet, får man vid sådana tillfällen läsa alnslånga berömmande artiklar om slöjden vid Friköpings folkskolor. Dessa artiklar aftryckas sedan i andra tidningar, och så blir Friköping ett riktigt

mönstersamhälle i fråga om folkskoleväsendet, ty de som veta huru det är, de tiga och låta folket tro och prata hvad som helst.» *

»Men det är väl för att bortrensa dylikt ofog, som Olympius nu söker reformera skolväsendet här.»

»Är du tokig, karl? Det är ju han som infört det mesta, och därför heter det också, att våra folkskolor under de senaste åren gått framåt med jättesteg. Till lärarekårens heder kan jag dock säga, att de fleste lärarne ännu äro tämligen ärliga; men det kan nog hända, att de låta inleda sig i frestelse för att få sina löner höjda. Vill du vara kejsarens vän, så rätta dig bara efter systemet, min gubbe lilla!»

»Men om jag inte har lust till det, så går jag min egen väg som hittills.»

»Och då vill jag inte ge mycket för din fullmakt på ordinarie anställning här; ty du får den aldrig, i fall du inte har förstånd nog att lyda blindt och akta dig att umgås med Valdberg och mig och andra dylika rabulister. Nu har du fått första varningen, och om du rättar dina handlingar därefter, skall dig väl gå i alla dina lifsdagar.»

Andreas Thalín kunde icke återhålla ett leende, när han hörde Sandén med sådan salvelse tala om inspektörens gärningar. Det tycktes honom vara alldeles tydligt, att Sandén af personlig ovilja mot Olympius med eller utan vetskap därom målat denne i alldeles för mörka färger. Han beslöt fördenskull att icke fästa alltför stort afseende vid Sandéns berättelse.

* Denna skildring om folkskoleslöjden är numera icke riktigt sann; ty en bättre undervisningsmetod har under den allra senaste tiden införts.

ELFTE KAPITLET.

Hos folkskoleinspektören.

När Andreas Thalín kom hem, fann han på sitt skrifbord ett så lydande »meddelande»:

»Infinn Er i morgon kl. 12 på folkskoleexpeditionen för ett angeläget samtal!

Friköping den 18 augusti 188—

J. Olympius.»

Andreas började undra, om han redan på något sätt skulle hunnit förbryta sig, så att en varning i all vänlighet vore ifrågasatt. Detta syntes honom likväl alldeles otroligt, äfven om Sandéns framställning af förhållandena i Friköping vore fullt sann, hvilket han betviflade. Nå, i morgon skulle han ju få veta huru det förhölle sig. Vore det allt för galet, kunde han väl resa tillbaka till sin plats i Jämtland.

På utsatt tid infann sig Andreas i folkskoleexpeditionens väntrum; men inspektören hade ej ännu behagat infinna sig, och det dröjde en god halftimma, innan han äntligen kom. Andreas hade således god tid på sig att taga rummet i betraktande.

Vid ena långväggen stod ett stort bord, och omkring detta sutto fyra vaktmästare med papper och blyertspennor samt skrefvo och ritade som om det gällde lifvet. De tycktes vara så upptagne af sitt arbete, att de icke ens märkte, att Andreas kom in. Han satte sig emellertid på en bänk, som stod nära intill dörren. Vaktmästarna fortforo att skrifva ännu en stund lika ifrigt som när han inträdde. Hvad? Ja, det visste han icke *då*,

och därför beklagade han dem, ty han trodde, att de hade riktiga hundsysslor, som knappt lämnade dem någon stunds ledighet. Men sedan fick han veta, att allt hvad han nu såg var idel spegelfäkteri. Det hade en gång satts i fråga att indraga åtminstone *en* vaktmästaretjänst vid folkskole-expeditionen, emedan man ansåg, att inspektören borde kunna reda sig med tre vaktmästare och en handsekreterare. Olympius hade emellertid satt sig däremot och påstått, att han snarare behöfde ännu en vaktmästare än han kunde undvara någon, ty de nu anställde hade fullt upp att göra hela dagen. För att arbetet aldrig skulle tryta hade de fördenskull alltid blyertspennor och papper framför sig på bordet, och så snart en besökande trädde in i rummet, raspade alla pennorna alldeles som vid ett ämbetsverk eller en tidnings redaktionsbyrå. Men om någon besökande varit nog näsvis att titta uti vaktmästarnes skrivelser, skulle han fått se en hel hop oordnade siffror och bokstäfver, årtal och namn samt ett och annat skämt eller okvädinsord m. m.; ty åtminstone ett par af vaktmästarne voro nog ärliga att anse det orätt att på detta sätt slå blå dunster i ögonen på folk. Men de *måste* skriva på hög befallning, och så togo de sig till att gyckla med hela tillställningen, ehuru det skedde i största hemlighet.

Sedan skrifvandet fortgått omkring en fjärdedels timma, tycktes äntligen den ene vaktmästaren tröttna. Han såg upp och började bläddra i en liten bunt rapporter om skolförsummelse och dylikt, hvilka rapporter skulle inlämnas till inspektören för att påtecknas hans namn, hvarefter särskilda distriktsvaktmästare utsändes att föra till skolan de förvillade fåren.

»Här ha vi en lymmel, som inte varit i skolan ännu», sade vaktmästaren och såg arg ut.

»Ja, honom få vi inkalla till inspektören för att få honom transporterad till straffinstituet»,* svarade en annan vaktmästare och såg upp från sina hieroglyfer.

»Det är allt bra hårdt, det», inföll den tredje, som tycktes vara en mycket from och beskedlig karl. »Det är ömmande omständigheter i det här fallet, ty hans mor är sjuk, så han måste se om sina små syskon.»

»Jaså, han skall få vara hemma från skolan för det», dundrade nu den fjärde ut, som hade röd peruk och såg ut som om han enkom var anställd för att bita folk eller åtminstone kasta obehagliga personer på dörren. »Man skall just vara ett sådant kräk som du, Norbäck, för att kunna taga sådana där i försvar.»

»Att du inte skäms någonting, Brask», svarade den beskedlige.

»Om du inte håller munnen, så skall jag lägga dig på käften, mes. — Här har vi en fähund, som stulit också. Det är väl ömmande omständigheter, det med? Hva' falls?»

Den beskedlige skrufvade sig oroligt på stolen och såg hjälplös ut, men teg.

Nu blef det tyst igen några minuter, medan vaktmästarne återtogo sitt skrifveri.

»Han dröjer länge i dag», sade slutligen den rödhårige och såg menande på sitt ur. »Ja, det är förstås mycket att göra så här i början af terminen, innan man riktigt blir i ordning.»

Den där anmärkningen var naturligtvis för Andreas Thalins räkning, men denne låtsade som om han alls icke förstod det.

* Så nämdes en i staden befintlig skola för vanartiga barn. Att inkallas till inspektören var första steget till "instituet".

»Herrn vill tala med inspektorn?» frågade nu den rödhåriga och vände sig till Andreas.

»Ja», blef dennes svar.

»Herrn är då kanske en af de nye lärarne?»

»Ja.»

»Herrn har blifvit hitkallad af inspektor?»

»Ja.»

»Då heter herrn Thalín?»

Åter samma enstafviga svar; men den rödhåriga lät icke däraf afskräcka sig från att fortsätta.

»Ja, det dröjer kanske ännu en stund, innan doktorn kommer, men herr Thalín vet väl hvad det är fråga om?»

»Nej, det vet jag verkligen inte», svarade Andreas något vänligare än förut; ty nu började han nästan frukta, att något galet var å färde.

»Jo, vi ha tänkt på herrn med en half repetitions-skola under det här året. Herrn har ju varit lärare förut, så han är väl ingen gröngöling som de andra nykomlingarna, och därför ha vi trott, att herr Thalín nog skulle kunna sköta en så'n där skola.»

»Jaså, det är herrarne, som utdela extra läsning åt lärarne här?» frågade Andreas, som icke rätt visste hvad han borde tänka om vaktmästarens tvärsäkra uppträdande och den beskyddareton denne antog gent emot nykomlingen.

»Ånej, det är väl i främsta rummet inspektorn, som sköter om det, och när han kommer, får herr Thalín närmare besked om saken», svarade vaktmästaren i en ton, som gjorde det troligt, att han i alla fall nog hade åtskilligt att säga vid afgörandet af dylika frågor.

Ändtligen kom den väntade inspektören.

Han bar en grå slängkappa och slokhatt samt gick mycket fort, som om han hade ofantligt brådtom.

Vaktmästarne sprungo upp, som om de uppkastats af en stark fjäder, och bugade sig i rät vinkel. Inspektören, som af en gifmild natur fått en ovanligt lång och böjlig hals, nickade och slängde med hufvudet åt dem alldeles som en kinesisk porslinsgubbe, så att Andreas började frukta, att någon olycka skulle ske. Men den långa och smala halsen tycktes vara van vid dylika gymnastiska vågstycken och tog ingen skada däraf.

Äfven Andreas hade stigit upp för att hälsa inspektören, men denne hade icke märkt honom, och därför fick han icke heller någon vänlig nick.

En minut eller två förflöto sedan inspektören seglat in i sitt arbetsrum, innan Andreas ändtligen fick företräde.

Han fann Olympius vid arbetsbordet, som var alldeles fullastadt med papper, kuvert, blyerts- och skrifpennor, bläckhorn, tidningar, brefpressare, rapporter, flyttningsbevis, böcker »till påseende», måttband, ett par tumstockar, »redogörelser för skolornas gång och verksamhet i Friköping» under de senaste tjugu åren m. m. Inspektören tycktes vara gripen af samma mani som vaktmästarne: han raspade och skref och låtsade alldeles icke märka, att Andreas kommit in i rummet. Först när denne genom en svag hostning gaf sin närvaro till känna, såg han ändtligen för ett ögonblick upp från papperet.

»Jaså, herr Thalín är här redan. Ja, det var bra. Var så god och sitt ner; det här skall snart bli färdigt.»

Och så skref han igen.

När det »blef färdigt», inkallades den beskedlige vaktmästaren Norbäck och befalldes att gå till en af folkskolestyrelsens ledamöter med senaste årsberättelsen, hvilken denne genom förbiseende ännu ej fått sig tillsänd.

Nu tänkte Andreas, att hans tur ändtligen måtte vara kommen; men häri hade han misstagit sig, ty inspektören skulle först städa på sitt skrifbord, innan han fick tid att samtala med den inkallade extra ordinarie läraren, som naturligtvis borde lära sig rätt inse sin egen litenhet i jämförelse med Olympius' storhet. Papperslappar, böcker, pennor och tidningar kastades huller om buller, så att bordet snart såg ut som ett litet kaos, och då först tycktes den store pedagogen börja finna det hemtrefligt där. Han satte sig åter ned på sin stol, sträckte ut benen och ref sig i hufvudet, under det han gäspade så bredt som en gammal häst, samt räckte slutligen handen åt Andreas med en mycket nedlåtande min.

»Herr Thalín har ju familj?» började han därefter.

»Ja, sedan fyra år», svarade denne.

»Det visste jag inte, då jag skref till Er. Det var kanske ett misstag att kalla Er hit på det sättet; ty vi vilja helst ha ogifte lärare här.»

»Jaså, han tänker införa celibat inom lärarekåren», tänkte Andreas, men han svarade blott med en nickning.

»Er ekonomiska ställning lärer också vara ganska dålig», fortfor Olympius.

»Det är visserligen i det närmaste sant, det, men — —»

»Ja ja, missförstå mig nu inte!» afbröt Olympius den påbörjade invändningen. »Att Ni är fattig, är väl inte något fel precis, och jag vill visst inte lägga mig i Edra enskilda affärer; men det vore ju bra, om Ni kunde hjälpa upp dem. Eller hvad säger Ni själf om den saken?»

»Jag har alltid hoppats att en gång kunna betala mina fordringsägare.»

»Det var just hvad jag trodde Er om också. Men

innan Ni blir ordinarie, kan Ni väl knappt undvara mer af Er lön än det som går åt att betäcka räntorna på Edra skulder. Hvad ska' vi då göra? — Jo, vi låta herrn läsa i en repetitionsskola 5 timmar i veckan mot 1 krona och 50 öre i timmen. Det blir nära 300 kronor årligen, det. Huru stor summa uppgå Edra skulder till i rundt tal?»

»Icke fullt 2,000 kronor.»

»Inte värre! Nåväl, handlar Ni klokt, är Ni skuld-fri inom sju år. Det har visserligen varit praxis här att låta endast äldre lärare undervisa i fortsättnings- och repetitionsskolorna, men jag har inte bundit mig genom något löfte i det där fallet, utan förbehållit mig frihet att utdela de där extra förtjänsterna efter godtfinnande till de lärare, som visa sig ha behof däraf och äfven äro förtjänta af någon uppmuntran. Vi bruka ofta fördela det så, att två lärare få sköta *en* sådan där skola. De få då hvardera läsa tre mornar eller aftnar hvarje vecka och minst en och en half timme hvarje gång. Vill Ni ha en sådan där skola?»

»Om herr doktorn tror, att jag kan sköta den som sig bör, är jag naturligtvis mycket tacksam, om jag får den.»

»Åh, jag har ganska stora förväntningar på herrn. Men för öfrigt kan hvem som helst sköta en repetitions-skola, ty där undervisas endast i sådana ämnen, som förekomma i folkskolans andra klass.»

»Då vore det nog treffligare att få undervisa i en fortsättningsskola, där barnen äro något mer utvecklade.»

»Det kan nog vara så; men i fortsättningsskolorna vill jag inte sätta en yngre lärare, som jag ej riktigt väl känner. Det fordras inte så små kunskaper att undervisa där. Nå, det kan väl hända, att Ni har inhämtat något

mer än seminariekursen, men det vet jag ju ingenting om. — Hvar är det Ni bor?»

»Vid Repslagaregatan nr 45.»

»Då passar det ju mycket bra för Er att läsa i repetitionsskolan vid Hälleberget. Vägen dit blir inte särdeles lång. Känner Ni förste läraren där?»

»Ja. Det är ju Tissell?»

»Jaha, så är det. Gå till honom i afton, ger han Er närmare upplysning om skolan där. Den andre läraren, som skall undervisa i den där skolan, heter Enblom, och honom träffar Ni antagligen hos Tissell, ty de hålla väl nu som bäst på att uppgöra läsordningsförslagen. Ja, lycka till då! Vi få väl hoppas, att det skall gå bra för Er att komma i en oberoende ställning. Farväl då! Glöm inte bort att anförtro sig åt mig, när någonting felar, och vet, att jag *alltid* håller hvad jag lofvar.»

Och nu tryckte inspektören vänligt Andreas Thalins hand, klappade honom förtroligt på axeln och smålog emot honom så sött, att det nästan smakade sirap.

Härmed var audiensen slut.

Under andra förhållanden hade kanske Andreas funnit sig smickrad af den vänlighet inspektören mot slutet af samtalet slösat på honom; men nu kände han sig endast missmodig däraf. Det föreföll honom som om Sandéns ofördelaktiga omdöme om Olympius ändå inte kunde vara alldeles utan grund: han liknade verkligen bra mycket en katt, när han visade sig vänlig, och Andreas fruktade, att klorna ej skulle sitta alltför långt in i tassen.

TOLFTE KAPITLET.

Bland dräggen och oppositionen i Friköping.

Tissell mottog Andreas ytterst förekommande och artig, bjöd på punsch och cigarrer samt talade med en icke obetydlig sakkännedom om skolförhållandena inom olika delar af landet. Andreas började därför nästan tro, att Tissell blifvit framställd i oriktig dager af Sandén. Endast i ett hänseende föreföll han löjlig, nämligen i den afgjorda förkärlek han visade för att använda främmande ord i sitt språk, och så uttalade eller använde han dessa ord oftast oriktigt. Om sina förmän yttrade han sig med stor försiktighet, så att han i detta hänseende var Sandéns fullkomliga motsats. Han påstod dock, att det varit till folkskoleväsendets sanna båtнад som Spjutqvist flyttat, ty ehuru denne såsom människa ägde stora förtjänster, var han såsom pedagog en ren nolla. Olympius däremot hade redan visat sig känna pedagogiken mer än till namnet blott.

Slutligen kom man in på Thalins ärende, frågan om repetitionsskolan.

»Ja, det torde nog vara en del svåra pojkar där», sade Tissell, »ty flertalet af dem har arbete vid ölbryggeriet, som ligger nära skolhuset. Under Spjutqvists tid läste jag där ett par terminer, och jag tyckte, att det var ganska otrefligt; men Spjutqvist hade det felet att ge sina gullgossar läsning vid de bästa skolorna. Sedan fingo de andra taga det som var kvar.»

»Det felet torde vara gemensamt för den gamle och den nye inspektören», inföll Andreas.

»Det tror jag inte. Doktor Olympius är en stor pedagog, och han är därför rättvis och ger hvar och en efter hans förmåga och förtjänst. — Nåja, för mig gick det väl någorlunda an att reda mig i den där skolan, men min kamrat där hade det verkligen trist att repellera respektus med de där disciplarne. Malisen påstod till och med, att han höll på att få stryk där en gång; men jag vet inte säkert, om det är sant. Ja, är man inte en muskölös karl, så är det sannerligen inte något lekverk att undervisa där; ty det är mest 16- å 17-åringar man har i sådana där skolor.»

»Jo, det här tyckes komma att bli riktigt treffligt», tänkte Andreas, men han sade dock ingenting. Tissell satt också tyst en stund och tycktes fundera, men snart återtog han samtalets tråd.

»Ja, nu är det antagligen något bättre ställt där än förr, ty doktor Olympius har visat sig äga en ovanlig förmåga att införa ordning och skick allestädes; men i alla fall blir det ingen lätt sak för en ung lärare att hålla riktig disciplin bland sådana där pojkar. Och de äro alltid svårare, när de få en ny lärare. Skulle de bli alltför ostyriga, så går det ju an att titta in här, så ska' vi nog hjälpas åt att böja dem. Då jag läste där, måste min kamrat be mig om hjälp att ramponera dem med ris. Att slå dem med rotting rangerar ingenting, ty den ha de blifvit så vana vid under sin skoltid, att de nästan anse det hederligt att få stryk på det sättet. Man får inte glömma, att det är folkskolans parisareklass, som sättes i repetitionsskolorna.»

»Parisareklass?» upprepade Andreas frågande.

»Ja, det vill säga de allra sämsta substitut. — Ja, nu skulle jag väl lämna nycklar till rummet och materialskåpet. Det är fjärde salen på undra botten, och lärjun-

garne infinna sig vid sextiden, då läsningen börjar efter det schema, som finnes på väggen i lokalen. Enblom har tagit kristendomsundervisningen och modersmålet på sin lott, med undantag af rättskrifningen, som han lämnat åt Thalín.»

Andreas var allt annat än belåten, när han gick hem. Voro barnen i repetitionsskolan sådana, som Tissell uppgifvit, och något skäl att betvifla det hade han icke, så visste han på förhand, huru det komme att sluta där. Han var en afgjord motståndare till allt slags tortyr och dugde alldeles icke till profoss. Rottingen hade allt hittills varit en okänd storhet i hans skola. Måne det skulle gå att undervisa barnen i Friköping utan att använda karbasen som monitör? Att döma af de upplysningar Tissell lämnat honom, var det föga troligt. Hvad borde han då göra? Följa Tissells råd och taga hjälp? Men då skulle eleverna helt visst komma att anse honom feg, och då blefve den sista villan värre än den första. Vore det icke bäst att gå till inspektören och afsäga sig den där förmånen, som i alla händelser icke var någon förmån för Andreas? Men om inspektören funne sig sårad däraf? Ja, det måste han göra, då han af ren välvilja gifvit Andreas denna extra inkomst.

Under det han gick och funderade härpå, mötte han Valdberg, för hvilken han efter ett kort samtal yppade sina bekymmer.

»Aj aj, står det redan så till», sade denne. »Du tyckes ha hunnit falla i onåd, innan du ens kom i nådens solsken».

»Det tror jag inte, för han var mycket vänlig, då jag var uppe hos honom», invände Andreas.

»Det tror jag nog, ty så gör han mot alla, som han inte är riktigt säker på. Han klappar och stryker dem

på alla möjliga sätt och lofvar att hjälpa dem med både likt och olik, och ve då den, som icke vet att skatta hans välvilja nog högt. Ser du, det var en stor otur för dig, att ditt pedagogiska arbete utkom just i dessa dagar. Hade Olympius vetat, att du var en sådan baddare, hade han nog aktat sig för att hitkalla dig.»

»Men det skadar väl inte, om en lärare har något större pedagogiskt vetande än det som meddelas vid seminarierna. För öfrigt är ju ett häfte om 48 oktavsidor ingenting att tala om.»

»Under vanliga förhållanden kan det visserligen synas vara så, men här är det annorlunda, här skall Olympius vara A och O i alla skolfrågor, och då du nu förfäktat en del saker, som han anser alldeles förkastliga, kan du väl begripa, att det måste gå galet för dig, så mycket mer som tidningarna tagit sig för att berömma ditt arbete. Det var illa gjordt af dem. Du skrattar, du; men kom ihåg, att jag säger sant! Du förfäktar den åsikten, att man bör lära barnen så mycket som möjligt och således göra undervisningen ganska grundlig i de ämnen, som genomgås; han vill däremot ha långa och vidtomfattande kurser, som blott ytligt genomgås i de lägre klasserna och sällan hinna kompletteras i de högre. Rakt motsatta åsikter således. Mot din lärareduglighet torde han ändå ej hoppas att finna någon tillräckligt graverande anmärkning, och därför skickar han dig nu att undervisa i repetitionsskolan vid Hälleberget, där knappt någon annan vill undervisa, ty där gå helt enkelt de största uslingar i hela sta'n, och det vill säga mycket, det. Kan du hålla dessa halfvildar i schack, blir du antagligen ordinarie efter ett eller annat år, men i annat fall förklarar han dig vara mindre duglig att upprätthålla disciplinen, och då blir det att traska här åtminstone tre

eller fyra år, innan utnämningen sker, i fall den ens sker någonsin.»

»Men om jag skulle afsäga mig det där påhänget?»

»Nej, det går inte an. Har du fått fan i båten, så får du nog lof att försöka få honom till lands. Gör så godt du kan, som gubben Sehlstedt sade, och går det inte, så inte kan man gå och hänga sig för det. Där har du mitt råd; men var på din vakt, ty han smeker nu för att söfva dina misstankar, tills han fått hugg på dig.»

Med tunga steg vandrade Andreas Thalin till skolhuset vid Hälleberget, när det led till klockan 6 på eftermiddagen. Omkring ett halft tjog ynglingar voro redan församlade på skolgården, när han kom dit. De hade slagit sig tillsammans vid ett å gården stående hus, som åtminstone icke hade att bjuda på »ljufva dofter»; men kanske sade instinkten dem, att de bäst passade tillsammans med orenligheten. Två af ynglingarne voro tydligen berusade, och därför antog Andreas, att desse ej hörde till hans blifvande lärjungar. Snart fick han dock veta, att denna hans förmodan var oriktig, ty en af de minste i hopen vände sig till den mest druckne och öppnade följande betecknande samtal:

»Hvad är det med daj, Stenström?»

»Håll käften, 'Geta'! Jag drack ut en stor sup och tre halfva öl, innan jag gick, och därför är jag liksom lite skojfrisk i afton», svarade Stenström.

»Då får du klått af Enblom i kväll.»

»Ah, försök inte med det, du; vi ska' få en ny magister i afton, det vet jag.»

»Nu ljuger du igen, din djäfvell!»

»Ljuger jag, din förbannade 'skolkhans'? Du skulle

ha varit här i går, så hade du fått höra hvad magister Enblom sa'.»

»Hvad är den nye för en då?»

»Det är väl nå'n bondknöl från landet, och han heter Thalín.»

»Den ska' vi skoja med, pojkar.»

»Jo, det kan du sätta dig på. — Har du nå'n snus, Ponta?»

Frågan ställdes till en lång räkel, som stod med ryggen stödd mot väggen af det ofvan nämnda huset.

»Jo, det har jag», svarade den tillfrågade säfligt.

»Tag hit dosan då, så jag får mig en riktig mullbänk, innan den där knölfösaren kommer.»

Samtalet fortsattas i samma anda ännu några minuter, medan Andreas undrade hvad han skulle taga sig före. Nog hade man beredt honom på det värsta, men verkligheten syntes honom vara värre än den värsta målning af förhållandet.

Slutligen började Stenström svärja på att han skulle gå hem, om inte den där drummeln till magister komme inom fem minuter, ty nog vore klockan sex för länge sedan.

Häraf förstod Andreas, att vildbasarne ännu icke sett honom, och detta ingaf honom en ringa förhoppning om att kunna uppehålla respekten bland dem. Han ställde sig därför nedanför trappuppgången till skolsalen och tog på sig en sorglös min, emedan han trodde det vara mindre klokt att börja med stränghet. Härefter ropade han muntert till de bullersamma ynglingarne, att det nu vore tid att börja.

»Six du på den du, Ponta», utropade Stenström, tydligen i afsikt att genast ställa till oreda. Detta lyckades dock icke, ty hans kamrater tystade på honom, och Andreas låtsade som om han ingenting hört.

När man kom in i salen, uppropades barnen, och de befunnos alla vara närvarande, ja där voro till och med två mer än de inskrifne. Dessa hade kommit in endast för att ställa till spektakel; men Andreas förstod det icke, utan trodde, att de skulle tillhöra skolan, ehuru de af en eller annan anledning icke hunnit inskrifvas i journalen ännu. Han började således en lektion i räkning och fick fortsätta därmed något mer än en half timme, innan pojkarne började visa någon upprorsanda. Slutligen fann dock Stenström stillheten alltför påkostande. När därför Andreas ett ögonblick vände sig mot svarta taflan, passade han på att flytta nära intill dörren.

»Hvarför sitter inte Stenström kvar på sin plats?» frågade läraren lugnt.

»Det var vått i den där bänken», blef svaret.

Stenströms kamrater tycktes blott vänta på denna början för att själfva instämma med honom i ofoget. Andreas märkte detta, men förhöll sig lugn tills vidare.

»Stenström ljuger», sade han blott.

»Kommer aldrig i fråga så här dags. Magistern kan ju se efter själf, om han inte tror mej», blef det oblyga svaret, som af de andra hälsades med jubelrop.

Andreas insåg nu, att den smula respekt, hans elever hyst för honom under den första halftimmen, nu höll på att alldeles gå honom ur händerna, och han var nästan rådlös i fråga om att söka återvinna den. Han ämnade först med vänligt allvar förehålla dem det orätta i deras beteende. Men dessa arma varelser, som kanske aldrig bemötts med vänlighet i skolan, där lärarens befallningar enligt gammal praxis inpräglats med riset och rottingen, förstodo icke kärlekens språk, utan sutto tysta en stund och sågo förvånade på hvarandra och på den optimistiske läraren, och sedan brusto de ut — i ett stormande skratt.

De trodde, att han var rädd för dem, och detta funne de öfvermåttan roligt.

»Hej, pojkar, nu ska' vi lefva vildt, han är skräd-dare», ropade Stenström och slog med knytnäfvarne i bänken. De andra beredde sig på att följa exemplet, men Andreas gick lugnt efter rottingen och reglade dörren.

Nu förändrades situationen ögonblickligen, och de mest bullersamma blefvo fromma som lamm och suttotysta hela den återstående tiden af aftonen. Olyckligtvis lät Andreas de våldsamme gå ostraffade denna gång, och därför voro de nästa afton lika oregerliga som första gången. Så fortgick det under hela höstterminen, men Andreas ville dock ej anlita någon af sina kamrater för att vinna gehör i skolan, ty han förstod, att detta med all sannolikhet skulle räknas honom till skada, när det komme till inspektörens öron, och att han skulle få veta det led intet tvifvel. I allt, som hittills kommit inom Andreas Thalins erfarenhet, hade han nämligen funnit Sandéns uppgifter om skolförhållandena i Friköping fullt riktiga. Han trodde sig därför böra misstro alla, som han ej riktigt kände, och i främsta rummet förste lärarne. För Tissell hyste han dock en viss grad af förtroende, emedan denne alltid visade sig vänlig och tillmötesgående mot honom. Slutligen blef dock pojkarnes ofog af den beskaffenhet, att det var omöjligt att längre låta dem vara ostraffade. Stenström var eller syntes åtminstone ofta vara halfrusig, när han kom till skolan, och en afton gick han så långt i fräckhet, att han midt under pågående lektion tog upp en butelj brännvin och frågade, om magistern ville ha en liten snaps.

När Andreas nu förehöll honom det opassande och dåliga föredöme han gaf sina yngre kamrater, hångrinade han blott och frågade, om icke magistern ville ge honom

stryk för alltsammans. Han hyste naturligtvis icke den minsta fruktan för detta, då läraren knappt var starkare än han och han dessutom nog skulle få hjälp af sina kamrater. Att låta sätta honom i straffinstitutet var icke heller möjligt, då han var öfver 14 år och ej misshandlat läraren. Olympius hade nämligen ordnat det så visligt i Friköping, att ett skolbarn kunde få göra nästan huru stort felsteg som helst inom skolan utan att bli sändt till det där räddningshemmet, men blef däremot ditsändt för endast ett par timmars skolförsummelse, om det hade oturen att bli rekommenderadt dit af någon bland inspektörens guldgossar. Var läraren däremot mindre välkänd, var det nästan omöjligt för honom att få ett vanartigt barn aflägsnadt från sin klass. Det hände till och med, att en gosse, som hållit på att sticka ihjäl en sin kamrat med en knif, icke ändå ansågs mogen för straffinstitutet, emedan slagskämpen undervisades i Tasselkvists klass, men den sårade i Sandéns. Det skulle naturligtvis falla någon skugga på Tasselkvist, om det komme i dagen, att någon af hans lärjungar burit sig så illa åt!

Andreas beslöt fördenskull att vid nästa lektion taga Enblom med sig för att, biträdd af honom, grundligt bestraffa Stenström och ett par andra orostiftare. Men när han kom till Enbloms bostad, fick han veta, att denne ej var hemma. Under nuvarande omständigheter ansåg han sig dock icke kunna infinna sig i skolan ensam. Han gick därför in till Tissell att anhålla om dennes bistånd. Väl tänkte han på den varning Sandén gifvit honom, men han visste också, att kamrater ofta äro alltför stränga i sina omdömen om hvarandra, när de i ett eller annat hänseende ej tillhöra samma läger.

Tissell var om möjligt ännu vänligare än förr denna afton; men Stenström och dennes kamrater fingo ej skäl

att berömma honom för någon öfverdrifven ömhet mot dem. Tvärtom visade han sig hård och obarmhertig som den grymmaste tyrann, och han tycktes riktigt njuta af att se de uppstudsige vrida sig under hans tuktan. Resultatet blef också godt, ty ifrån denna dag blefvo eleverna betydligt stillsammare än förut.

I den klass, där Andreas dagligen undervisade, använde han sin gamla metod att tala vänligt och mildt till barnen och emellanåt uppmuntra dem genom att berätta en eller annan lämplig saga. Följden blef den, att barnen i honom lärde sig se en vän, som ville deras bästa, och högst sällan behöfde rottingen tagas fram i denna klass.

Flertalet af stadens lärare och äfven inspektören hade emellertid helt andra åsikter än Andreas Thalin om huru läraren borde uppträda i skolan. Man finge icke vara flat och lägga fingrarna emellan, hette det, om man skulle afstraffa en förseelse; ty pojkarne af dräggen i Friköping förstode sig icke på annat än stryk. Att orsakerna därtill stundom, och kanske ej så sällan, voro att söka hos lärarne själfva, det tycktes ingen hafva tänkt på. Barnens föräldrar och målsmän bemöttes ofta med det djupaste förakt, om de någon gång kommo till skolan för att efterfråga orsakerna till en eller annan obehaglighet, som möjligen träffat deras barn. I synnerhet voro lärarne, som utexaminerats från det seminarium, där Olympius själf en gång varit anställd, i allmänhet böjda för öfversitteri och förakt för underklassens människor. Följden häraf blef gifvetvis den, att dessa å sin sida visade sig oförskämda i sina fordringar och sökte på allt sätt ned-sätta lärarne. Skolan betraktades af många barn såsom en straffanstalt, dit man gick endast därför att man var tvungen därtill, om man skulle undslippa straffinstitutet, där barnen dock ansågo sig ha det bättre än uti den

egentliga folkskolan, om det blott ej varit förenadt med skam att gå där. De voro därför ofta så tröga och oläraktiga, att stadens folkskolor verkligen stodo lika lågt och till och med lägre än på många ställen på landsbygden, ehuru vederbörande sökte och äfven lyckades inbilla utomstående, att allt var ganska godt.

Till det mindre goda förhållandet bidrog helt visst i en ej ringa grad den undervisningsplan, som här följdes. Olympius hade uppsatt kursförslag för hvarje klass, och om de föreskrifna kurserna skulle medhinnas, måste undervisningen bli endast minneskunskap och ett tort och schematiskt upprepande af bestämda fakta. Det hette alltid: man skall lära barnen ett inskränkt pensum, men detta bör läras väl. Och Gud skall veta, att det ingenting brast i inskränkthet åtminstone. Några af lärarne voro dessutom gripna af ett så starkt förvärfsbegär, att de hade föga tid öfrig att ägna sig åt studier. Inspektören gjorde icke heller något för att uppmuntra de lärare, som visade intresse för andlig utveckling, snarare tvärtom. När ett antal yngre lärare slöto sig tillsammans och bildade ett förbund, kalladt »Svitiod», hvilket på sitt program satt den storslagna uppgiften »att upplifva gamla nordmannadygder, såsom mannamod, karaktärsfasthet och sanningskärlek», så betraktade han med synbart misstroende förbundets medlemmar, i synnerhet sedan en viss jäsning och afvoghet mot förste lärarne började bemärkas inom kåren. »Svitiods» medlemmar hade ju föresatt sig att handla ärligt och oförskräckt, och således vore oppositionens rot helt säkert att söka hos detta sällskap. Så tänkte inspektören och flere med honom, men förbundet var dock egentligen ej så mycket oppositionelt som litterärt-pedagogiskt. Detta borde man också hafva förstått af den handskrifna tidning, som sällskapet ordförande

plägade uppläsa vid skolkretsforeningens i Friköping sammanträden. Att dock en friskare vind blåste inom detta förbund än inom den allmänna skolföreningen i Friköping, torde förstås af det redan sagda.

Redan ett par månader efter sällskapet stiftande invaldes Andreas däri såsom arbetande ledamot, ehuru han ej var ordinarie lärare. Om hans åsikter i allmänhet visste man inom sällskapet ej mycket, ty hvarken Sandén eller Valldberg voro ännu invalde däri; men man hoppades i honom vinna en duglig medarbetare i tidningen. Hans första bidrag till denna visade tydligt nog hvars andas barn han var. Bidraget utgjordes af ett poem i den glada stilen och några satiriska småbitar på prosa, för öfrigt det enda oppositionsmässiga som någonsin blef synligt i »Svitiods» tidning. Slutverserna af poemet, som kallades »Vanans makt» och tydligen var riktadt mot inspektören och hans trogne anhängare, lydde:

När vuxne män som pojkar sedda bli,
Då syns väl lifvet föga ljust och soligt;
Men blir man riktigt van vid tyranni,
Man finner kanske äfven detta roligt.

Ty intet finns så dumt, att människan
Det ej med tiden vänjer sig att bära,
Och intet finns så lågt, att krypar'n kan
Afskräckas från att därmed söka — ära.

Några dagar efter det tidningens innehåll upplästs kom inspektören till Andreas Thalins klass för att afhöra undervisningen. Någon anmärkning gjorde han icke, men han var mörk och dyster i ansiktet som ett åskmoln.

Så gingo några dagar. Då förklarades 5 ordinarie lärarebefattningar vid stadens folkskolor lediga till ansökan. Andreas anmälde sig såsom sökande till en af dem och erhöi af Olympius löfte att hos folkskolestyrelsen

blifva af honom förordad. Utnämningen skedde den 5 juni, — men Andreas blef förbigången. Olympius inkallade honom ett par dagar senare till folkskoleexpeditionen, där han skulle erhålla upplysning om skälen till detta besynnerliga beteende från styrelsens sida.

»Herr Thalins kunde inte bli ordinarie den här gången», började inspektören något förlägen, »men det var inte mitt fel.»

»Jaså. Hvems var felet då, om den frågan tillåtes», svarade Andreas lugnt.

»Skolstyrelsens ordförande satte sig emot Eder utnämning.»

»Hvad i all världen kunde han ha för skäl därtill?»

»Han tror inte, att Ni är rätte mannen att upprätthålla god ordning i skolan, och det är väl också en bit af sanningen; ty vid Hälleberget var det ju för eländigt med den saken, innan herr Tissell hjälpte Er till rätta där. Jag har nog vetat om det där, men jag har inte velat röra vid det förut.»

Andreas stod ett ögonblick alldeles stum af förvåning öfver hvad inspektören meddelade. Ingen annan än Tissell kunde hafva inberättat det, ty ingen annan visste något om Thalins strider vid Hälleberget.

»Doktorn är väl underrättad och säkert af rätt person, hör jag», svarade han därför slutligen, förargad öfver att han någonsin anförtrott sig åt Tissell. »Lyckligtvis har jag reträttten öppen och kan återvända till mitt land igen.»

»Se så, tag inte saken så häftigt heller! Blif Ni lugnt kvar här ett år till, så ansvarar jag för, att Ni blir ordinarie, om Ni fortfarande sköter Er som hittills, så att inte Er uppflyttningsexamen går alldeles galet till våren.»

»Men om ordföranden i skolstyrelsen säger nej äfven då?»

»Det gör han icke, det kan Ni tryggt lita på.»

»Nå väl, då stannar jag.»

»Ja visst skall Ni det. Inte skall man förlora modet för en så där liten motgång. Men Ni har hittills varit så förtänksam, att det nog skall gå bra, skall Ni få se. Ja, det var sant, det, Ni lärer inte ha afsagt Er den plats Ni hade i Jämtland. Det måste Ni naturligtvis göra nu; ty inte tjänar det till någonting att längre uppehålla platsen där genom vikarius, då Ni ändå icke ämnar återvända dit. Eller är det inte så Ni menar också?»

»Jo visst, när jag får stanna här, så vill jag visst inte tillbaka till Jämtland, ty platsen där är mindre fördelaktig än den här.»

»Det kan jag nog tro, och därför vore det ju oklokt af Er att resa härifrån. — Men jag vill dessutom säga herr Thalín en sak, som inte precis rör skolan, men likväl är af stor vikt: var försiktig i valet af umgänge!»

»Hittills har jag knappt umgåtts med andra än lärarne här i staden, så det är då alldeles grundlöst, om någon gjort anmärkningar mot min vandel eller mitt umgänge.»

»Ånej, visst inte i den meningen! Ni skall inte missförstå mig. Er vandel kan vara alldeles fläckfri, och annat vet jag inte om Er, men det är dock något olika personligheter inom lärarekåren också. Om Ni vill följa mitt råd, så sök att närma er de äldre lärarne i främsta rummet, ty de ha i allmänhet större lifserfarenhet än de yngre.»

»Och så skriva de aldrig några oppositionspoem eller dylikt straffvärdt», tänkte Andreas, men han teg och beslöt att härefter noga taga sig i akt för alla inspektörens utskickade.

Detta lyckades honom också så väl, att när inspek-

tören i början af följande hösttermin besökte hans skola, uttalade han sin fulla belåtenhet med det sätt, hvarpå undervisningen bedrifvits, ehuru han ej rätt kunde med Thalins metod, då han ansåg det obehöfligt att så gå i detalj som Thalín gjorde. Emellertid upprepade han sitt löfte och förklarade, att han föresatt sig att anställa Andreas såsom ordinarie i en af förstädernas folkskolor.

TRETTONDE KAPITLET.

Huru inspektören höll sina löften.

Sedan Andreas Thalín för andra gången erhållit löfte om ordinarie anställning, förlitade han sig naturligtvis därpå, att utnämningen skulle följa vid vårterminens slut, hvarför han också afsade sig sin plats i Jämtland. Emellertid inträffade under vårterminen händelser, som för Andreas hade ödesdigra följder.

Utom det af domkapitlet fastställda reglementet för Friköpings folkskolor hade inspektören från trycket utgifvit en ordningsstadga om 14 oktavsidor, hvarförutom förste lärarne vid hvarje skolhus utarbetat specialstadgar för de särskilda skolhusen. Dessa senare stadgar ändrades och kompletterades för hvarje år, tills de växt ut till en diger lunta, som nog skulle upptagit åtskilliga tryckark, om den blifvit utgifven i bokform. Att till alla delar fullgöra dessa många bud och stadgar var naturligtvis i det närmaste alldeles omöjligt. Pedanteriet gick nämligen så långt, att föreskrifter till och med funnos om *huru* och *hvar* hvarje särskild lärare och lärarinna skulle gå eller vistas under rasterna emellan de olika lärotimmarne.

Bröt man nu emot någon af de 972 paragraferna i den allmänna och enskilda ordningsstadgan, så blef man samma dag af förste läraren anmäld hos inspektören, som därpå inkallade den felande för att tillrättavisa honom, alldeles som om det varit en skolpojke. Förste läraren gick nämligen alltid med klockan i handen under rasterna för att kunna kontrollera allting. Gingo barnen för sakta vid utgången ur skolsalen eller för fort, eller om läraren vid inringningen befann sig vid den aflägsnaste delen af skolgården, så att han ej hann fram till skolhustrappan samtidigt med förste läraren, så hade man genast en anmärkning på sig. Gingo ej barnen lagom fort uppför trapporna eller om läraren utan särskild tillåtelse stannade inne i lärorum eller korridor under rasten, så hade detta samma följder.

Antagligen för att bereda den mest mönstergilla ordning vid stadens folkskolor utgaf Olympius ett slags strafflag för de barn, som af en eller annan orsak råkade komma ett ögonblick för sent eller mer än 15 minuter för tidigt till skolan: de förra skulle stå orörligt stilla på skolhustrappan under följande timme, de senare dömdes att stanna inne under lärarens tillsyn vid rasterna. Lydde barnen ej punktligt den gifna tillsägelsen, följde därpå sträng kroppsaga. Många barn förkylde sig, under det de utstodo det grymma och dumma »trappstraffet», och insjuknade mer eller mindre svårt. Så kom slutligen i stadens förnämsta tidning en insänd artikel, hvori inspektören på det strängaste klandrades därför att han befallde sina underlydande att utöfva uppenbara grymheter mot barnen.

Öfver denna »insändare» råkade Olympius i formligt raseri och anställde ett generalförhör med både folk- och småskolans lärarepersonal för att få utrönt hvem den äreförgätne vore, som vågat hopskrifva den nedriga tidnings-

artikeln. Förhöret, som skedde med lärarepersonalen i ett skolhus i sänder och fortgick i hela tio dagar*, ledde likväl icke till någon upptäckt; ty uppsatsen var ej skriven af någon bland stadens lärare eller lärarinnor.

Olympius hade emellertid under denna räfst visat sig så partisk och rent af öppet orättvis mot alla de lärare och lärarinnor, som vågat uttala något ogillande ord om hans åtgöranden och förste lärarnes pedanteri och spioneri, att han därigenom ådrog sig ännu större ovilja af lärarekåren än förut. Förste lärarne beordrades också att ännu strängare än hittills vaka öfver att de utgifna stadgarne af alla till punkt och prick efterlefdes.

Nu tyckte Andreas ändtligen, att det gick alldeles för långt i galenskapen, huru metodisk den än kunde förefalla, och han beslöt att låta åtskilligt komma inför allmänhetens domstol. Fördenskull skref han och insände i stadens aftontidning en så lydande uppsats, hvilken endast var ämnad till inledning till en blifvande redogörelse för missförhållandena vid stadens folk- och småskolor:

Ett gif akt.

Vore det ej på tiden, att vederbörande, något mer än hvad hittills skett, toge kännedom om förhållandena vid våra folk- och småskolor? Man må icke tro, att den i tidningarna omtalade utestängningen af en del barn är det enda missförhållande, som här existerar. Nej, hundratals andra anledningar till anmärkningar kan man påträffa. Får det fortgå som hittills utan att de, som makten hafva, sätta en gräns för det här florerande pedanteriet och spioneriet, så lär den dagen ej vara långt borta, då lärarne icke hinna med att sköta undervisningen i sina

* En sådan händelse har verkligen tilldragit sig för endast några år sedan i en af våra största städer och är således ingen dikt.

klasser bara för de många och långa, mer eller mindre obehöfliga ordningsreglernas skull, hvilka man måste ha i minnet, när man sitter i sitt hus, när man går på gatan, när man nedlägger sig och när man uppstår. Det är visserligen något olika vid de olika skolhusen, men där systemet konsekvent tillämpas i all sin abderitism, är det redan odrägligt, och värre blir det år från år.

Lärare.

Icke många dagar efter det denna uppsats stått att läsa i tidningen inkallades Andreas Thalin till Olympius, som nu tycktes vara i hög grad uppretad, ehuru han synbarligen ansträngde sig att synas lugn. Han uppmanade Andreas att taga plats, hvarefter han började tala i så vänlig ton som det var honom möjligt att antaga:

»Det är just inga glada nyheter jag har att säga Er i dag, min käre Thalin. Vi ha kommit till den öfvertygelsen, att herrn inte är lämplig till lärare här. Vi ha större anspråk på en lärare än Ni kan fylla.»

Detta kom så oväntadt, att Andreas icke strax fann något att invända.

»Ja, det var bara det jag ville säga Er», fortfor därför inspektören, som tycktes glädja sig öfver, att han så grundligt tillintetgjort den hatade läraren. »Ni får bereda Er på afflyttning.»

»Men herr doktorn har ju inte varit i min skola under åtta månaders tid», invände nu Andreas.

»Jag vet nog huru det står till där ungefär, och vid mitt senaste besök var det för eländigt.»

»Var det?»

»Ja visst var det så.»

»Och likväl sade herr doktorn då, att det var bra.»

»Det kan jag inte erinra mig.»

»Men det kan jag. Herr doktorn har väl kanske glömt sina löften till mig också?»

»Mina löften? Hvad menar Ni?»

»Jag menar det löfte, som gafs åt mig förliden vår och upprepades i början af höstterminen.»

»Hvad var det för löfte?»

»Att jag skulle bli utnämnd till ordinarie lärare vid första ledighet, om inte min uppflyttningsexamen lade hinder i vägen därför; och jag vågar påstå, att min klass är lika mogen för uppflyttning som någon annans.»

»Det är osanning. Jag har aldrig gifvit Er något sådant löfte.»

»Inte det?»

»Nej, aldrig.»

»Herr doktor, Ni är min förman och torde anse mig skyldig att säga ja och amen till alla Edra ord; men Ni vet helt visst, att jag aldrig kryper för att vinna någons gunst, och nu säger jag Er det rent ut: Ni har ingen rättighet att kalla mig en lögnare, då Ni bestämdt vet, att jag talar sanning och att Ni själf gifvit mig det omtalade löftet, icke en utan två särskilda gånger.»

»Se så, ingen predikan här! Herrn får vitsord öfver sin tjänstgöring här i nästa vecka, och vid vårterminens slut är Ni entledigad härifrån. Där har Ni mitt ord och rätta Er därefter!»

»Nå, så hör Ni också mitt ord! Sedan jag fick den tvetydiga äran att lära känna Er, insåg jag snart, att Ni var en man, som kunde göra åtskilligt, som andra icke skulle haft panna till; men att Ni var en riktig skurk visste jag icke förrän nu. Först narrade Ni mig att afsäga mig min plats och sedan vill Ni sätta mig ute på gatan med hustru och barn. Det är ovärdigt en som

åtminstone till namnet är filosofie doktor. Men det har inte lyckats Er ännu.»

»Min herre, Ni har ju sådana goda anlag för författarskap, att Ni väl kan föda Er på det. För öfrigt har jag ingenting vidare att säga Er än — där är dörren!»

»Jag går, men jag kommer nog igen, ty ännu hoppas jag på sanningens seger, när allt humbugsmakeri, som här bedrifves, en gång drages fram i dagen, och det måste ske förr eller senare.»

»Ut, herre! Vi ska' nog taga reda på och efter tjänst belöna Edra skandalartiklar, var Ni säker på det!»

När Andreas kom ut i väntrummet igen, var han så upprörd, att allting liksom dansade rundt omkring för hans ögon. Han stapplade fram till dörren, i hvars närhet han upphängt sin hatt, famlade efter den som en drucken och kom slutligen ut på gatan. Nästan som genom en dimma hade han sett huru vaktmästarne betraktat honom med deltagande blickar, hvaraf han kunde förstå, att desse män hört hvarje ord, som växlats mellan honom och inspektören. Han förstod nu också, att hans nederlag snart skulle blifva allmänt känt. Detta bekymrade honom dock föga. Så mycket mer fruktade han för följderna af inspektörens afgifna yttrande, som utan tvifvel tillkommit på grund däraf, att han ansett Andreas vara författare till den i aftontidningen införda uppsatsen »Ett gif akt». Om nu Olympius, såsom troligt vore, fullföljde sin hämd genom att gifva Andreas ett underhaltigt tjänstgöringsbetyg, återstode för honom knappt någon annan utväg än att söka hjälp hos medlidsamma medmänniskor eller hos fattigvårdsstyrelsen; ty han dugde ju icke till kroppsarbetare och att inrätta en privatskola var icke heller möjligt, sedan han af inspektören blifvit kasserad såsom oduglig lärare. Dessutom var konkurrensen äfven

på detta område så stor, att det ej skulle varit särdeles lönande. Att försöka sin lycka såsom litteratör vågade han icke heller, emedan han ej trodde sig äga erforderliga anlag. Han såg således fattighuset vinka honom till sig i en icke aflägsen framtid.

Förkrossad af dylika tankar, kom han hem till sin hustru, för hvilken han omtalade hvad som händt.

Hon vardt till en början nästan lika bedröfvad som han; men snart började hon förebrå honom därför att han icke kunnat tiga han såväl som de andra och låta allt gå som inspektören velat ha det.

»Men det är ju så galet, att det var tvunget komma fram för allmänheten någon gång», svarade han.

»Ja, då skulle du ha väntat, tills någon annan skrivit om det.»

»Det är inte så många, som ha mod att sjunga ut, när det gäller; men jag vet, att de allra flesta af mina kamrater tycka bra om, att det kommit på tal, ty det måste bli till deras nytta.»

»Nå, hvad har du för gagn af att du hjälpt dem? Jo, du blir utan plats själf. Vi få väl se, om de komma att hjälpa dig mycket, när vi nu råka ut för så'nt här elände. Det skall nog bli så lagom, det, tänker jag.»

»Men, min kära du, ännu har det väl inte gått någon nöd på oss, och innan sommaren hinner jag nog att få en annan plats.»

»Ja, på fattighuset kanske; för dit går det väl ändå till slut med oss, då du burit dig åt på det där sättet. Jag undrar sannerligen inte så mycket på, att inspektören inte vill ha dig här; ty hvem som helst skulle ha gjort på samma sätt som han, om du handlat som nu. Du skulle ha skött din skola bättre, för nog måtte det vara något fel i undervisningen, då han anmärker det, och så

skulle du låtit bli att prata så mycket dumheter och inte läst alla möjliga skräpböcker och tidningar och allt så'nt där, så hade vi inte haft det så här nu. Det är just det där jag alltid väntat på, för det var ju klart, att det skulle gå så till slut. Hvad hade du med tidningsskrifveri att göra?»

»Men, min bästa Charlotta!»

»Jag vill inte höra några *men* nu. Du skulle ha tänkt på, att du hade hustru och barn att försörja, och inte satt dig upp på dina höga hästar alltjämt, som om du trodde, att ingen människa vore så klok som du. Vi se just nu huru klok du varit.»

I detta ögonblick inkom deras äldsta barn i rummet. Det var en 5-årig gosse med ovanligt sjäfulla anletsdrag. Han stod en minut tyst och tycktes fundera, ty han märkte, att något ovanligt var på färde.

»Hvarför är du så ledsen, pappa?» frågade han slutligen och skyndade till fadern. »Är mamma arg på dig? Inte skall du gråta för det, pappa, för mamma blir nog snäll igen, hon skämtar visst bara, och jag tycker om dig, pappa, och jag är ju snäll? Se du, jag har ritat en ångbåt i dag. Är den inte bra kanske? Vill du ha den, så skall du få den; men då skall du bli glad igen, pappa.»

Barnets joller hade snart lockat fram tårar ur moderns ögon, och nu blef hon »snäll igen», såsom gossen förutsagt. Hon erkände sitt fel och lofvade att »aldrig mer göra på detta sätt».

FJORTONDE KAPITLET.

En beskedlig ordförande.

Efter en vecka fick Andreas sitt tjänstgöringsbetyg. Detta var till och med sämre än han väntat. »Han har under sin tjänstetid här ådagalagt en ringa grad af nit och föga skicklighet samt, såvidt af Folkskolestyrelsen känt är, fört en oklanderlig vandel», hette det i slutklämman. Att på ett sådant betyg vinna någon befattning var naturligtvis omöjligt. Andreas insåg detta genast och råkade i berättigad vrede öfver inspektörens orättvisa att i en förste lärares närvaro fälla ett hårdt ord om honom. Detta framfördes naturligtvis till vederbörande och användes vid lägligt tillfälle såsom försvarsvapen emot Andreas själf.

Sedan Andreas något eftertänkt hvad som vore att göra, beslöt han att förhålla sig lugn, tills uppflyttningsexamen med hans klass försiggått. Denna examen tillgick sålunda, att inspektören utsåg tvänne folkskollärare att pröfva barnen i en klass i alla inom folkskolan förekommande ämnen samt godkänna till uppflyttning till högre klass de barn, som desse lärare ansågo mogna därtill; de öfriga underkändes, om också läraren i klassen, som naturligtvis bäst kände barnens kunskaper, satte sig däremot. Olika lärare hade emellertid olika fordringar för uppflyttning till samma klasser. Att Andreas ej skulle få någon af de minst fordrande faller af sig själf, men hans uppflyttningsexamen gick dock jämförelsevis ganska bra.

Nu ansåg han det vara tid att handla. Med upp-

flyttningsbeviset och tjänstgöringsbetyget i fickan gick han till skolstyrelsens ordförande och framställde för denne sin sak. Till sin förvåning fann han, att denne lefde i den djupaste okunnighet om skolväsendet och ej begrep det allra enklaste af de frågor, som rörde detsamma. Sedan han afhört Andreas' klagomål, uppmanade han honom att återkomma om en vecka, då han skulle ha samtalat med inspektören om den där saken. Men när Andreas på den utsatta tiden åter infann sig hos ordföranden, hade denne ännu ej hunnit samtala med Olympius.

Hos en af folkskolestyrelsens revisorer gjorde Andreas härefter åtskilliga förfrågningar om hvad han helst borde företaga sig för att åtminstone erhålla ett bättre tjänstgöringsbetyg. På revisorns inrådan uppsatte han nu en lång besvärsskrift, ställd till folkskolestyrelsen. Med denna gick han en vacker dag upp till skolstyrelsens ordförande. Denne hade ändtligen »hunnit samtala med inspektören» (den ofvan omtalade revisorn hade äfven talat med honom, ehuru ej till Andreas' nackdel, utan tvärtom), och nu var han allt annat än gunstig. När Andreas ville andraga sitt ärende, svarade ordföranden kort och sträfft, att han ej funne det uppbyggligt att afhöra några deklamationer, som ändå icke tjänade till någonting. Att Andreas nu befunne sig i en svår belägenhet vore inte ordförandens fel, och han ville därför icke ha något med den saken att göra. Det vore bäst för Andreas att söka vinna inspektörens förtroende. Behöfde han någon hjälp i pekuniert hänseende, så skulle ej ordföranden för sin del vägra honom en liten skärf.

»Jag ber om ursäkt, men ännu har jag ej hunnit bli en tiggare», svarade Andreas, som fann sig djupt sårad af den föraktfulla ton ordföranden antagit gent emot honom. »Då inspektören bevisligen handlat orättvist — —»

»Se så, är herrn där nu igen?» afbröt ordföranden.
 »Jag vill inte höra något ondt om inspektören, ty på hans ord måste folkskolestyrelsen fästa mycket större afseende än på herrns.»

»Medgifves; men om jag kan bevisa, att han —»

»Herrn har hört, att jag inte tycker om att höra på några deklamationer», afbröt han åter igen. »För öfrigt vet nog inspektor hvad han gör, och han är inte den, som kommer med svammel till folk.»

»Nå väl, får jag inte tala här, så vädjar jag till pres-
 sen; sanningen skall fram, och jag skall tala förr eller senare.»

»Gör det, om herrn så vill, men inte blir det folkskolestyrelsen och inspektor som skadas af det; ty vi bry oss inte mycket om hvad skandaltidningarna säga om oss, och att herrn inte på det sättet kan tvinga sig till någon plats här, det måtte väl herrn inse.»

»Jag begär ingen plats, jag vill ha rättvisa blott. Det är min rättighet att få ett sådant tjänstgöringsbetyg som jag förtjänat, och jag skall ha det, om jag också skall nödgas anföra klagomål hos konsistorium.»

»Ja, nu kan vi ha pratat nog om den här saken, som jag ändå inte kan afhjälpa. Herrn ser väl, att jag är upptagen.»

Han höll på att läsa en artikel i »Vårt Land», när Andreas kom in till honom.

Sjudande af harm öfver att på detta sätt blifva afspisad och snäst af denna gamla perukstock, som ingenting begrep af skolväsendet, ehuru han blifvit hedrad med ordförandeplatsen i stadens folkskolestyrelse och till och med ansågs vara en mycket beskedlig karl (man förstod icke, att han bara var feg och inskränkt), framlämnade Andreas sin besvärsskrivelse utan att säga ett ord.

»Hvad är meningen med det här?» frågade ordföranden något förbluffad.

»Att det vid nästa skolstyrelsesammanträde skall föredragas och tillfälle lämnas mig att bevisa de påståenden, som jag däri uttalat, ifall herr Olympius, mot förmodan, skulle bestrida några af dem», svarade Andreas så lugnt han förmådde.

Ordföranden emottog skrifvelsen och lofvade att föredraga den »vid lägligt tillfälle», hvilket ville säga ungefär detsamma som: när ingen eller högst få skolmän voro närvarande, så att allt måtte kunna gå i enlighet med inspektörens önskan. Det dröjde också nära tre månader, innan det »lägliga tillfället» kom. Olympius förnekade det mesta af hvad Andreas anfört till sitt försvar, och skrifvelsen lämnades därför utan afseende. Att inkalla Andreas att inför folkskolestyrelsen framlägga klara bevis för sanningsenligheten af hans gjorda påståenden, det kunde naturligtvis under sådana förhållanden icke heller sättas i fråga. Inspektörens ord gällde allt, Andreas Thalins ingenting. En enda röst höjdes till den svagares försvar. Det var en medicine doktors, som flere gånger besökt Andreas i hans skola och åhört undervisningen. Han påstod helt kort, att han funnit Thalín vara en af stadens dugligaste och kunskapsrikaste lärare och utan prut den mest begåfvade af dem alla. »Ja, mina herrar», fortfor han, »Thalín är helt enkelt ett snille, om han också blifvit misskänd. Sen bara på hans besvärsskrifvelse! Huru många folkskollärare här i staden tron I kunna komma ut med något sådant? Herr Thalín torde kanske till sina åsikter vara nog mycket ród, men att fördenskull skilja honom från skolan, där man sannerligen icke har för många goda hufvuden förut, det är minst sagdt obetänksam. Om styrelsen fattar ett sådant beslut, kommer åtminstone jag att reservera mig däremot.»

Han höll också ord; men hvad hjälpte det? De öfriga ledamöterna, hvilka *icke* kände Andreas personligen och *aldrig* hört honom undervisa, de förkastade honom enhälligt för att göra inspektören till viljes.

Andreas anförde nu besvär hos domkapitlet, men utan framgång. Då inspektören i det gifna tjänstgöringsbetyget icke om Andreas sagt något för hans medborgerliga anseende kränkande, kunde han ej åläggas att utfärda ett betyg af annat innehåll. Samma utgång fick saken hos kungl. majestät, där Andreas anförde besvär öfver domkapitlets beslut.

Under tiden hade Andreas sökt alla möjliga lediga befattningar, som han ansett sig kompetent att sköta, men det ofördelaktiga tjänstgöringsbetyget var honom emot på alla ställen. Han kunde icke ens få den simplaste selsättning. Man ansåg honom naturligtvis vara en tämligen oordentlig och opålitlig person, när skolstyrelsen gifvit honom ett så ofördelaktigt vitsord.

När nu alla utsikter att vinna någon anställning i hemlandet syntes honom stängda, beslöt han att, liksom så många andra olyckliga, söka sin utkomst på andra sidan Atlanten. I en tidning hade han läst, att de svenske invånarne i Nordamerika voro i stort behof af duglige skollärare, och han hoppades därför att där vinna anställning, om han blott kunde komma öfver dit. Hans förre kamrater voro af samma mening, och de gjorde nu ett sammanskott, nog stort att därför erhålla en ångbåtsbiljett till New York. Hustrun och barnen skulle tills vidare stanna kvar i Friköping. Sandén lofvade att göra hvad han kunde för att de ej måtte lida någon nöd.

Då läsaren antagligen ej skulle finna det nöjsamt att blicka in i Andreas Thalins hem vid dennes afsked från hustrun och barnen, vill jag blott säga, att till och

med Olympius skulle känt sig rörd till medlidande, om han varit i tillfälle att se, huru mycken sorg han genom sin himmelsskriande orättvisa bragt öfver detta hus.

Utkommen på gatan, mötte han Olympius, som efter vanligheten hälsade honom med ett hånleende. Utom sig af vrede höjde Andreas sin käpp för att handgripligen tillrättvisa den hångrinande uslingen, men han lät ej slaget falla, ty han erinrade sig bibelns ord, att man bör ställa hämden till den, som rätt dömer.

»Skratta nu, men minns, att Herrens arm kan nå Er också, äreförgätne usling», sade Andreas och gick.

Vid hamnen väntade den ångare, som skulle bortföra honom, och tio minuter efter det han stigit ombord lade man ut från land.

Med tungt sinne lämnade Andreas nu den stad, till hvilken han för knappt tre år sedan kommit med de ljusaste framtidsförhoppningar. Dessa voro nu grusade, icke därför att han ej skött sin plats så bra som någon annan, utan därför att han varit ärlig i både ord och gärningar. Ännu hoppades han dock på sanningens slutliga seger, och detta hopp ingaf honom mod att med förtröstan se framtiden an, huru mörk denna än för ögonblicket kunde synas honom. *Ett* ljusst minne skulle dock följa honom från denna stad: minnet af den oskrymtade vänskap många af hans kamrater visat honom just under motgångens dagar. De hade visat sig i alla hänseenden värda namnet vänner, ehuru de ej förmått något emot hans dödsfiende Olympius.

FEMTONDE KAPITLET.

Ett par år senare.

Bref från Andreas Thalin till folkskolläraren Vilhelm Sandén i Friköping.

Milwaukee den 23 okt. 188—.

Broder Sandén!

Då jag nu åter känner mig till mods som en annan någorlunda lycklig människa, sedan jag för två månader tillbaka i tiden fick omfamna min kära gumma och mina småttingar samt föra dem till mitt nya hem, anser jag det vara min oafvisliga plikt att härmed på det hjärtligaste tacka dig för allt det besvär och alla de uppoffringar du gjort dig för deras skull.

Genom det bref jag afsände till dig tre månader efter min ankomst hit vet du, att det i början såg lika mörkt ut för mig här som i hemlandet. I fulla två månader gick jag alldeles utan arbete, och jag började nästan tro, att jag skulle få omkomma af svält. Visserligen var jag tämligen van vid umbäranden, ty under det år jag gick i Friköping utan plats hade jag nog haft tillfälle att pröfva på hvarjehanda i den vägen; men det gestaltar sig dock betydligt annorlunda, då man är bland idel främmande än då man vistas bland anförvandter och vänner. Nöden är, som du vet, en förträfflig lärarinna, huru sträng hon än kan synas, och hon lärde äfven mig att finna en utväg till min utkomst. Något litet arbete erhöll jag till slut, men det var knappt tillräckligt till mitt lifsuppehälle. Då erinrade jag mig en vacker dag de hån-

Lindholm, Uppfostrare.

fulla ord Olympius slungat mig i ansiktet, sedan han nästan tillintetgjort mig med det oväntade meddelandet, att jag ej kunde få stanna vid Friköpings folkskolor längre än till vårterminens slut: »Ni kan ju föda Er på Ert författareskap,» och jag beslöt att försöka. För mina sista slantar köpte jag bläck och papper och skref en lång artikel om svenska förhållanden samt inlämnade denna artikel till redaktionen af en här i staden utkommande daglig tidning. Försöket lyckades öfver min förväntan, ehuru jag, såsom du kan förstå, nödgats skriva på engelska. Du kan tro, att jag blef glad, då redaktören bjöd mig 50 dollars för detta mitt förstlingsarbete. Nu grep jag mig på allvar an med författareskap. Men det gick icke alltid så lätt. Flere af mina uppsatser refuserades, men slutligen slog jag mig igenom och blef erbjuden medarbetareskap med fast lön af den tidning, i hvilken jag debuterat. På samma gång som detta bref sänder jag några nummer af tidningen. Under mina uppsatser ser du märket »Andr. Th.». Skulle nu »min gamle vän och gynnare» Olympius få veta huru hans hämdförsök mot mig slutat, torde han nog räkna det till sin förtjänst, att jag slagit mig igenom såsom tidningsskrifvare, ty han var ju den förste, som talade om mina anlag för författareskap. Hvad medlemmarne af sällskapet »Svitiod» yttrat om den saken skrifer jag nämligen på vänskapens räkning.

Sedan jag sålunda vunnit en oberoende ställning, hitkallade jag, som du vet, min familj, utan att likväl låta någon veta, huru jag hade det här. Du må tro, att min stackars Charlotta blef glad, när hon fick se, att jag hade att erbjuda henne ett bättre hem än vi någonsin förut haft. Hon både skrattade och grät, när jag förde henne in i vår nya bostad. Stackars liten, hon har inte haft det för roligt de senaste åren; men hon har varit tålig

och arbetat mer än någon vet för att skaffa både sig och barnen det nödvändigaste under den tid, då jag ej kunde sända henne något understöd, och det var länge nog, det. Med Guds hjälp skola dock hennes pröfningsdagar nu vara ändade.

Det skulle vara ganska intressant att erhålla en kort »redogörelse om skolornas gång och verksamhet i Friköping» under de senaste åren. Jag menar naturligtvis en öfversikt af ställningar och förhållanden där, fastän jag använder ett inom lärarekåren väl känt citat. Om några nya ordningsregler tillkommit, hvilket nog är troligt, behöfver du icke besvara dig med att afskrifva dem, ty jag har fått mer än nog af det slaget förut och tackar Gud, att jag kommit ifrån den där dårhusmässiga institutionen, på samma gång jag beklagar dig och dina kamrater, som ännu måste kämpa emot förtrycket. Kanske kommer jag framdeles att skrifva något om skolförhållandena i Friköping och särskildt om stadens utmärkta folkskolestyrelse, 13 nollor i en lågsinnad folkskoleinspektörs hand. Nu ser jag dock mycket i en annan dager än då jag själf stod bland de stridande.

Om du vill skrifva till mig, så adressera brefvet till tidningens redaktion; ty då kommer det säkert fram till mig.

Huru går det med sällskapet »Svitiod» nu för tiden?

Min hustru hälsar dig, och detsamma gör min store son, som nu får lof att lära sig »spika» engelska, som det heter. Han tycker, att det är ett konstigt folk här, som inte kan tala svenska.

Din gamle vän och stridskamrat

Andreas Thalín.

* * *

Bref från folkskolläraren Vilhelm Sandén till Andreas Thalin.

Friköping den 29 nov. 188—.

Broder Thalin!

»Du är lycklig, min vän, ty du vet hvart det bär», och du är värd din lycka. Men jag, stackars sate, som måste gå här och mola, jag är så lagom lycklig, må du tro. Nå, den store mannen kan naturligtvis inte drifva mig härifrån, då jag nu en gång blifvit ordinarie, hvilket naturligtvis aldrig hade skett, om jag icke varit det, innan han kom hit. Men att han ändå kan göra lifvet så surt som möjligt för hvar och en, som icke till alla delar erkänner hans allena saliggörande pedagogiska åsikter, det känner du nog till sedan fordom, och du må icke inbilla dig, att han nu blifvit en syndare, som sig omvänder och bättrar. För min enskilda del har jag snart förlorat hoppet om någon förbättring i det allmänna tillståndet här, ty det blir allt värre med hvarje dag. Ditt fall var en förfärlig örfil åt rättvisan och har verkat mycket ondt. Många hafva böjt sig under oket, och »se'n man blifvit van vid tyranni, man tyckes finna äfven detta roligt». Snart torde jag väl stå ensam kvar bland oppositionen. Sällskapet »Svitiod» är upplöst för ett halft år sedan. Man saknade där en man, som vågade ställa sig i spetsen för något företag, som var förenadt med någon fara, och de fleste tröttnade på en strid, som ej skänkte några segrar, huru rättvis sak man än förfäktade. Sällskapet förlorade därför sin betydelse och äfven sitt anseende. Ordföranden däri, som egentligen bäst passat till »vallare för kungens harar», emedan han började darra af fruktan, när minsta skymt af fara skönjdes, han har nu efter åtskilligt krångel

gått öfver till de rätt-trogne och får nog sin lön af den store mannen: 9 timmars undervisning i fortsättningsskola hvarje vecka. Några af de andre ha följt ordförandens föredöme. Sekreteraren står likväl kvar ännu och skriver lika lustiga protokoll som fordom. Han är en bra pojke, trots sina små fel, en af de få lärarne från denna landsända, som man kan gifva detta vitsord. Valdberg har naturligtvis icke heller öfvergått ännu, men på senaste tiden har han blifvit så besynnerlig, att jag nästan fruktar, att han icke har alla skrufvar i behåll. Han har haft heta strider med den store mannen, som till och med lärer hotat honom med afsättning.

Någon tid efter din afresa lästes i »Friköpings Allehanda» en artikel om skolförhållandena härstädes, och då författaren, som tecknade sig Pontius Pilatus, icke ens skonade lärarne, utan framhöll äfven en del af deras fel och brister, till och med i något för bjärta färger, var man genast färdig att anse dig såsom författare till uppsatsen. Och nu höjdes emot dig ett skri, som i styrka torde kunnat hänföras och jämföras med det, som Israels barn en gång i tiden upphofvo utanför Jerikos murar. Dina förra vänner voro med få undantag bland de värste skrikhalsarne. Jag skrattade åt deras gny och händerop, ty de omordade missförhållandena existerade aldrig i min klass, och jag sade dem, att om Pontius Pilatus ännu en gång dömt oskyldiga, så behöfde de ju icke taga hans ord åt sig, helst han ej sade i hvilken stad de omskrifna missförhållandena existerade. Det såge sannerligen märkvärdigt ut, att de kunde vara alldeles oskyldiga och ändå känna sig träffade. För öfrigt trodde jag icke, att du skrifvit uppsatsen, ty du hade väl annat att tänka på, där du nu var, än våra ömkliga skolförhållanden i Friköping. Följden häraf blef den, att man ansåg

mig vara författaren, och nu blef det min tur att få skäppan full.

Afundsjukan grasserar här lika allmänt som förr bland lärarne, och man är färdig att hacka ut ögonen på hvar och en, som i ett eller annat afseende vinner någon fördel framför andra. Denna synd är det i främsta rummet och girigheten i det andra, som gjort oss till de stora stackare vi nu i verkligheten äro. Vi tala så ofta stora ord om enighet och vänskap, men när det kommer till kritan, tänker hvar och en bara på sina egna fördelar. Nåja, om alla kan man väl ej säga detta, men få äro undantagen.

Vid senaste riksdagsmannavalet fick Tasselkvist 611 röster, nästa gång blir han nog vald. Han skulle naturligtvis peta undan Torén, vår förre kamrat, som varit nog ärlig att ej gilla allt hvad skolstyrelsen och Olympius sagt. Din gamle vän Tissell blef för en månad sedan invald bland stadens styresmän. Hvad säger du om det? Det lär ha skett på »vår ärade inspektors» förord.

Våra ordningsstadgar ha naturligtvis under de gångna åren ändrats och förbättrats, så att vi nu ändtligen hunnit till ETT TUSEN bud. Det är således ett hundra gånger svårare att efterleva ordningsstadgan här än att uppfylla den mosaiska lagen. Och då enligt alla skriftlärdes påstående ingen människa kan fullgöra den, huru skall det då gå oss, som fått en så mycket svårare uppgift? Jo, vi få sorgligt nog erfara sanningen af de skriftlärdes ord, ty icke ens förste lärarne kunna fullkomligt hålla alla dessa bud och stadgar; men desse män stå ju öfver lagen och budorden. Till hvad gagn detta pedanteri skall vara för skolan, det låter jag vara osagdt; ty det inses lätt af hvarje förnuftig människa.

Hade du fått stanna här ännu ett år, skulle vi utan tvifvel kommit utur träldomens hus; ty din strid med

Olympius höll märkvärdigt nog på att kosta honom hans plats, oaktadt det strax syntes, som om folkskolestyrelsen icke skulle fäst något afseende vid din skrifvelse. Hade icke styrelsens ordförande så troget bistått honom, vet man icke huru det slutat. Den omtalade tidningsuppsatsen, till hvilken man med rätt eller orätt antog, att du var författare, räddade honom, ty genom denna förlorade du de sympatier du ägt inom styrelsen, och Olympius återvann sitt anseende. Han har naturligtvis låtit vid alla möjliga tillfällen puffa för sig i skoltidningarna och lokalpressen för att vinna ett namn såsom duglig inspektör. Dock lär han nog sett sin bästa tid här redan, ty nu har han råkat in i en ganska kinkig belägenhet. Hans sätt att handskas med de af staden anvisade medlen för folkskoleväsendet har ändtligen kommit på tal, och i tidningarna klandras med mycken skärpa hans besynnerliga utdelning af extra förtjänster åt de af honom gynnade lärarne. Hans seminarium har åtminstone fallit för kritikens stormar. Kanske skall sanningen ändå segra till sist, såsom du alltid trodde.

Faller han en vacker dag, hvilket jag dock ej vågar hoppas, blir det nog fröjd och glädje bland lärarne. Och skulle någon sörja däröfver, så blir det åtminstone icke

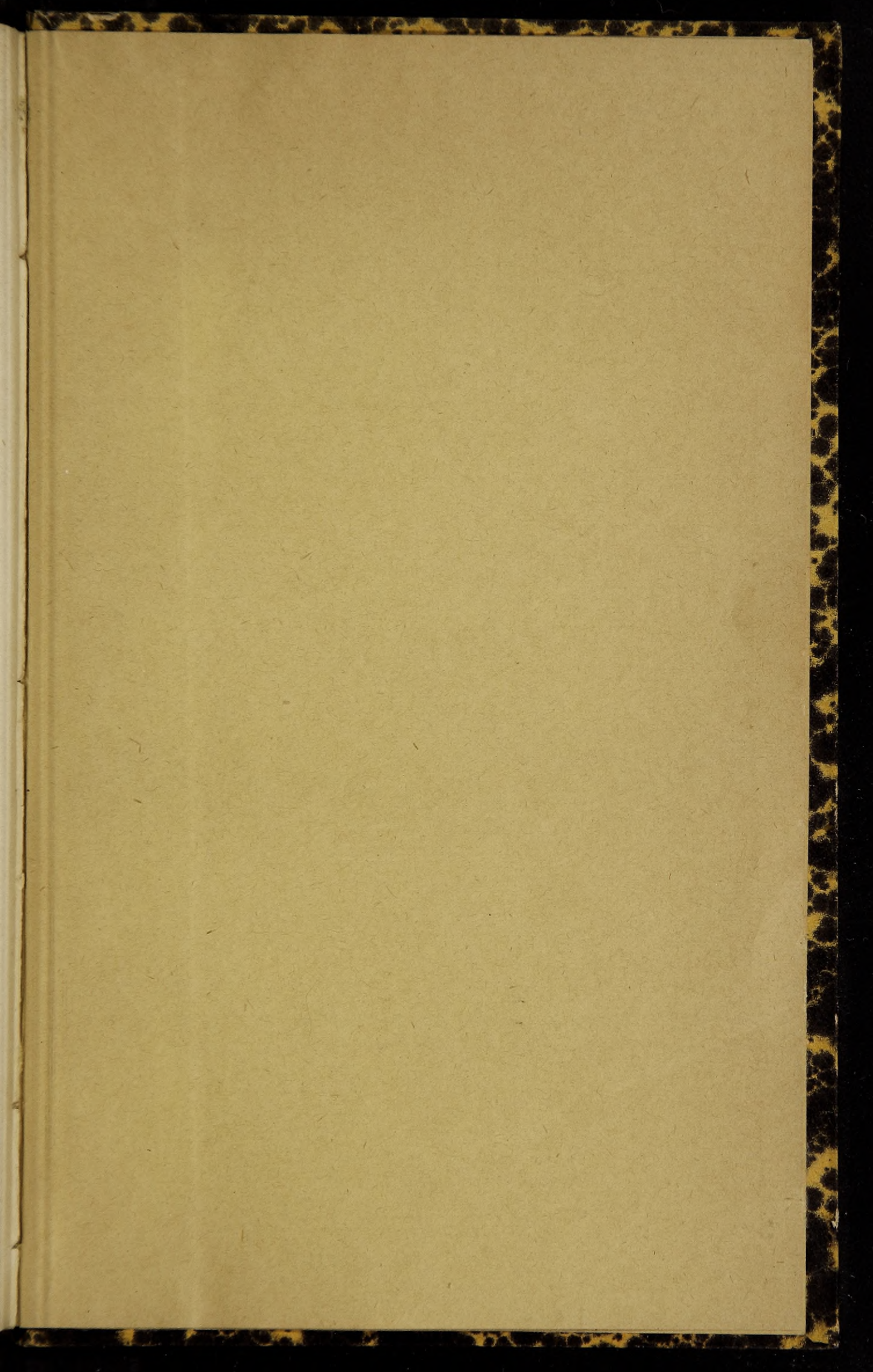
din gamle vän

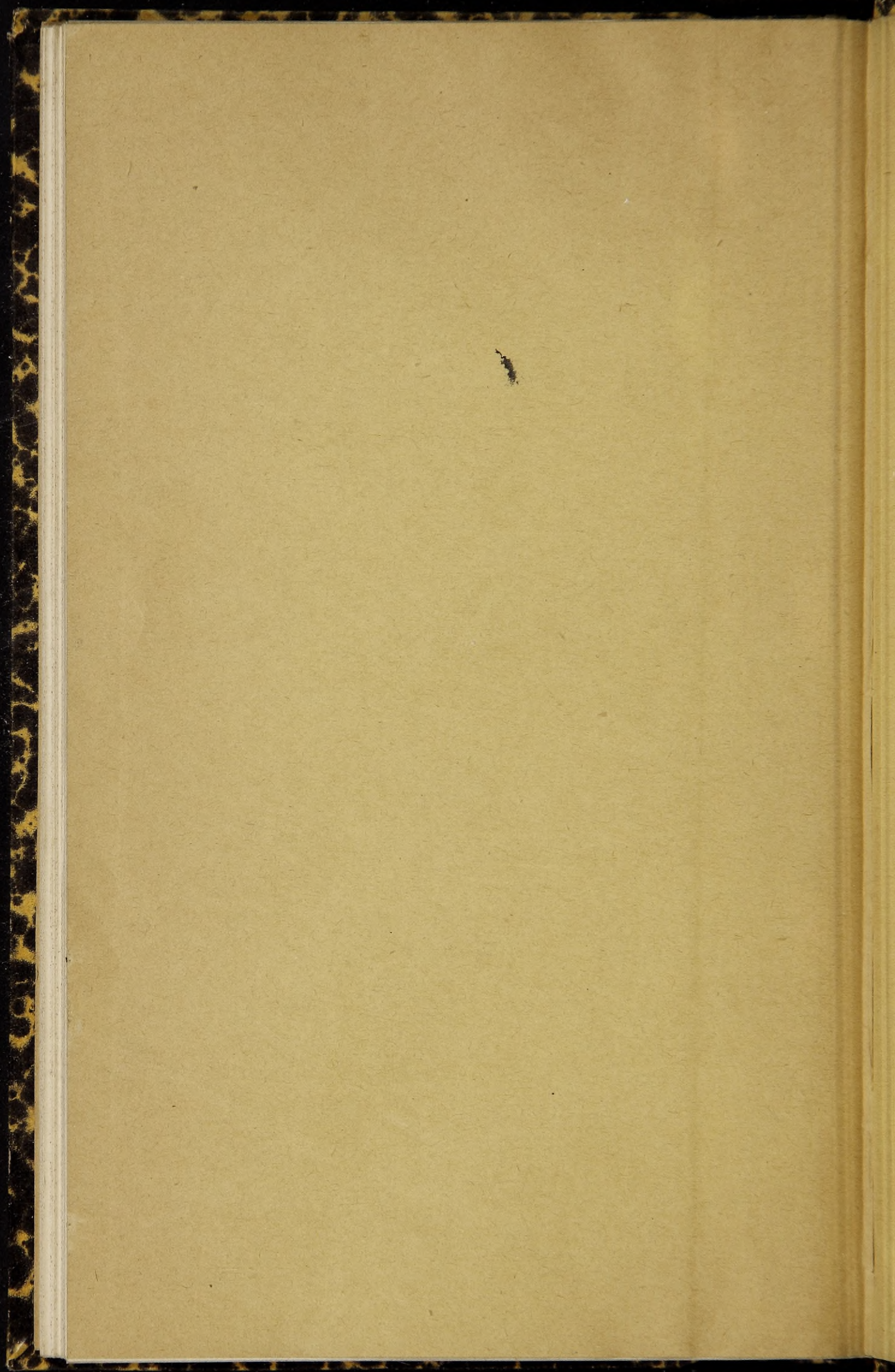
Ville Sandén.

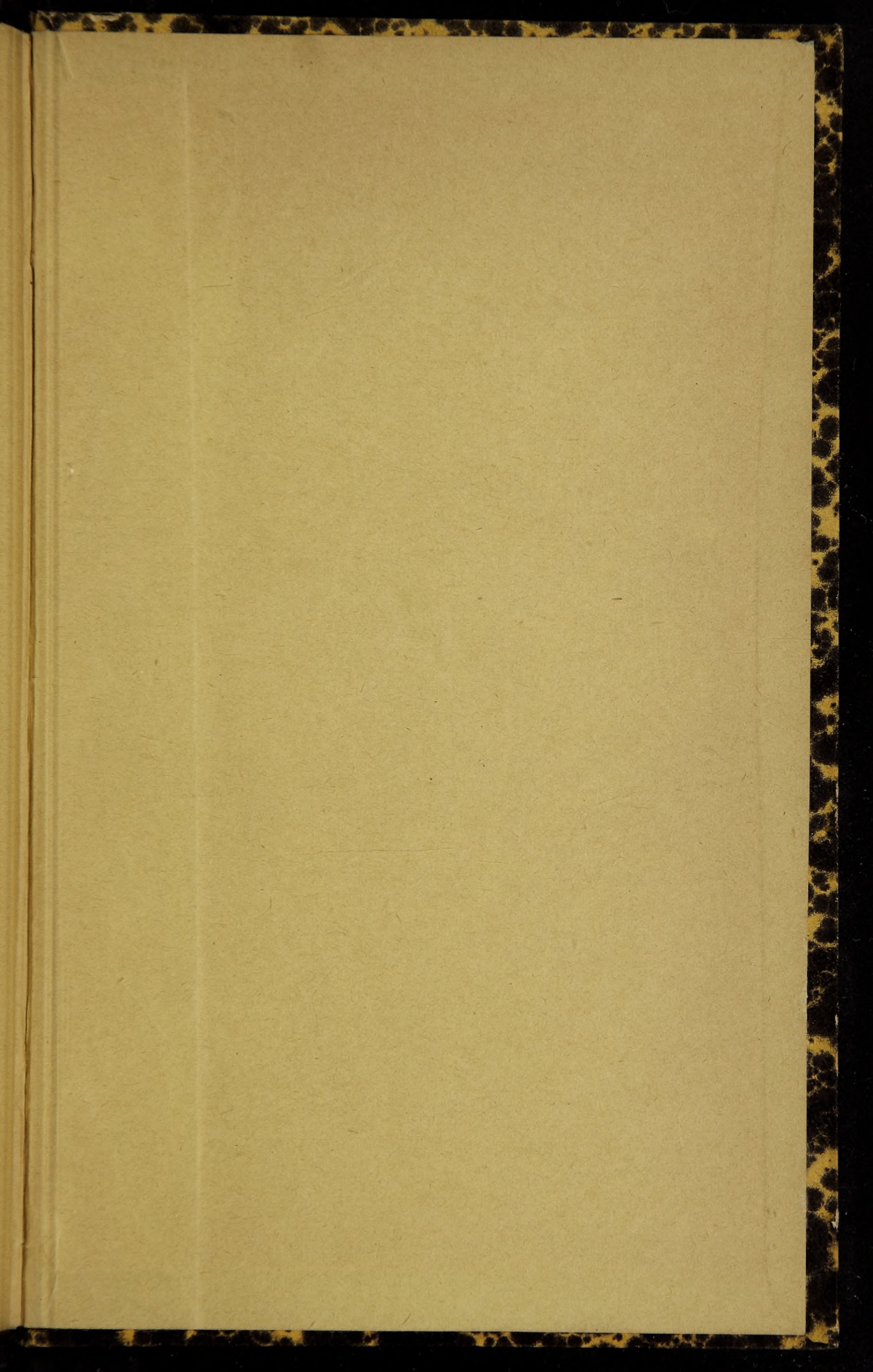
P. S. d. 1 dec. Bedröfliga nyheter! Valdberg hängde sig i går, på Karl den tolfte dödsdag! Tidningarna uppgifva ekonomiska bekymmer och trassliga affärer såsom orsak till själfmordet. Hvad du tänker därom, gissar jag; men den, som *borde* känna sig mest häpen öfver denna bedröfliga händelse, han låtsar nog som om det icke alls rörde honom. Det är ändå bekvämt att ha ett tåligt samvete!

D. S.

LUNDS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

15000

600138449